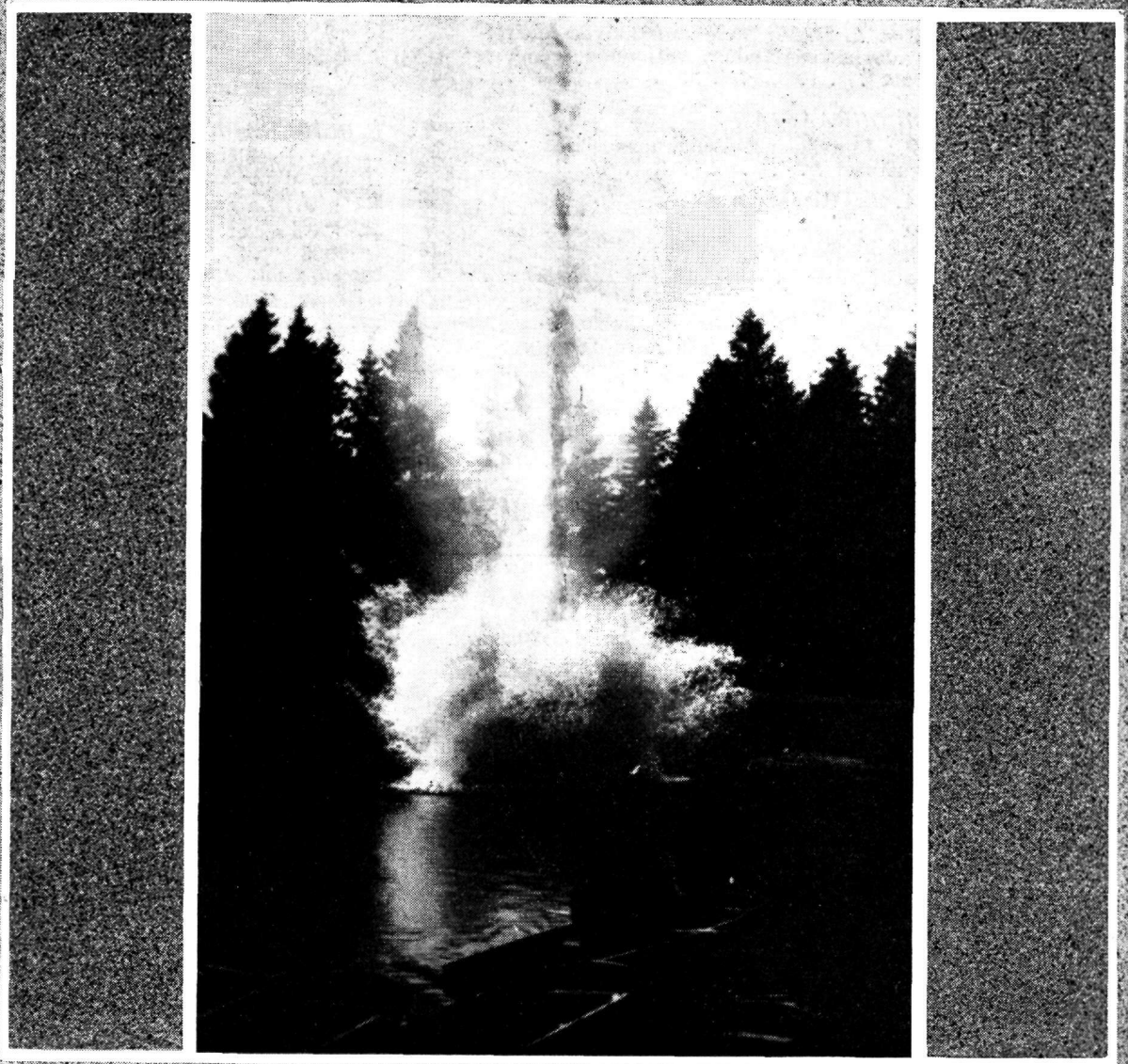

10/11.38

SODUR

XX AASTAKÄIK • 25.05.38. • NR. 20-21

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR”

Nr. 20-21 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>Kindralmajor H. Brede:</i> Stonewall Jackson. Üks andekamaid ja silmapaistvamaid Lõunariikide sõjaväe juhte P.-Ameerika Ühendriikide kodusõjas 1861—1863 . . .	503	<i>Général de brigade H. Brede:</i> Stonewall Jackson. Un des plus doués et remarquables chefs militaires des états du Sud dans la guerre de sécession des Etats-Unis (1861—1863).	503
<i>M. T.:</i> Vabaduse Risti Vendade Ühendus kümneaastane	517	<i>M. T.:</i> 10-me anniversaire de l'Union des cavaliers de la Croix de Liberté . . .	517
<i>Kapten E. Vellend:</i> Kas oleme nii kiired laskeandmete ettevalmistuse alal? . . .	521	<i>Capitaine E. Vellend:</i> L'ajustage du tir est-elle assez rapide chez nous?	521
TAKTIKA ALALT:			
— <i>Kapten H. Roots:</i> Asulate kaitsmine . .	523	TACTIQUE:	
— Taktikaline ülesanne nr. 5. Pataljon kaitsel asulas	535	— <i>Capitaine H. Roots:</i> Défense de localités	523
<i>Kapten A. Rääk:</i> Meie suurtükiväe käsirelvade laskeasjanduse väljaõppe seisukor- rast	539	— <i>Problème tactique No 5. Un bataillon en défensive dans une localité</i>	535
BIBLIOGRAAFIA:			
— <i>V.:</i> Jalaväe probleeme ameeriklase val- gustusel	542	<i>Capitaine A. Rääk:</i> Etat de l'instruction de tir d'armes à feu portatives dans notre artillerie	539
— <i>A. J.:</i> Hispaania sõda	543	BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>Prantsusmaa:</i> „Revue d'Artillerie“ jaan. 1938	546	— <i>V.:</i> Problèmes d'infanterie du point de vue d'un Américain	542
— <i>Rootsi:</i> „Ny Militär Tidskrift“ nr. 6—7, 1938	548	— <i>A. J.:</i> La guerre en Espagne	543
Sõjaväe elu	550	— <i>France:</i> „Revue d'Artillerie“ janvier 1938	546
Sport sõjaväes	553	— <i>Suède:</i> „Ny Militär Tidskrift“ Nos 6—7, 1938	548
Juriidilisi küsimusi.		Vie militaire	550
Male.		Les sports dans l'armée	553
		Questions juridiques.	
		Echees.	

Kaanepilt: Veefugassi lõhkemine Jägala jões.

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Evald Saidra.**
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR”, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„Sõdur” ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDUR” TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Stonewall Jackson.

*Üks andekamaid ja silmapaistvamaid Lõunariikide sõjaväe juhte
P.-Ameerika Ühendriikide kodusõjas 1861—1863.*

Kindralmajor H. Brede.

SISSEJUHATUS.

Alljärgnevas artiklis olen seadnud endale ülesandeks kanda ette sõdade ajalooost ühe suure juhi elukäiku, analüüsida tema sõjapidamise meetodeid, kaaluda tema vastutuste raskust ja mõõta tema erilisi kõrgeid juhtimisandeid, kasutades selleks ajaloolisi uurimusi, kusjuures muidugi — arvestades selle kuulsa juhi elutöö suurust ja tema geniaalseid võimeid, mis eriti objektiivselt on hinnatud kaasaegseilt — suudan valgustada tema elu ja tegevust ainult äärmiselt kokkusurutult ja ainult osaliselt.

Seekord tahan viia lugejate mõtteid tagasi XIX sajandisse ja peatuda Põhja-Ameerika Ühendriikide kodusõja keerdkäikudel 1861.—1863. aastatel.

Valisin just selle sõja, sest minule paistab, et see on meile üldiselt vähem tuntud ja harilikult minnakse sellest ruttu üle ning tutvutakse vaid pealiskaudselt sõja üldkäiguga.

Kuid peab tähendama, et see sõda oma iseloomult ja võitlusmeetodeilt väärib tõsisemat tähelepanu, sest siit leiame väga palju õpiseid sõjapsühholoogia, strateegia ja lahingujuhtimise aladelt, kus ühe sõdiva poole juhtide aktiivsus ja operatsioonide organiseerimise ning juhtimise oskused võimaldasid tunduvalt nõrgemate jõududega ligi neli aastat edukalt vastu panna võrratult tugevamale vastasele, kasutades selleks väga osavalt vaenlase nõrku ja oma jõudude tugevaid külgi, mille tulemusena muutusid tihti olukorra resultaadid nõrgema

poole kasuks, kelle käes oli selle sõja oludes peagu alati algatus, mis sundis tugevamat poolt alatasa muutma oma kavatsusi ja aluma jõududelt nõrgema poole tahte.

Eriti aga näeme selles sõjas palju konkreetseid näiteid, millist mõju evib juhi isik oma alluvate võitlustahte ja lahingumoraalile, eriti rasketes olukordades, ja kuivõrra olenevad lahingute tulemused juhtide võimetest ja oskustest.

Selles sõjas esimest korda võeti tarvitusele raudteed kui moodsad transpordivahendid. Siin võitlesid raudteedel liikuvad patareid — praegusaja soomusrongide eelkäijad. Sõjas kasutati ka moodsaid sidevahendeid — telegraafi jne. Olid tarvilisel ka automaat-käsirelvad — midagi kuulipilduja sarnast. See sõna näitas ka ilmselt, kui suurt, ütleme isegi otsustavat osa etendavad sõjapidamises majanduslikud ja tööstuslikud faktorid ja kuivõrra vajalik on nende faktorite ettevalmistamine sõjaks ja nende igakülgne organiseerimine ja täiendamine sõja kestusel, et nad suudaksid täita sõjapidamise nõudeid.

Selles kodusõjas oli palju andekaid juhte, kes väga tulemusrikkalt teotsesid ühel või teisel poolel, kuid siin oli üks juht, kelle kui juhi anded, oskused ja võimed ulatusid välja paistma kõikide juhtide kaadrist, ja see oli — Lõunariikide (Konföderatsiooni) kindralleitnant Thomas Jonathan Jackson. Sellele mehele loodus oli andnud kaasavaraks kõrged anded ja silmapaistvad juhiomadused.

Nüüd vaatleme tema ajajärku ja tegevust ning sellega kaasaskäinud sündmusi.

Jackson'i elu ja tegevus kuni Ühendriikide kodusõjani.

1. Jackson'i lapsepõli ja elu West Point'i kadetikoolis.

Läinud sajandi esimesel veerandil, nimelt 21. jaanuaril 1824. a., sündis Ohio jõe kaldal, kaugel kultuurmaailmast, üksikus metsatalus poisilaps, kellest võis arvata, et tema saatus peaks kujunema umbes sarnaseks kui tema isadel, kes olid põlvest-põlve metsatalude pidajad ja metsatöölised. Et see poiss oli vaeste vanemate laps, kelle talu asus kaugel metsikus läänes, kus puudus igasugune side linnade ja teiste suuremate vaimsete tsentrumitega, siis ei olnud kellegi mingisugust põhjust arvata, et temale saatus on määranud ette nii kõrge tõusu. Tol ajal, kui veel ei olnud raudteid, oli peagu võimatu lahkuda oma talust kaugemale, või see nõudis suuri rahalisi kulusid. Raha aga ei olnud peagu kellegi, sest kauges läänes oli maksev naturaalmajapidamine. Kuid siiski on saatuse teed ettearvamatud ja enne kui sellest poisist väljakasvanud mehe juuksed hakkasid muutuma halliks — oli *Thomas Jonathan Jackson* kindralleitnant Lõunariikide (Konföderatsiooni) armees, tuntud mitte ainult Ameerikas, vaid koguni kogu kultuurilises maailmas.

Jackson'i esivanemad oli rännanud välja 1748. a. Sotimaalt, et leida Ameerikas endile paremat, õnnelikumat kodumaad, ja olid asunud Virginia osariigi metsikumasse ossa, kus asutasid endile talu ja jätkasid vaevarikast elu, püüdes anda oma lastele haridust, nii kuidas olud seal vähegi lubasid.

Jackson'i isa juba oli suutnud end üles töötada ja evis kaunis suure ja korraliku talu, täites peale selle ka Clarksburg'i linnakeses mingit notarile vastavat ametit. Kuid mingisuguse spekulatsiooni tagajärjel ta kaotas 1827. a. kõik oma varanduse viimse pennini ja suri, jättes maha lese kolme väikese lapsega. Thomas oli siis ainult 3 aastat vana ja pidi ühes emaga elama sellest, mida annetasid neile helled inimesed. See tõttu mõõduis Thomase lapsepõlve eluaastad puuduses ja viletsuses.

Et kergendada vaesusesse sattunud perekonna olukorda, võtab 1831. a. üks isa poolt sugulane (onu), taluomanik, väikese Thomase enese juurde elama ja tahab hoolitseda tema kasvatus ja hariduse eest. Sattudes uude asukohta, ei olnud poisi elu

seal kaugeltki kerge; tuli teha talutööd igal alal ja viibida palju väljas ratsahobusel. Kuid vana onu, kes ise oli saanud võrdlemissi hea hariduse, õpetas lugema ja kirjutama ka poissi, kellele loodus oli andnud haruldaselt lahtise mõistuse ja äärmiselt hea mälu. Noor Jackson oli väga püüdlik ja kasutas igat võimalust, et töö kõrval täiendada ja arendada oma teadmisi. See hoolsus andis tulemusi ja juba 1841. a. — seitsmeteist-aastasena — sai ta mingisuguse ameti kohalikus politseis. See oli hea saavutus. Loomulikult läksid noormehe unistused veel palju kaugemalegi, kuid esialgu puudusid tema oludes igasugused reaalsed võimalused edasiliikumiseks. Siis aga 1842. aastal noor Jackson sai teada, et West Point'is, selles kuulsas kadetikorpuses, kus igal hästilõpetajal seisab ees lahti lai elutee, on vaba üks vakants, kuhu võetakse poiss Clarksburg'i distriktist. Korpusesse sissepääsemine aga on äärmiselt raske, sest sinna võetakse vastu noormehi ainult sõjaministri isiklikul korraldusel ja minister määrab muidugi ainult neid, keda ta tunneb ja kellele suurim protektsioon.

Ja nüüd näeme esimest korda, milline suur energia peitus noores Jackson'is — ta asub kohe enesele selle protektsiooni loomisele. Ta käib läbi kõik tähtsad isikud distriktis, paludes end eksamineerida ja tema üle andmeid koguda. Ta ei jäta astumata ühtegi sammu, kuni lõppeks distrikti parlamendisaadik Mr. Hays on nõus andma oma soovituskirja sõjaministri nimele. Selle kirjaga Jackson algab kohe teekonda Washingtoni. Jõudes Washingtoni, võetakse ta pärast mitmeid takistusi sõjaministri jutule, kus suudabki viia asja nii kaugele, et teda määratakse West Point'i kadetikooli. Ilmudes West Point'is, satub ta oma viletsa riie-tuse tõttu kohe esimesel päeval teiste õpilaste pilke alla, kuid surub maha kibedused ja asub tööle suure hoolsusega.

Esiialgu ei olnud temal koolis kaugeltki kerge elu. Vaene, mitte küllalt teoreetiliselt ette valmistatud ja kinnise iseloomuga, ei leidnud ta sõpru kaasvõitlejate hulgast. Katsuti teda narrida, kuid varsti jäeti ta rahule, sest tema tugev füüsiline jõud hoidis teisi tagasi. Algas suur tööperiood. Oli tarvis ennast täiendada matemaatikas. Õhtul, kui teised õpilased olid läinud magama, algas Jackson oma lisatööd. Vähehaaval pressis ta end üldises nimekirjas ikka rohkem ettepoole ja nelja aasta pärast — lõpp-eksamite järele 1846. a. — läks välja koolist seitsmeteistkümnendana, valides endale koha suurtükiväkke (1. Srtv-rügementi), mis oli määratud sõtta Mehhiko vastu.

2. Osavõtt Mehhiko sõjast.

Tollel ajajärgul oli P.-Ameerika Ühendriikidel alatisi kokkupõrkeid Mehhikoga, kus valitsesid sisemised rahutused. Seekord, 1846. a., oli Mehhikoga sõja põhjuseks poliitilised, territoriaalsed ja materjalsed huvid.

Sel ajal oli Põhja-Ameerika Ühendriikide regulaararmee koosseisus ainult 8500 meest. Need olid laiali paisatud väikeste postidena üle maa ja nende ülesandeks oli karistada tarbekorral indiaanlasi (punannahku) röövimiste eest, mida viimased panid toime farmerite vastu. Oli selge, et ohvitseridel sellastes tingimustes ei olnud võimalust näidata, mida nemad sõjaliselt oleksid suutnud teha, — ja peab ka ütleva, et rahvas üldse ei teadnud midagi oma sõjaväest ja oli rohkem huvitatud politseist, kes linnades pidas korda. Üks sõjaväe juhte kindral Ewell iseloomustab oma mälestusis väga tabavalt tolleaegse sõjaväe olukorda, üteldes järgmist: „Nende kahekümne aasta vältel, millal mina teenisin piiri ääres, õppisin juhtima 50 ühendriigi dragunit ja unustasin põhjalikult kõik muu“.

Nooremleitnant Jackson teadis kõike seda väga hästi ja seepärast valis ta kooli lõpetamisel teenistuskohaks rügemendi, mis oli määratud sõtta Mehhiko vastu, kuigi see sõda ei olnud sõjaväes sugugi populaarne, sest Ühendriikide sõjavägede ülemjuhataja ise karakteriseeris seda sõda kui „üks kõige ebaõiglasem, mis kunagi on peetud tugevama poolt nõrgema vastu“.

Rügementi ilmumisel määratakse Jackson raskepatareisse ja tema esimeseks ülesandeks on transportida relvastuse materjalosa Point-Isabel'i, Tehhase piiril. Transport liigub väga aeglaselt ja Jackson kardab, et sõda lõpeb varem kui tema jõuab rindele.

Kuid ta eksib, sest edaspidi määratakse patarei, milles ta teenib, dessantarmeesse, mis peab vallutama Vera-Gruz'i ja sealt liikuma Mexico linna peale.

27. märtsil 1847. a. Jackson'i patarei oma tulega aitab palju kaasa Vera-Gruz'i võtmiseks ja paar kuud hiljem ülendatakse Jackson lahingus ülesnäidatud vahvuse eest leitnandiks. Edaspidine sõjakäik on Jackson'ile samuti õnnelik ja temal tuleb võtta osa mitmest lahingust. Cerro Cordo juure ta on oma meestega keset jalaväe rünnakut ja paneb siin tähele, et raskepatarei ei saa teotseda igal pool täiel määral, ja hakkab mõtlema, kuidas pääseda kuhugi kergepatareisse, kuigi tol ajal Ühendriikide suurükiväes loeti teenistus raskepatareis palju nooblimaks. Varsti Jackson'i soov leiabki

täitmist ja ta määratakse teenistusse kergepatareisse, mis moodustatakse Mehhikolt võetud kergetest suurtükkidest. Patarei ülemaks on keegi kapten Mägruder — väga energiline ja tulisevereline mees. See patarei evib varsti kuulsuse üle kogu sõjaväe: alati lahingu keskpunktis, aitab ta oma täpsa ja kiire tulega edasi neid ratsaväevõi jalaväeosi, kes teotsevad tema ümbruses. Nii mööduvad lahingud Molino del Rey ja Chapultepec juures ja 14. sept. 1847 langeb Mexico linn.

Nendes lahingutes oli leitnant Jackson'i osa eriti silmapaistev. Alati leidis ta oma patareile kõige kasulikumad positsioonid, juhtis tihtilugu tuld kõige raskematel silmapilkudel ja teostas õigeaegselt ja otsustavalt laskemoona juurdevedu lahinguväljale. Kohusetruu ja energilise tegevuse tagajärjel mainiti Jackson'i nime mitu korda ülemjuhataja käskkirjades ning varsti ülendati Jackson kapteniks ja mõni kuu hiljem majoriks. Sellane tõus 11 kuu jooksul loeti fenomenaalseks isegi Mehhiko sõjas, kus üldiselt ülendused sadasid kõigile eriti suurel arvul.

Pärast rahutegemist osa P.-Ameerika Ühendriikide sõjaväest jäi Mehhikosse okupatsiooniväena ja sinna kuulus ka Jackson'i patarei. Algas üldiselt kerge ja lõbus elu. Mehhiko elanikud ei olnud sugugi väga vaenulised võitjate vastu, sest need pidasid korda ja juhtisid elu normaalsetesse roobastesse, kus üldiselt valitses korralagedus. Dollarid elustasid ruttu turud ja kaubamajad ja ühendriikide ohvitserid olid alati otsitud külalised mehhiko aristokraatlikes perekondades, klubides, koosviibimistel ja seltskonna eliitpidustusil.

Okupatsioon aga venis üldiselt pikale, sest Ühendriigid nõudsid endale Kalifornia ja Uus-Mehhiko provintse, kus asusid rikkaimad kullakaevandused. Major Jackson veetis siin oma päevi umbes nii nagu kõik teisedki ohvitserid, kuid samal ajal hakkas paistma silma, et tema otsib tutvust kirikutegelastega-vaimulikega ja hiljem võis teda väga tihti kohata Mehhiko piiskopi juures.

12. juunil 1848 lahkus lõppeks ka major Jackson'i patarei Mehhikost ja asus garnisoni Fort Hamilton'i, New-Yorgi lähedal.

Kuna harilik rahuaegne teenistus jätab Jackson'ile palju vaba aega, süveneb ta nüüd suure hoole ja andumusega teoloogiasse ja usuprobleemidesse. Tema ligemaks sõbraks saab rügemendi pastor. Samal ajal tekivad Jackson'is kahtlused, kas teda ka tõeliselt lapsena ristiti, ja laseb nüüd end ristida veel kord.

Ühtlasi kasutab Jackson igakülselt oma vaba aega enda sõjaliste teadmiste ja oskuste süvendamiseks ja täiendamiseks, uurides sõjakirjandust ja kirjutades mõnikord ka ise.

3. Professor Lexington'i sõjakoolis.

1851. a. määrati major Jackson suurtükiväe taktika ja filosoofia lektoriks-professoriks Virginia sõjakooli, mis asus väikeses Lexington'i linnas. Siia jäi ta 10-ks aastaks.

Lexington'is möödasaadetud aastad vajasid lõpliku pitsati Jackson'i iseloomule. Kõigepealt kristalliseerus siin tema jumalakarlikkus. Piibel oli temal tähtsamaks raamatuks oma igapäevases elus. Iga asja alustas ta palvega, $\frac{1}{10}$ oma sissetulekuist annetas kirikule ja viibis alati jumalateenistustel. Organiseeris neegritele (orjadele) pühapäevakooli ja ei varjanud, et temale valmistab suuremat rõõmu vaadata oma pühapäevakooli mustade ridu kui hästi distsiplineeritud kadettide pataljoni.

Täie valjusega pidas ta kinni piibli keelust töötada laupäeviti ja sel päeval ta isegi ei lugenud ega kirjutanud kirju.

Oli juhtumeid, kus jõudes koju sõjakoolist talle selgus, et oli kedagi kadettidest noominud asjata — sest koju jõudes analüüsis ta alati täpsalt veel kord läbi kõik käsud, korraldused ja sõnad, mis ta päeva jooksul oli oma õpilastele andnud või ütelnud — ja siis kohe, ajale ja ilmale vaatamata, läks ta kooli tagasi, et parandada tehtud vigu, sest muidu, ta enda sõnade järgi, ta ei oleks saanud öösel magada.

Sõjalisel alal oli ta nõudlik, kuid mõtles alati, et tal enesel on vead ja on tarvis seda arvestada ka teiste juures. Kuna üldiselt major Jackson'il oli külm ja kinnine iseloom, ei olnud ta sõjakoolis eriti armastatud. Oma perekonna keskel muutus aga see külm ja kinnine mees täielikult ja raske oli leida sõbralikumat, lahkemat inimest ja isa kui seda oli Jackson.

Siin oma koduse töötoa vaikusel mõttes Jackson sügavalt ka igasuguste usuliste, poliitiliste ja sõjaliste probleemide üle, teritades ja arendades oma mõistust ja kasvatades ning süvendades oma vaimuandeid, mis hiljem lähenevas sõjas võimaldasid temale ka kõige raskemais olukorras võtta kiireid ja otstarbekaid otsuseid ja kanda täiel määral nendega kaasaskäivate riisikote raskusi.

Sellane mees oli siis oma iseloomult ja omadusilt major Thomas Jackson, kui jõudis kätte 1861. aasta.

Ühendriikide kodusõja algus, sõdivate poolte olukord ja kindral Jackson'i sõjalised operatsioonid Põhja-Virginias kuni kevadeni 1862.

1. Kodusõja põhjused.

XVIII sajandi lõpul ja 1787. a. põhiseaduse alusel loodud Ühendriikides valitses esialgu kodurahu, kuid hiljem mitmed osariigid hakkasid nõudma endale õigusi, mille teostamine ähvardas Ühendriikide tervikut. Pealegi oli osariikide valitsustel keskvalitsusega mitmeid poliitiliste vaadete lahkuminekuid, mis alatasa süvendasid vastuolusid ja mille tulemusena 1860. a. muutus Ühendriikides sisemine poliitiline õhkkond väga teravaks.

Selgus, et konflikt Põhja- ja Lõunariikide vahel on möödapääsematu. 1860. a. lõpul ja 1861. a. algul ütlesid end Unioonist lahti Lõuna-Karolina, Mississippi, Alabama, Florida, Georgia, Louisiana ja Tehhas ning moodustasid iseseisva vabariigi nimega — Konfödereeritud Ameerika Riigid. Nende presidendiks valiti 9. veebruaril 1861 endine Uniooni sõjaminister Jefferson Davis, kes asus kohe Richmondi, konföderatsiooni pealinnale. Mis olid sellase tegevuse põhjusteks?

Ameerika Ühendriikide konstitutsioonis oli nähtud ette, et orjade pidamine on iga osariigi sisemine asi, neid võis pidada või vabastada ja selle küsimuse üle keskvalitsusel ei olnud kontrolliõigust. Samuti ei olnud ka kongressil õigust selle üle võtta sõna.

Aastate jooksul osa Põhjariike vabastasid neegrid orjusest, kuna aga 15 Lõunariiki jätsid nad endiselt orjuseolukorda. Selle põhjuseks ei olnud nii palju moraalsed või sentimentaalsed motiivid kui puht-majanduslik külg. Põhjariigid olid tööstusriigid ja seal oli orje peagu võimatu kasutada, lõunas aga vastuoksa olid puuvilla- ja tubakakasvandused, kus täiel määral võis kasutada neegrite tööjõudu ja nende vabastamine oleks tähendanud Lõunariikide majanduslikku kokkuvarisemist, sest plantaatorid olid kõik oma kapitalid mahutanud just orjadesse. Riik ei oleks suutnud neid saneerida, sest orjadesse investeeritud kapitali suurus oli üle 400 miljoni naelsterlingi. See ühelt poolt, kuna teiselt poolt paljud kõrgemad autoriteetid avaldasid arvamusi, et vabakslastud neegrid on ohverdatud oma enamuses moraalsele ja füüsilisele langusele, sest need 4 miljonit neegrit, kes plantaatorite juures elasid, olid ikkagi oma sügavas sisemuses täielised bar-

barid ja neid hoidis teataval kultuurilisel tasemel ainult maksmapandud patriarhaalne kuid kindel kord. Oldi arvamusel, et niipea kui selles korras sünnib muudatus, langeb ka see õhuke kultuurilakk ja neegrid muutuvad jälle täielisteks barbariteks. Selleks andsid küllalt tõendusid kurvad kogemused San-Domingo'st, kus pärast vabastamist algasid vabastatud orjad oma endiste isandate ja käskijate kõige hirksamata tapmist ja röövimist.

P.-Ameerika Ühendriigid tundsid sel ajal ainult kahte poliitilist parteid — demokraate ja vabariiklasi.

Lõunariigid olid läbi ja läbi demokraadid, aga nendel oli ka teatav poolehoid Põhjariikides. Vabariiklasi oli ainult põhjas. Seni olid demokraadid väga üksmeelsed ja nende käes olid pikk rida aastaid kõik tähtsamad peametid Unioonis. Näiteks andsid Lõunariigid Uniooni presideente 60 aasta jooksul.

1860. a. olid presideendi valimised. Ei olnud kahtlust, et ka nüüd saab enamuse demokraatide kandidaat. Kuid siis juhtus täielik ootamatus, mis lõi segi kõik arvestused ja kavatsused. Tekkis grupp isikuid — arvult väike, aga energiline ja hoolimatu, — kes seadis endale lipukirjaks orjade vabastamise nõudmise.

Nemad kuulutasid: a) konstitutsioon peab alistuma sellasele kõrgele humaansuse-ideele kui neegrite vabastamine; b) tuleb heita kõrvale iga riigi suveräänõigus — korraldada oma sisemist elu enda äranägemise järele ja d) tuleb orjapidavaid riike sundida väevoimuga neid vabastama.

See propaganda mõjutas Põhjariikides elavaid demokraate, partei hakkas lagunema ja seda kasutasid eriti osavalt vabariiklased ja viisid läbi presideendi valimistel 6. novembril 1860 oma kandidaadi Abraham Lincoln'i.

Abraham Lincoln oma ilmavaadete ja ka majanduslike huvide poolest kuulus põhjapoolsete gruppi ja oli ka isiklikult tuline neegrite vabastamise pooldaja.

Kui aga rohkem süveneda Põhja-Ameerika kodusõja ajalukku, peab lõppeks siiski jõudma järeldusele, et orjade küsimus ei olnud sõja peamotiiviks, kuigi see näiliselt nii paistis. Ei ole vähematki kahtlust, et suurem osa Lõunariikide rahvast vaatas orjapidamisele kui ühele paratamatule halbusele — ja raske on oletada, et sellase mentaliteedi juures eriti rahva suuremad massid, kellel orje ei olnudki, oleksid ainult sel põhjusel oma õlgadele võtnud nii raske kodusõja koorma ja teda kandnud kuni selle kibeda lõpuni.

Kuid rohkem oli Lõunariikide rahvastel sõja motiiviks veendumine, et iga riik on täiesti iseseisev ja suveräänne, kes ainult oma vabal tahtel on sõlminud föderatsioonilepingu ja on ainult üksikutes küsimustes andnud keskvalitsusele volituses teotsemiseks.

Nüüd aga selgus, et keskvalitsus ja rida Põhjariike vaatavad asjale teisiti ja on arvamisel, et on olemas ainult üks Ameerika Unioon ja seepärast on enamuse tahtmine seaduseks kõigile teistele!

See põhjalik lahkumine riikliku struktuuri vaadetes ja rahvaste õiguste tõekspidamistes oligi üldiseks ja tõeliseks sõja põhjuseks ja orjade küsimus viis selle plahvatusele.

Ka Lexington'i sõjakoolis kadetid puudutasid omavahelistes jutuajamistes väga vähe orjade küsimust, seda rohkem aga kaitsesid teese, et riigid on iseseisvad ja keskvalitsus peab end tagasi hoidma. Seda tõendas ka koolis asetleidnud alljärgnev vahejuhtum. Sõjakooli paraadiplatsile püstitasid kadetid lipuvarda, kuhu tõmbasid üles Virginia vabariigi lipu ja seadsid juurde vahiposti.

Järgmisel hommikul — oli parajasti pühapäev — kadetid said järsku teada, et kohalik garnison — üks kompani — on vahiposti arreterinud ja lipu maha võtnud, panes selle asemele Uniooni lipu — „Tähed ja Triibud“ (*Stars and Stripes*). Ohvitseri koolis kohal ei olnud. Kadetid löid häiretrumme, haarasid püssid ja jooksid välja, et rünnata tähendatud kompanit ja kiskuda maha „türannide embleemi“, nagu seda tähendati. Ainult kooliülema õigeaegne kohalejõudmine hoidis ära verevalamise!

2. Sõjaliste jõudude olukord konflikti algul.

Major Jackson oma südame sügavuses ei pooldanud algul Lõunariikide väljaastumist ja Uniooni laostumist. Ka tema kodumaa Virginia ei olnud veel otsustanud, kelle poole astuda. Jackson ütles tihti: „On parem võidelda Uniooni sees kui väljaspool“, kuid tähendas edasi: „Mina ei unusta iialgi, et mina ise ja kõik mis mul on — kuulub minu kodumaale.“ Ja see kodumaa ühines 17. aprillil 1861 Lõunariikidega. Samal päeval Jackson teatas, et tema on oma valitsuse käsutuses.

Algas ettevalmistus ärasõiduks. Kuni viimase minutini major Jackson pidas kinni oma harjumustest ja õhtutel luges valju häälega piiblit ja muid usulisi raamatuid ja ühes naisega valmistas ette tunde, mis neil tarvis anda järgmine kord oma pühapäevakoolis. Just järgneva pühapäeva varahom-

mikul tuli telegramm käsuga — major Jackson'il veel samal päeval välja sõita Richmondi ühes kadettide pataljoniaga.

Ühendriikide endises regulaararmees oli suurem osa sõdureid kas iirlased või sakslased ja et nendel ei olnud siin oma kodumaad otseses mõttes, siis jäid nad nüüd edasi Põhjariikide poole. Teine lugu oli aga ohvitseridega, kellest väga paljud olid pärit Lõunariikidest ja seepärast tahtsid nüüd sinna minna. Nii lagunesid endised väeosad korraga.

Virginia osariik kogus oma armee ülemjuhataja kindral Lee nimelisse laagrisse, kus valitses äärmiselt kirju pilt.

Selgus, et suurem osa kindral Lee laagrisse kokkutulnud vabatahtlikke ei olnud saanud kunagi mingisugust sõjalist õppust ja distsipliinist ei olnud neil vähematki ettekujutust. Lõunapoolsed regulaarväe-ohvitserid määrati kohe kõrgemate ametite peale ja staapidesse — ja nii ei jäänudki üle juhte, kes oleksid tegelikult õpetanud kokkutulnud mehi. Nendeks õpetajateks määrati Lexington'i sõjakooli kadetid.

Kokkutulnud meeste moraal oli üldiselt hea. Siin võis näha rivis kõrvuti kõige rikkamaid kaupmehi ja plantaatoreid oma sellide ja töölistega. Varustus oli aga kehv ja kirju. Püssidest oli kohe suur puudus. Jälaväepataljonidel olid jahipüssid ja ratsaväes mõrkade asemel mingisugused tapariistad, mis maa-seppade poolt valmistatud. Vormiriietus oli samuti kirju: mõned kandisid Ühendriikide regulaarväe vormi, osa oli kadetivormis, suurem osa mehi aga erariietes jne.

Sellane oli konflikti algul Virginia sõjavägi, kuid ega ka nende vastased — põhjapoolsed — palju paremad ei olnud. Regulaararmee oli liiga väike ja teiselt poolt ei olnud sugugi rahva seas lugupeetud. Puudus igasugune sõjaline juhtimise ja korraldamise organisatsioon, kus oleks hooldatud reserveid eest, ja tagala organisatsiooni üldse ei olnudki. Ka puudusid juhtidel peagu täielikult kogemused üksuste juhtimiseks lahingus.

Sellastes tingimustes Põhjariigid ei saanudki mõelda asuda kohe oma armeega pealetungile.

Kuid Lõunariikidel oli veel üks eriline nõrk külg. Nemad kasvasid ainult puuvilla ja tubakat, müüsid seda nii Põhjariikidele kui ka Euroopale ja vedasid ise sisse kõiki vabrikusaadusi, kusjuures aga suurem osa kaubanduskontoreid oli põhjapoolsete omandus ja samuti ka kaubalaevad.

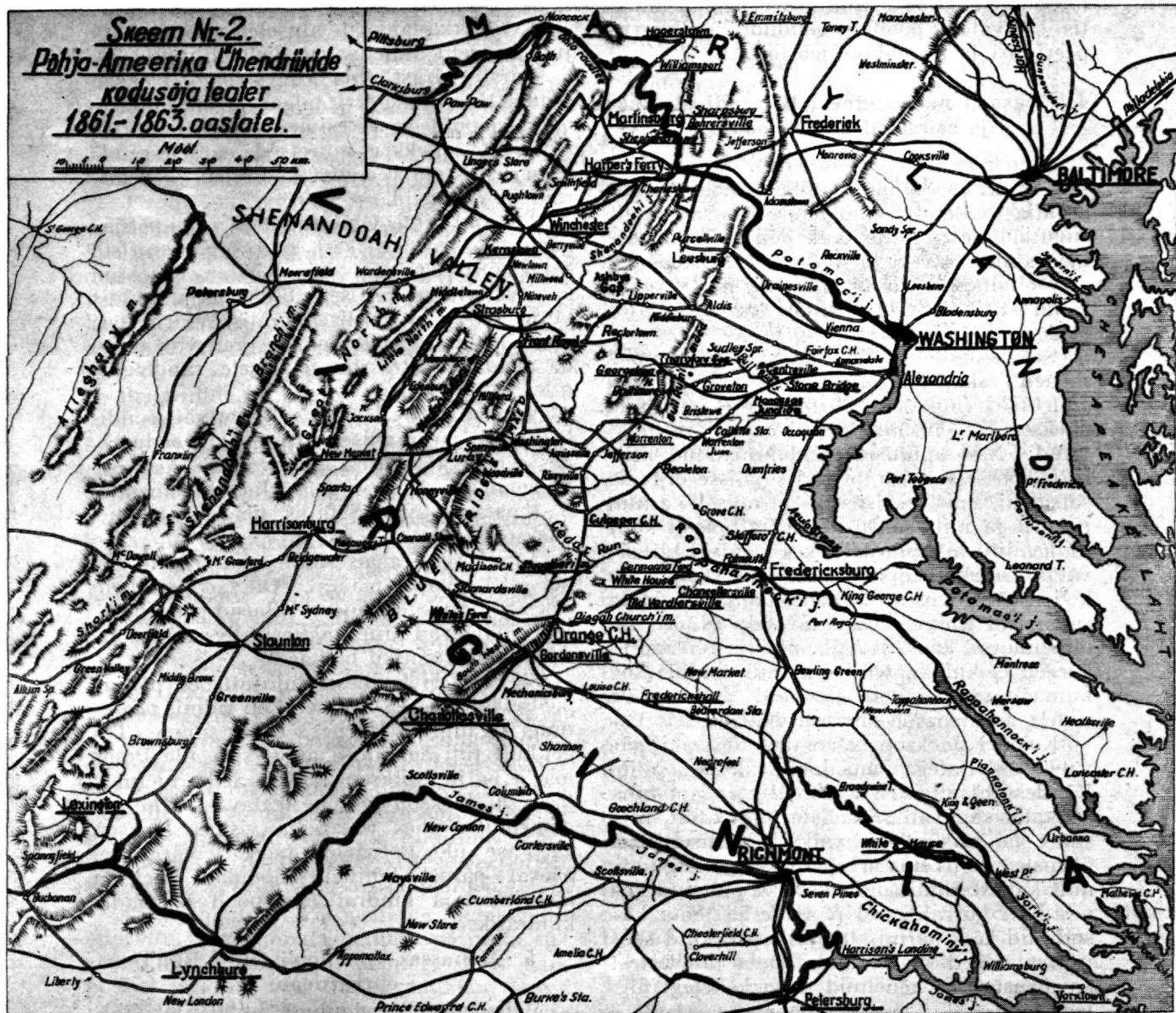
Need asjaolud said lõppeks Lõunariikidele saatuslikuks. Põhjarüügid organiseerisid Lõunariikide mereranna blokaadi ja seega panid mängu jõud, millised nagu „jumalaveskid“ jahvatasid küll aeglaselt kuid peenelt ja halvasti seega raskelt Lõunariikide kaubandust.

Pealegi tegid ka lõunapoolsete poliitilised juhid suure vea sellega, et algusest peale ei püüdnud soetada endale sõjalaevastikku, vaid jäid lootma, et Inglismaa ja Prantsusmaa, kes seni olid Lõunariikide peamised kaubaostjad, ei luba põhjapoolsetel viia läbi blokaadi, sest see riivaks nende kaubandus-

likke huvisid. Kuid eesnimetatud blokaad teostati ja lõunapoolsetel ei olnud merejõude ja abinõusid selle takistamiseks.

3. Sõjategevuse teatri maastik.

Ühendriikide kodusõda arenes üldiselt kahel peamisel operatsioonide teatril: Idas — Atlandi ookeani ja Alleghany mägede vahel ja läänes — Mississipp'i jõe orus. Neid kahte operatsioonide teatrit eraldasid Alleghany mäed, mille tõttu kodusõja operatsioonid arenesid kahel rindel, mis olid üksteisest üle 1000 km kaugel ja mida ühenda-

sid vähesed ja halvad maanteed ja väikese-arvulised ning nõrga veovõimega raudteed.

Kodusõja esimestel aastatel arenesid sõjalised operatsioonid, millistest võttis osa ka Jackson, peamiselt Virginia ja Marylandi territooriumil, kus maastik oli üldiselt kohati isegi äärmiselt raske: suured põlised metsad, hiigeljõed — Potomac, Rappahannock, James ja paljud teised vähemad jõed, millede suubumistel asuvad kaugele mandrisse tungivad lahed — sulgesid ja takistasid nendes rajoonides liiklemist; mäed paralleelselt järskude kõrgustikega jaotasid sõjateatri mitmesse ossa, teed olid primitiivsed, raudteid oli vähe ja seetõttu olid ka kaugused suured, mis tunduvalt raskendas sõjaliste operatsioonide teostamist, eriti aga takistas sõdivatele pooltele jõudude ümbergrpeerimisi ja rännakute teostamist.

4. Jackson'i määramine I Brigaadi ülemaks ja esimesed operatsioonid.

Jõudes Richmondi, kavatseti major Jackson määrata esialgu kuhugile staapi topograafia osakonda, kuid tema õnneks mingisugusel täiesti juhuslikul põhjusel jäi see määramine ära ja ta määrati kui käepärast olev ohvitser ülemaks Harper's Ferry määratud väekoondisele. Ühtlasi ülendati major Jackson koloneliks.

See koondis — rida jalaväe kompaneid, mõned eskadronid ja 15 väikekalibrilist suurtükki (kokku 4500 meest) — ei olnud Jackson'i määramise puhul sugugi vaimustatud. Nad kuulusid nõndanimetatud miilitsa koosseisu, s. o. teatud sõjalisse organisatsiooni, mis eksisteeris peamiselt ainult paberil ja mille üksuste ülemateks oli suur hulk miilitsa-kindrleid, kes kandsid hiilgavat vormiriietust, evisid suured staabid ja kelle peategevus seisis selles, et jalutasid ja ratsutasid linnade peatänavatel. Nüüd aga oli ilmunud käsk, et kõik miilitsa-ohvitserid kõrgemas kui kapteni aukraadis pidid lahkuma oma ametitelt ja need andma üle uutele regulaarväe-ohvitseridele.

Kolonel Jackson, võrreldes oma hiilgavate eelkäijatega, moodustas kurva pildi. Kandes lihtsat sinist sõjakooli vormi ja vana peakatet sügavalt silmadele tõmmatult, ratsutas ta väikesel ja vaikselt hobusel oma üksuste ees. Tema staap koosnes esialgu ainult kahest isikust. Jackson ei pidanud kõnesid, ei korraldanud paraade ja tema käsud olid kõik äärmiselt lühikesed, kuid see juures selged ja kindlad. Oma tulevastest kavatsustest ei kõnelnud tema kellelegi ühtegi sõna.

Kord käisid tema juures mõned parla-

mendiliikmed, kes olid väga huvitatud Harper's Ferry garnisoni seisukorrast. Jackson'i vastused kõik olid väga tumedad, ja kui siis üks parlamendiliikmeist pani ette Jackson'ile otsese küsimuse: „Kui palju Teil siis siin mehi on?“ — vastas Jackson: „Mina oleksin väga õnnelik, kui president Lincoln arvaks, et siin neid on 50 000!“

Kuigi Jackson täielikult oli teadlik sellest, et tema brigaadi distsipliin ei ole sugugi sellane nagu ta peaks olema, ei pannud tema sellel alal asjale suurt rõhku, sest ta teadis, et distsipliin nendele vabatahtlikult kokkutulnud meestele on väga delikaatne küsimus ja siin võivad liiga järsud korraldused täielikult asja rikkuda. Tema algas puhtsõjaliste õppustega, kavatsedes kogu väljaõpet viia ikka laiemale alusele ja nõnda harjutada mehi vähehaaval distsipliiniga.

Varsti pärast seda kui kolonel Jackson jõudis Harper's Ferry, algas ta ka sõjaliste operatsioonidega ja esimese operatsiooni ta võttis ette selleks, et muretseda enesele raudteevarustust ja veerevat koosseisu — vedureid ja vaguneid.

Tol ajal liikus Ohio raudteel palju põhjapoolsete sõeronge, sest nad organiseerisid suuri kiviööeladusid mere ääres. Jackson kasutas eriti osavalt seda olukorda ja püüdis kinni rea ronge, millised juhtis Winchesteri poole ja laskis sealt hobuste jõul viia mööda maanteed Strassburgi teisele raudteeliinile.

24. mail 1861 Harper's Ferry väekoondis kõvendati ja organiseeriti ümber, moodustades sellest koondisest Shenandoah Armee I Brigaad (2., 4., 5., 27., 33. Jal.-Rügemendid + 1 patareid) ja brigülikuks määrati kolonel Jackson.

Juuni algul algas sõjategevus poolte vahel juba laiemal määral. Oli kokkupõrkeid ookeanirannikul ja merel liikusid põhjapoolsete sõjalaevad ning hakkasid teostama lõunapoolsete ranniku blokaadi.

Samal ajal levines kuulujutt, et põhjapoolsete umbes 25 000 meest on valmis pealetungi algamiseks Harper's Ferry suunas. Tegelikult tuli aga juuli algul siin üle Potomac'i palju väiksem salk. Selle ületulek jöest sai Jackson'ile kohe teatavaks. Ühe rügemendiga ühes patareiga viskas Jackson vaenlase üle Potomac'i tagasi. Järgmisel päeval pärast lahingut ülendati Jackson ülemjuhataja kindral Lee poolt brigaadi-kindraliks.

5. Manassas Junction'i (Bull Run'i) operatsioon.

Vahepeal oli selgunud, et Põhjariikide armee, ca 50 000 meest, kavatses atakeerida

Manassas Junction'i, mis kattis Lõunariikide pealinna Richmondi Washingtoni suunast ja kuhu kindral Lee oli koondanud umbes 20 000 meest. Ka kindral Jackson sai käsu tulla oma brigaadiga Manassas Junction'i.

Jackson otsustab teosteda kavatsatud rännakut nii, et keegi ei teaks tema lahkumist oma asukohast ja ilmumist Manassas Junction'i ja et see jääks vaenlasele täieliseks saladuseks. Ta katab oma lahkumist Stuart'i ratsaosadega ja kus iganes võimalik tungib vaenlasele peale. Et ka Winchesteri elanikud ei teaks, kuhu ta liigub, sünnib äraminek esialgu lõuna suunas ja alles mõne kilomeetri järele pöördub ta ida suunas Manassas peale, andes ühtlasi rügementidele teada, et nende ülesandeks on olla teistele abiks vaenlase purustamisel, kes on sisse tunginud Virginia piiresse. Ühe ööga teostati rännak üle 30 km ja kui varahommikul surmani-väsinud mehed jäid magama teeäärsetesse kraavidesse, tähendas kindral Jackson: „Las nad magavad natuke — mina tahan ise nende eest vahti pidada!“

Järgmisel päeval — 19. juulil — jõudis Jackson oma brigaadiga Manassas Junction'i, kus asus juba kindral Beauregard oma jõududega. Samaks ajaks pidid kava kohaselt kohale jõudma ka mõned teised brigaadid, kuid siis selgus, et transportimistega tuli ette takistusi ja mõned brigaadid jäid tublisti hiljaks.

Brigaadide hilinemise tõttu kerkis lõunapoolsetele üles suur oht, et põhjapoolsete ülemjuhataja kindral Mc Dowell, kelle avangard seisis ainult umbes 10 km Manassas Junction'ist eemal, jõuab atakeerida Beauregard'i varem kui tema käsutusse määratud brigaadid end suudavad koondada.

See oht oli aga ainult näiline, sest ka põhjapoolsetel tuli võita suur hulk raskusi ja takistusi, enne kui nad suutsid astuda lahingusse. Maastik Manassas Junction'i rajoonis oli üldiselt tundmata, puudusid kaardid ja teid tuli otsida igakordse luurega. Põhjapoolsete koondatud armee — 35 000 meest jalaväge, 10 patareid ja suur voor — oli sellane mass, mida ükski ameerika ohvitser seniajani ei olnud näinud, ja kuna staapidel ei olnud mingisuguseid kogemusi sellaste suuremate jõudude liikumiste korraldamiseks, siis tuli ette selle teostamisel väga palju sekeldusi ja arusaamatusi.

Ka lahinguliselt Põhjariikide rügemendid olid ette valmistamata, näiteks paljudes rügementides suurem osa mehi ei olnud oma püssist lasknud veel ühtegi pauku. Ülemjuhataja kindral Mc Dowell oli sellest kõigest ette kandnud presidendile ja valitsus-

sele, kuid ajalehed tähendasid, et nemad on avaliku arvamise väljendajad ja tunnevad rohkem Põhjariikide kodanike võimeid kui sõjaväe juhid, ja nõudsid rahva nimel pealetungi, kirjeldades oma sõjaväge kui sellast, mis kannatab välja täieliku võrdluse parimate Euroopa regulaarvägedega. Kongressil peeti politikategelaste poolt tuliseid kõnesid ja valitsus, vaatamata ülemjuhataja ettekandele, andiski käsu üldise pealetungi algamiseks.

Selle armee väljaastumine Washingtonist 16. juulil moodustas hiilgava pildi. Kõik Manassas Junction'i suunas viivad teed olid täis liikuvaid sõjaväekolonne. Mehed olid hästi rietatud ja varustatud ja hulk suur-tükiväge sõitis ühes. Rügementide ees lehvivad lipud ja mängisid suurekoosseisulised orkestrid. Linnast väljumisel saatsid sõjaväekolonne kalessid ja tollad senaatoritega, parlamendiliikmetega ja kenade daamidega. Entusiasm oli piiritu!

Agaga juba mõne kilomeetri järele, nagu ikka sellastel juhtudel, hakkasid mehed tundma, et palavus on liiga suur, teed olid paksu tolmu täis ja vaevalt oli näha oma ees sammuvaid mehi ning seljapaunad, püss ja muu varustus vajutasid valusalt õlgadele. Ikka rohkem ja rohkem jäi mehi maha, viskas end tee äärde kraavidesse või kadus metsa. Ohvitseridele, kes püüdsid neid saata tagasi rivisse, naerdi näkku. Seetõttu varsti olid pataljonid ja rügemendid segamini — ja kui jõudis kätte õhtu, oli see armee vaevalt 10 km edasi jõudnud ja täiesti desorganiseeritud. Ainult järgmise päeva lõunaks suudeti natuke korda luua üksustesse. Ja nii läks see rännak edasi.

Et selle armee lahinguväärtus oli nõrk, näitas juba paar päeva hiljem esimene kokkupõrge lõunapoolsetega, mille tulemusel üks põhjapoolsete brigaad, kes oli saadetud demonstreerimiseks Bull Run'i suunas, sattus ootamatult vaenlase tule alla ja jooksis varsti laiali. See asjaolu suurendas lõunapoolsete meeleolu ja evis depressiivse mõju põhjapoolsete sõjaväele, mis väljendus selles, et kohe üks rügement ja üks patareid, kes olid lepinguga seotud kolmeks kuuks ja kelle teenistuse tähtaeg oli läbi, nõudis vabastamist teenistusest ja vaatamata kõikidele vastulausetele „läks laiali algava lahingu suur-tükimürina saatel“ — nagu sellest kirjutas oma ettekandes ülemjuhataja kindral Mc Dowell. Sellase sõjaväega pidi nüüd Mc Dowell ründama Bull Run'i jõel lõunapoolseid (konföderaate).

Vaatamata armee nõrgale moraalele ja lahinguvõimetele valmistusid põhjapoolsete

juhid siiski otsustavaks lahinguks lõunapoolsetega, püüdes teha kõik mis võimalik oma üksuste distsipliini ja lahinguväärtuse tõstmiseks.

Nagu juba varem nägime, ei olnud ka lõunapoolsed paremas olukorras, aga nad seisid siin Bull Run'i rajoonis tugeval kaitsepositsioonil ja olid end kaitseks kõigiti ette valmistanud.

21. juulil kell 0630 algas lahing. Oleks üldse väga huvitav peatuda lähemalt selle lahingu käigu juures, et tutvuda tolleaegsete lahingurivistustega ja taktikaliste ideedega, kuid kahjuks viiks see väga pikale ja seetõttu piirdume vaid lahingu üldkirjeldusega.

Selles lahingus oli põhjapoolsetel üldiselt suur ülekaal, mistõttu nemad mitmekordsetele ebaõnnestumistele vaatamata siiski suutsid vallutada kella 1200 vastase vasaku tiiva, mille tulemuseks kujunes lõunapoolsetel lahingukriis ja kogu nende rinne sattus ohtlikku olukorda. Oli selge, et kui nüüd algavad taandumist ka nende rinde keskosas olevad osad, siis on kaotatud lahing täielikult, mille tulemused võivad kujuneda katastroofiliseks.

Jõudude tsentrumis seisis kindral Jackson oma brigaadiga. Tuli oli tugev ja kaotused suured ning selle tagajärjel oli juba mõnel pool märgata lõunapoolsete rinde kõikumist. Kuid vaatamata sellele Jackson ratsutas julgelt ja tasasel sammul oma brigaadi juures edasi-tagasi ja andis lahinguks vajalikke korraldusi. Tema nägu oli ainult natuke rohkem kahvatu ja tema silmad rohkem põlevad kui harilikult, kuid ikka ja ikka jälle julgustas ta oma üksusi, tähendades rahuliku häälega: „Mehed, kõik on korras, olge aga rahulikud ja püsige kindlalt!“ Ja mehed püsisidki, lüües tagasi kõik põhjapoolsete korduvad rünnakud! Varsti aga läks Stuart 150 ratsamehega vasakul tiival energilisele ja hoogsale vastulöögile, mille tulemusena õnnestus sundida taandumisele põhjapoolsete parema tiiva jõude. See ratsaväe tiivalööök oli niivõrra ootamatu ja tabav, et avaldas otsest mõju kogu põhjapoolsete rindele ja konföderaalide seisukord oli päästetud.

Nüüd algasid põhjapoolsed konföderaatide tugeval surve all üldist taandumist, mis varsti muutus põgenemiseks ja korratuks valgumiseks Washingtoni suunas. Oleks olnud õige aeg nende jälitamiseks, kuid siin oli takistus, sest kindral Johnston'i sõnade järgi: „Meie armee oli võidu läbi veel rohkem desorganiseeritud kui meie vastaste oma lahingu kaotuse tõttu!“ ja seepärast ei olnud lõunapoolsete jõud enam võimelised teostama vastase jälitamist.

Bull Run'i katastroof oli Põhjariikidele tugevaks moraalseks löögiks, mida veel eriti suurendas asjaolu, et lahinguväljalt põgenenud armeest, mis komplekteeritud palgalistega, hakkasid sõdurid, kelle vabastamise lähtaeg oli kätte jõudnud, massiliselt laiali valguma.

Pärast Manassas Junction'i (Bull Run'i) lahingut kindral Jackson'i nimi sai väga populaarseks ja kuulsaks Lõunariikides. Tema pandi aunimeks Stonewall — (Kivimüür), sest Bull Run'i lahingus ta seisis „kivimüürina“ vastase suurte ülekaalusolevate jõudude ees, mida need ei suutnud vallutada. Tema kuulsus ulatus ka Põhjariikidesse, kus ta muutus kardetavaks vastaseks, kelle nime ümber tekkis mitmeid legende. Ka levis laiali kuulus vastus, mis kindral Jackson oli andnud ühe isiku küsimusele: „Kuidas Teie saite olla nii rahulik selles tugevas tules ja peagu lootusetus olukorras Bull Run'i lahingus?“ — „Aga“, vastas Jackson kui sügav-usklik inimene — „minu usk ütleb minule, et ma pean lahingus olema sama rahulik kui oma voodis, sest ainult Kõigekõrgem Jumal üksi määrab minuti, millal ma pean surema, ja seepärast ma olen alati selleks valmis!“

1861. a. suvekuud möödusid, ilma et poolte vahel oleks leidnud aset suuremaid kokkupõrkeid. Lõunaväed seisis peamiselt laagrites ja nende read olid juba tunduvalt kahanenud arvurikaste lahingute tõttu. Pealegi vähenesid nende koosseisud ka mitmete haiguste tagajärjel.

Ka noortele vabatahtlikele, kes olid kokku tulnud, et lahingutes võidelda, ei olnud harilik laagri režiim ja drill sugugi meeltmööda ja paljud neist hakkasid otsima teid sellest vabanemiseks. Valitsus ei julgenud ka mehi kinni pidada, sest muidu oleksid paljud lahkunud ilma loata, ja pidi seepärast lubama meestele pikaajalist puhkust, milline olukord veelgi vähendas üksuste arvu- list koosseisu.

Kindral Jackson'i brigaad aga oli võrdmisi heas seisukorras. Tehti õppusi suure hoolega ja Jackson pani erilist rõhku laskeasjanduse arendamisele.

6. Kindral Jackson'i lahkumine I Brigaadist. Tegevus 1861/62. a. talvel. Konflikt valit- susega.

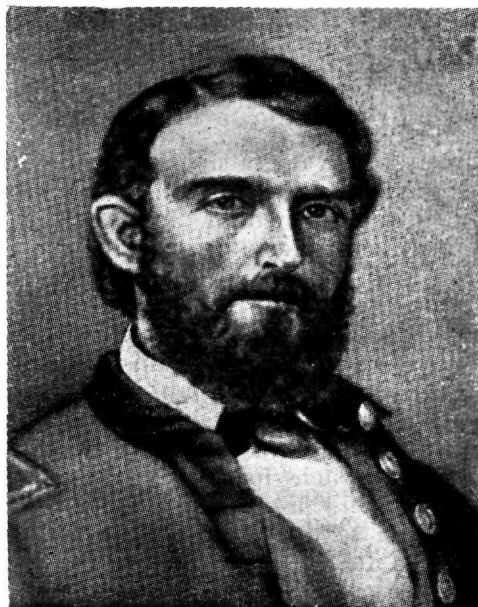
4. novembril kindral Jackson sai käsu — anda üle I Brigaad ja ise minna Shenandoah Walley distrikti, kus pidi võtma vastu uue väekoondise — diviisi. See lahkumine ei olnud kerge — ei Jackson'ile ega ka brigaadile, sest nad olid üksteist õppinud tundma

ja olid kokku kasvanud. Jumalagajätuks oli rivistatud üles kõik 5 rügementi. Kindral ilmus ratsa väeosade juurde üksi ja ütles lahkumiseks: „Ma ei ole tulnud siia, et teile pidada kõnet, vaid tahan teiega jätta jumalaga.“ Ta rõhutas I Brigadi juhtide ja üksuste eeskujulikke teeneid oma kodumaa vastu ja hindas kõrgelt nende kohusetunnet, distsipliini ja lahingulisi vägitegusid, kus brigaad saavutas juba kuulsuse, lõpetades järgmiste sõnadega: „Shenandoah'i armees teie olite I Brigaad, Potomac'i armees olite teie I Brigaad ja praegu II Korpuses olete teie I Brigaad. Minu, teie juhi silmis olete teie ja jääte I Brigaadiks ja mina tahan loota, et teie tulevased teod viivad teid selle sõja ajalukku — kui I Brigaad. Jumalaga!“ Valitses täielik vaikus — ja siis pääsis lahiti vaimustus- ja hurraahüüete torm. Veel kord kindral tõstis käe ja siis lahkus galoppis väljalt.

Uus diviis, mille kindral Jackson võttis vastu, koosnes mõnest jalaväe miilitsarügemendist, varustatud kiviluku püssidega, ja mõnest irregulaar-ratsaväe eskadronist. Sõjalist ettevalmistust need üksused peagu ei tundnudki. Siin oli tarvis asja parandada. Samuti oli tarvis täielikult organiseerida staap. Selleks aga ei olnud käepärast ühtegi ohvitseri ja seepärast pidi Jackson määrama staabi koosseisu puht-tsiiviilisikuid vabatahtlike hulgast. Võib olla see oligi põhjuseks, et tegelikult kindral oli ise ka oma staabi ülem. Ta ei pidanud kunagi nõu kellegagi. Ka ei kõnelnud ta staabis kunagi oma tulevikuplaanidest. Ta andis oma käsud ja staap pidi valvama ainult selle järele, et need käsud täideti täpsalt.

Sellastes tingimustes kapten Hotchkiss — 26-aastane noormees — täitis päris hästi staabiülema kohuseid. Umbes sarnased olid ka diviisi insener, arst, intendant ja vooride-ülem. Peanõudmine aga oli, et nad hoiaksid saladusi ja ei kritiseeriks tehtud korraldusi. Ja sellane nõue Jackson'i poolt oli täiesti arusaadav ja otstarbekas, sest mõlemad pooled kõnelesid inglise keelt, nende vahel olid üldiselt laialdased tutvused ja ka perekondlikud sidemed, mille tõttu oli äärmiselt laialdaselt organiseeritud salakuulamine. Teiselt poolt olid siin meeskonnad, kes sugugi ei olnud sõdurid, vaid puht-tsiiviilpsühholoogiaga mehed — ja nende usku oma juhtidesse võis kõigutada isegi paari ettevaatamatu sõnaga.

Detsembri keskpaiku 1861. a. oli Jackson'i diviisi enamvähem lahinguvalmis ja diviisi esimene operatiivne ülesanne oli võrdlemisi kerge — kaitsta Potomac'i selle ülemjooksul

Thomas Jonathan Jackson.

ja alati olla valmis liikumiseks Manassas' suunas.

Potomac oli lai, sildadeta jõgi ja vaenlane, kuigi palju tugevam, oli täiesti tegevusetu.

Kuid Jackson'i energiline vaim ei saanud jääda sellase passiivse ülesande juurde ja sellest pääsemiseks esitas ta varsti riigi presidendile ühe väga aktiivse ja suure operatiivkava. Ta tegi ettepaneku saata teda Virginia loodenurka, Ohio rajooni, kus tema andmete järgi astuksid kohe tema juurde teenistusse 15 000—20 000 meest. Pärast nende organiseerimist liiguks ta kiirelt kogu jõududega Pittsburgi peale, et hävitada seal täielikult põhjapoolsete arsenal. Harrisburgi rajoonis võiks siis tema diviis ühineda kindral Johnston'i armeega, et siis ühes liikuda Philadelphia peale.

See plaan jäi parlamendis seisma, sest kindral Jackson'i nimi oli küll juba väga kuulus, kuid temal ei olnud veel otsustavat kaalu suurtes küsimustes. Temale lubati olla aktiivne ainult oma piirkonnas. Jackson otsustas seda kasutada, et tõsta oma meeste sõjalist moraali. Ta arvas, et esimene võit on selleks kõige parem tee. Ja selleks ta organiseeris rea väiksemaid operatsioone, mis olid täpsa luurega hästi ette valmistatud ja lõppesid alati eduga. See tõstis kõikide tuju ja meeste usku enda ja oma juhtide võimetesse.

Kuid samal ajal tekkis ka palju sekeldusi naaber-väekoondistega, keda mõnikord ajutiselt allutati Jackson'ile. Tema külm ja kin-

nine iseloom ning omapärane nõudlikkus lasksid teda paista hoopis teisena kui oli tegelikult. Nii tekkis väikesest asjast suur konflikt, mis isegi halvasti mõjutas tegevust veebruarikuus 1862.

Nimelt üheks operatsiooniks, mille Jackson teostas jaanuari lõpul, oli temale allutatud mõned rügemendid kindral Loring'i brigaadist, kes tundsid Jackson'i üldse väga vähe. Ilmad olid väga külmad. Enne väljastumist kindral Jackson, et kaitsta eramandusi, andis käsu, mis keelas põletada plankudest aedu, millised leidsid harilikult iga farmi juures. Nüüd juhtus aga nii, et üks pataljon asus öösel kuskil farmi lähedal, mis kuulus just sama pataljoni ülemale, ja see andis meestele loa murda maha oma plangud ja neid ära kasutada põletamiseks. Kui Jackson sellest järgmisel päeval kuulis, tagandas ta ametikohalt pataljoni ülema kui tema käsust üleastunu. Seda sammu ei suutnud mõista meeskonnad ja ka paljud ohvitserid ning tõstsid Jackson'i peale kaebuse, mis varsti ulatus kuni valitsuseni ja presidendini. Järgnes selles asjas pikem kirjavahetus, mille lõppresultaadiks oli, et kindral Jackson andis sõjaministrile oma lahkumispalve, paludes teda määrata tagasi Lexington'i sõjakooli, mis uuesti oli alanud tööd, või vabastada teda hoopis sõjaväeteenistusest.

Algasid läbirääkimised ja ainult tänu Virginia kubernerile Letcher'i interventsiionile lõppesid seega, et kindral Jackson lõppude-lõpuks jäi edasi teenistusse.

7. Operatsioonid 1862. a. kevadel Kernstown'i ja Staunton'i juures ja tagasirännak Shenandoah orgu.

1862. a. algul hakkas president Lincoln nõudma, et põhjapoolsed väljendaks mingisugust aktiivsust, ja soovis, et esimeses järjekorras vallutataks Virginia põhjaosa ühes Winchesteri linnaga. See ülesanne pandi kindral Banks'ile, kelle jõud olid ca 38 000 meest, nendest 2 000 meest ratsaväge ja 80 suurtükki.

Kindral Banks uurides üldist olukorda esitas valitsusele ettekande, kus muuseas mainis: „Teed Winchesteri poole on enam-vähem korras ja vastane nõrk, demoraliseeritud ning rusutud meeleolus.“ Neil andmeil algas Banks oma tulevaste operatsioonide ettevalmistamist.

Veebruari lõpus ehitati Harper's Ferry juures pontoonsild üle Potomac'i jõe ja Banks viis oma korpuse Virginia-poolsele kaldale.

Kindral Jackson oli siis oma diviisiga Shenandoah orus täiesti üksinda, sest umbes samal ajal muudel rinnetel käis lõunapoolsete käsi päris halvasti: mere ääres olid langenud mitmed linnad põhjapoolsete laevastiku kätte, kust üks suurem dessantarmee ähvardas otse Richmondi — lõunapoolsete pealinna. Samuti oli kindral Johnston'i armee sunnitud end rannikul siit ja sealt tagasi tõmbama.

Kindral Jackson'i diviisis oli umbes 4 200 meest, sellest 600 meest ratsaväge ja 27 suurtükki.

Need mehed suuremalt osalt olid kõik Virginia pojad — farmerid ja jahimehed. Relvad olid nüüd juba kaunis korralikud, kuid vormiriietus puudus ikka veel ja mehed kandsid sellast riietust, mis aga kätte juhtus. Rügemendid elasid metsades, sest telkidest oli suur puudus, ja magati lihtsalt puude ning põõsaste all tule ääres, kattes end tekkidega. Toitlustamine oli üksustes samuti äärmiselt primitiivne: igas kompanis oli sööginõudena ainult 3—4 panni, paar ämbrit ja pada. Rännakute ajal kanti pagjad keppidega seljas ja pannid torgati käepidemega püssirauda — ja see oli kõik.

Võrreldes neid mehi väliselt hästi riietatud ja varustatud põhjapoolsetega, oli siin pilt õige kurb. Kuid seevastu hoopis teisugune oli nende vaim! Ja eriti paistis silma Jackson'i alluvatest kapten Ashby oma paari eskadroniga. Tema oli oma meestega kõikjal: luurel, eelpostidel, vaenlase ühendusteedel ja oma tagala kaitsel. See oli ratsaväe ideaalne tegevus! Ja tänu temale oli Jackson alati õigesti informeeritud oma vastase tegevusest ja isegi kavatsustest ning kindral Banks ühes ettekandes ise tunnistab: „Meie ratsavägi ei suuda kunagi neid kinni püüda, nad hüppavad üle aegade ja müüride nagu põdrad ja meie mehed ei saa nendele järele!“

Ja tõesti, põhjapoolsete ratsavägi oli arvuliselt küll väga suur, aga tema väärtus oli peagu null. See tuli sellest, et põhja pool oli ratsasõit üldiselt veel vähe tuntud asi. Kui nüüd hakati ratsaväge formeerima, siis võeti sinna igaüks, kes aga soovis ja siis selgus, et suurem osa meestest ei olnud varem kunagi oma elus istunud hobuse seljas. Ja varsti ilmnes ka, et selle tagajärjel oli nii haigete hobuste kui meeste protsent väga suur (mõne suurema rännaku järele isegi 70—80% koosseisust). Pealegi oli põhjapoolsete ratsavägi varustatud ainult mõõkadega, kuna lõunapoolsetel olid kõigil püssid. Oli tarvis aega üle kahe aasta, enne kui põhjapoolsete ratsavägi suutis end tarviliselt korraldada.

Esiialgu Jackson kavatses oma 4 200 mehega liikuda Banks'ile vastu, kuid pärast otsustas siiski tõmmata end tagasi esialgu lõuna poole ja oodata paremat juhust. Juba 18. märtsil okupeeris Banks Winchesteri linna, kuid edasi ei liikunud ja ei otsinud vaenlast.

Kindral Jackson valvas oma vastast suure hoolega.

Vahepeal põhjapoolsete president Lincoln otsustas koondada kõik oma jõud, umbes 250 000 meest, Manassas Junction'i rajooni ja seal hävitada Johnston'i armee. Käsuliikumiseks sellesse rajooni sai ka kindral Banks. Nüüd arvas Jackson õige aja kätte jõudnud, et lüüa jaokaupa Banks'i korpust, kui see liigub mitmet teed mööda Manassas' suunas.

23. märtsil ründab Jackson Kernstown'i juures Banks'i lõunapoolset kolonni. Algab lahing. Banks'il aga läheb korda õigeaks ajaks tuua lahinguväljale tugevaid abijõude ja Jackson'i juba saavutatud võit muutub kaotuseks. Tuleb kiirelt taanduda, jättes maha oma surnuid ja isegi osa haavatuid. See on suur moraalne löök! „Õhtul, istudes tule ääres“, jutustab üks Jackson'i staabi ohvitseridest, „kindral avas oma seljakoti, kus ta alati enesega kaasas kandis kolm raamatut: piibli, Napoleoni juhtimiseprintsiibid ja õigekeelsuse sõnaraamatu — võttis sealt piibli ja luges vaiksel mitu tundi, enne kui magama heitis.“

Lahing oli küll taktikaliselt kaotatud, kuid varsti selgus, et tegelikult seega oli saavutatud suur strateegiline võit: põhjapoolsete armee juht kindral Mc Clellan loobus oma jõudude koondamisest Manassas'i juurde, jättis Banksi edasi Shenandoah orgu ja andis seega lõunapoolsetele võimaluse end uuesti korraldada.

Pärast eespooltoodud lahingut on Banks väga passiivne ja seetõttu on Jackson'il võimalus ennast korralikult tõmmata tagasi. Põhjapoolsete armee juhataja kindral Mc Clellan saab nüüd olukorrast aru, et on tehtud viga, ja nõuab Banks'ilt, kes on 5 kuni 6 korda Jackson'ist tugevam, viimase hävitamist, sest muidu on Harper's Ferry — Washingtoni suund alati ohtlik. Kuid Banks, kes on president Lincoln'i lemmik, oskab end vabastada Mc Clellan'i alluvusest ja katseb teotseda edaspidi ainult iseenda ideede kohaselt, kuid peale üsna väikeste ürituste ta ei suuda korda saata midagi suuremat.

Aprillikuu on juba möödumas ja maikätte jõudmas. Kevad on oma rohelise vai-

ba laotanud üle maapinna ja ilmad on kuivad ning soojad.

Põhjapoolsete valmistavad ette suure energiaga otsustavat operatsiooni Richmondi peale, mida katvavad teostada mitmest suunast. Selle tagajärjel on tarvis ka kindral Lee'l kui lõunapoolsete ülemjuhatajal koondada kõik oma jõud pealinna kaitseks. Ka kindral Jackson saab käsu lahkuda Shenandoah orust ja liikuda lõunasse Richmondi kaitseks. Kask on küll lühike ja selge, kuid seda on raske täita. Peab lahkuma oma asukohast nii, et Banks sellest ei saaks teada, sest vastasel korral tuleb ta kohe järele ja sunnib astuma lahingusse ebasoodsas olukorras.

Seepärast liikumise moondamiseks Jackson jätab maha mõned väikesed osad ja kolonel Ashby oma ratsaväega, niiütelda kontaktiosadeks, ja liigub oma peajõududega lõuna suunas otse läbi Massanutton'i mäestiku — mööda peagu läbipääsematu teid.

Kindral Banks'il ei ole vähematki aimu sellest liikumisest ja alles 8. mail selgus põhjapoolsetele, et Jackson on oma diviisiga juba Stauntoni lähedal, kus teostas ootamatu kallaletungi siin asuvatele kindral Milroy jõududele, saavutades nende üle täieliku võidu.

Üldiselt aga oli maikuu algul lõunapoolsete olukord halb: New-Orleans kui Missisippi jõe suudmes asuv lõunapoolsete tähtis kaubanduslik tsentrum oli vallutatud põhjapoolsete laevastiku poolt. Kindral Johnston oli lahingus langenud ja tema jõud olid taandumas. Mc Clellan seisis 112 000 mehega York'i jõe suudmes ja osa tema jõududest oli isegi „White House“ juures, umbes 32 km Richmondist. Peale selle oli Mc Dowell 40 000 mehega Rappahannock'i peal. Ühtlasi sõitsid samal ajal põhjapoolsete suurtükkipaadid James'i jõel ülespoole.

Sellases seisukorras ülemjuhataja kindral Lee ei saanud enam mõelda sellele, et koondada kõik oma jõud Richmondi suunas, et end kaitsta sissetungijate vastu, vaid pidi mõtlema millelegi aktiivsemale tegevusele. Ja ainsaks võimaluseks oli siin — saata kindral Jackson tagasi Shenandoah orgu, nõuda temalt suruda tagasi kindral Banks oma jõududega Potomac'i peale, ületada võimalikult ruttu Potomac ja ähvardada otse Washingtoni, sest ainult otsene oht Washingtonile võis parandada lõunapoolsete kriitilist ja rasket olukorda.

Selle käsu tagajärjel näeme meie Jackson'i 16. mail liikumas tagasi Shenandoah orgu.

8. Operatsioonid kindral Banks'i vastu Front Royal'i ja Winchester'i juures.

Jõudes Shenandoah orgu, sai kindral Jackson abijõude ja neid tuli pärast veel juurde, nii et juba 20. mail seisis tema komando all ca 17 000 meest. Tema alljuhid olid kõik tublid mehed:

- Ewell, väliselt cowboy sarnane, aga mees sügava sõjalise instinktiga, kes kiirust ja ootamatust hindas üle kõige, väljendades alati, et „suure pagasiga ei saa liikuda seda teed mis viib võidule.“
 - Stuart, kuulus ratsamees, kelle ratsaväetked tõid Jackson'ile alati palju kasu;
 - Taylor, jalaväejuht West-Point'i kadetikorpusel, väga kindel ja tark mees, kes alati oskas korraldada pikki rännakuid, kus mahajäänuid peagu ei olnudki.
- Sellaste abijõududega Jackson oli kindel, et ta saab jagu Banks'ist.

Kui maikuu algul kõik näis arenevat lõunapoolsete kahjuks, oli põhjapoolsete laagris suur juubeldamine, sest asjad arenesid soodsaimal viisil ja paistis õige roosiliselt, et lõunapoolsete pealinna Richmondi vallutamine on ainult paari nädala küsimus ja siis on sõjategevusel lõpp — ning seega saavutatud lõplik võit lõunapoolsete üle. Washingtonis rahvas jalutas rõõmsate nägudega mööda laiu tänavaid, soovides üksteisele õnne oma vägede võitude puhul; teatrid olid igal õhtul publikust täis kiilunud ja kogu pealinn lõbutses, oodates ainult uusi teateid põhjapoolsete veel suurematest võitudest ja lõunapoolsete kaotustest.

Ei president Lincoln, ei sõjaminister Stanton, ei kindral Banks ega üldse keegi ei näinud undki sellest, et samal ajal ainult 90 km Washingtonist eemal paksu metsa katte all magab tugev diviis, et varahommikul alata marssi Washingtoni peale, kavatsusega purustada eeskätt Front Royal'is asuvad põhjapoolsete jõude.

Sel ajal kindral Banks'i jõud — kokkukõlas sõjaministri otseste käskudega — olid jaotatud laiali üle maa: 7 400 meest Strassburg'is, 1 450 meest Winchester'is, 2 000 meest Front Royal'is ja mujal väiksemad osad.

23. mail päike tõusis selges pilvedeta taevas. Front Royal'i ümbrus magas veel täiesti rahulikku und, kui järsku otse mägedest alla läbi metsade tulid sõjameeste kolonnid. Poole tunni jooksul oli Front Royal võetud ja seal olev kolonel Kenly brigaad segamini löödud ning sunnitud taanduma täies korratuses.

Kuid sellele faktorile vaatamata ei uskunud ei kindral Banks ega ka sõjaminis-

ter Stanton, et Stonewall Jackson on oma jõududega siin. Arvati, et see mis sündis, oli mingisugune ratsaväeretk. Ka pärast täpsamat informatsiooni vaenlasest ja vaatamata oma staabiülema nõuandmistele — kindral Banks otsustas jätta kõik üksused endistesse asukohtadesse, tähendades oma staabiülemale: „Meie ei saa siit taanduda, sest peame rohkem kartma oma sõprade arvamist kui vaenlase püsse.“

Lõppeks 24. mail oli kõigil selge, et Jackson on siin Front Royal'is ja Stanton telegrafeeris Banks'ile: „Saadan Teile abivägesid ja ärge jätke maha oma positsioone liiga vara!“ Selle alusel jäi Banks esialgu kohale.

Samal ajal Jackson valmistas ette operatsiooni Banks'i jõudude hävitamiseks.

Aga ega Jackson'i ülesanne — hävitada Banks'i — sugugi ei olnud kerge, sest alates 19. maist tema rügemendid olid läbi marsinud 150 km ja olid nüüd väsinud, kuid 24. mai on otsustav päev ja on tarvis teosteda igal tingimusel. Kindral Jackson teadis, et Banks on nüüd temast täpsalt informeeritud ja oli arvamisel, et ta algab kohe taandumist, et koondada oma laialipaisatud osi Winchesteri peale. Seepärast Jackson otsustas lüüa Banks'i jõude osakaupa ja enne, kui ta suudab end koondada. Selleks Jackson organiseeris operatsiooni Strassburgi vastu, kus asusid Banks'i peajõud, ja kavatses kasutada Stuart'i ja Ashby ratsaväge oma vastase haaramiseks.

See operatsioon läheb korda aga ainult osaliselt, sest üldise väsimuse tõttu on väeosa-de edasiliikumine äärmiselt aeglane, suudetakse purustada ainult Banks'i järelvägi ja löksu langeb suur osa tema voorist.

Kõik on surmaniväsinud, kuid Jackson käsib liikuda edasi. Väsimusele vaatamata tuleb liikuda varjatult edasi öösel, et ootamatult vaenlasele peale suruda ja mitte anda temale aega ja võimalust ennast Winchesteris korraldada. See õine rännak oli üks raskemaid, mida võib kujutleda. Kottpime, halvad kitsad teed ürgmetsas ja vastase visa vastupanu iga puu tagant. Voorid jäeti maha ja kindral Jackson andis käsu rakendada kõik voorihobused ainult laskemoonavankrite ette. „Kõike muud kraami“, ütles ta, „leiame homme küllaldaselt Winchesteris.“

Juba 25. mail enne päikesetõusu jõutakse Winchesteri positsioonide ette. Jackson'i ainus mure seisab selles, kas Banks jääb seisma või taandub otse edasi! ja kohe teeb Jackson järelduse: kui Banks jääb oma positsioonile, on võimalus rünnata teda paremates tingimustes. Taandub aga Banks välja oma positsioonilt — on raske tema kiirelt

jälitamine väsinud üksustega ja Banks libiseb käest. Kohe on saadetud välja vastav luure ja varsti selgub, et positsioon on kõvasti okupeeritud. Rõõmunaeratus vilksatab üle Jackson'i näo ja ta on kindlas veendumuses, et nüüd on Banks temal käes, ja annab käsu oma jõududele puhata paar tundi. Mehed langevad, kus seisavad, maa peale ja kohe magavad — ainult kindral üksi, sügavates mõtetes, seisab metsa veerul hommikuhämaruses ja vaatleb teravalt ning hindab vastase positsiooni.

Kell 0600 hommikul algas lahing. Jackson sidus aiult paari rügemendiga positsiooni rindelt, kuna kõik teised jõud suunas vastase tiiva haaramiseks ja oma ratsaväe saatis ta kaugele vastase tagalasse. Lahingu tagajärjed olid üle ootuste head. Kell 1000 oli Winchesteri linn juba vallutatud ja vaenlane põgenes täies korratuses. „Nendele järele, visata neid üle Potomac'ile“ — need olid Jackson'i kategoorilised käsud. Kuid ei olnud enam üksusi, millega neid jälitada. Kõik adjutantid saadeti laiali, et otsida kuskilt eskadroni või patareid, kuid kõikjal nad leidsid ainult surmaniväsinud mehi ja hobuseid, kes enam edasi liikuda ei suutnud. Nüüd hakati kiirelt otsima, kuhu jäid siis Jackson'ilt vastase tagalasse väljasaadetud ratsaväeüksused? Ja siis selguski, et Ashby väike salgake oli kuhugi kaugele ära eksinud; Stuart'i 2 rügementi leiti küll üles, aga käskude edasiandmisega sündis sekeldusi. Stuart nõudis, et peab saama käsu oma vahetult ülemuselt ja seetõttu kaotati mitu tundi kallist aega ning üldine resultaat oli see, et Banks suutis siiski oma korpuse jäänustega jõuda välja Potomac'i peale ja umbes 3000—4000 meest päästa jõe põhjakaldale.

Kui teated sellest katastroofist jõuavad Washingtoni, algab seal paanika ja esialgu valitseb täiesti peata-olek. Sõjaminister ise ütleb: „Ei ole kahtlust, et vaenlase tugev armee marsib Washingtoni peale ja pealinn on otseses hädaohus!“ Kohe antakse käsk Mc Dowell'ile, kes oma jõududega liikus põhja suunast Richmondi poole — tõmmata end tagasi ja olla valmis liikumiseks Washingtoni poole. Isegi Mc Clellan, kes liikus oma dessantarmeeda idast Richmondi peale, saab president Lincoln'ilt direktiivi, et temal tuleb kas kohe rünnata Richmondi või samuti tulla tagasi Washingtoni kaitseks. Samal ajal Washingtonis eneses formeeriti kiire korras uus korpus, umbes 50 000 meest, millest esimesed osad, mis olid valmis, saadeti kohe välja Harper's Ferry'sse.

29. mail jõudis Jackson samuti Harper's Ferry ette välja. Oma viimaste operatsioonidega oli kindral Jackson saavutanud hiilgavad tagajärjed, mis avaldasid otsest mõju kogu lõunapoolsete olukorrale. 14 päevaga oli tema läbi marssinud üle 350 km, oli lõõnud tiivamanöövriga Banks'i korpuse, hävitades umbes 12 500 meest, oli võtnud saagiks suured depood ja voorid, oli sundinud Mc Dowell'i korpust lõpetama pealetungi Richmondi peale põhja suunast ja oli Mc Clellan'i dessantarmeelt kiskunud ära veendumuse ja lootused rutulisest lõppvõidust.

Juba nendes operatsioonides väljendub Jackson'i kui juhi eriline kõrge andekus, oskus ja ettenägelikkus oma jõudude otstarbekaimaks kasutamiseks, mis andis otsustavaid tulemusi ja päästis Lõunariigid kriitilisest olukorrast.

(Järgneb.)

Vabaduse Risti Vendade Ühendus kümneaastane.

Vabaduse Risti kavaleride koondamise mõte on pärit Tartust, kus ta üles tõusis 1922. aastal. Ühenduse asutamiskoosolek peeti 24. veebruaril 1923, millest võttis osa 97 kavaleri. Koonduti loosungi all: „Enne meie surma ei lange Tartu raekoja tornilt Eesti rahvuslipp.“ Lipule kirjutati: „Vaba Eestile — truu surmani.“ Mõtte algatajate eesotsas seisid: kindralmajor E. Pödder (†), kolonel S. Pinding (†), san.-kindralmajor A. Paldrock, Jaan Tõnisson, kolonel P. Kann, leitnant J. Soodla ja teised. Põhikiri kin-

nitati 1923. aastal ja ühing alustas tegevust nime all „Tartu Vabaduse Risti Vendade Ühendus“. Juba järgmise aasta peakoosoleku ajal on ühendusel 114 tegev- ja 118 toetavliiget. Sellel koosolekul kerkis üles vajadus laiendada ühenduse tegevuse piire ka teiste maakondade ja linnade kavaleri haaravaks üleriigiliseks koondiseks. Koosolekul võeti vastu põhikirja kavand, mis kinnitati 14. juunil 1925. a. Ühing seadis endale eesmärgiks: kodanike hulgas riigikaitse vajaduse selgitamise, oma liikmete

mitmesuguste, eriti aga sõjaliste teadmiste arendamise, liikmete keskel aumehe-omaduste kasvatamise ja puudusikannatavate liikmete ainelise toetamise. Oli nähtud ette ka toetavliikmed mitte Vabaduse Risti kavaleride hulgast, kellele nähti ette eriline Vabaduse Risti kujuga rinnanõel.

Ühenduse tegevuse laienemine pidi teostuma osakondade asutamisega teistes linnades. Mõte aga oli visa pääsema maksvusele. Kuid tänu Tartu tegelaste energilisele tegevusele, kellest esireas märgitakse kindralmajor (praegu kindralleitnant) N. Reeki, kindralmajor E. Põdderit ja kolonel S. Pindigut, asutati üksteise järele järgmised osakonnad: Narva, Tallinna, Tapa, Pärnu, Rakvere, Viljandi, Võru, Valga ja Petseri.

Osakonnad teotsesid omaette. Kõige jõulisemana tegevusavaldusis tundus Tartu osakond, haarates laialisi alasid: oma kodu ülalpidamine, hoolekande toimikond, haridus-kultuur-meelelahutustoimikond, matusepaikade, arstiabi ja ainelise abi korraldajad.

Puudus osakondade tegevust koordineeriv keskorgan. Seda polnud nähtud ette ka põhikirjas. Vabaduse Risti Vendade Tartu Ühendus, olgugi mõtte algataja ja teiste osakondade ellukutsuja, ei suutnud täita seda ülesannet, nähtavasti olenevalt tema asumisest provintsis.

Keskorgani vajaduse mõte kerkis üles Tartus ja seal astuti ka esimesed sammud tema ellukutsumiseks.

Vabaduse Risti Vendade Ühenduse uue põhikirja kavandi koostamisele asutakse Tallinnas kindralmajor N. Reek'i algatusel ja kindralmajor J. Unt'i tegelikul juhtimisel 1927. aastal. On jäänud meelde, et põhikirja esalgse kavandi koostas kindralmajor J. Unt, koopteerides endale komisjonina kaastööliseks — Tallinna osakonna liikmeist kol.-ltn. G. Kromel, major J. Maide, major M. Tuisk, major G. Utuste ja teisi. Põhikirja kavand valmis ja võeti vastu ühenduse erakorralisel peakoosolekul 6. mail 1928. aastal. Koosoleku kutsus kokku, avas ja juhatas selleaegne sõjaminister kindralmajor N. Reek. Oma avakõnes märkis tema kokkuvõetult järgmist:

„Masside organiseerimisel on suur tähtsus rahva iseloomul. Ekspansiivne rahvas, nagu prantslased, plahvatub ruttu ning üleöö luuakse võimsad organisatsioonid. Meil see sünnib ainult pikaldase käärimisprotsessi tagajärjena. Vajanes enne 9 aastat, et need, kes olid võidelnud üheskoos teatavate ühiste ideaalide ja vaadete eest, võisid kokku tulla üleriigiliselt. Vabaduse Risti kavalerid on meie Vabadussõja kandjad ja alustoad. Neil

on läbielamus ja aateid, mis neid liidab kokku orgaaniliselt. Mõte kutsuda ellu ka vastav organisatsioon tekkis juba 1925. a., kui loodi Tartu Vabaduse Risti Vendade Ühendus. Mõnesugustel põhjustel selle organisatsiooni arenemine üleriigiliseks koondiseks ei sündinud nii kiiresti kui see oleks olnud tarvilik. Kui mind 1927. a. valiti Tartu Ühenduse juhatuses esimeheks, siis otsustasin aidata kaasa selleks, et see organisatsioon kujuneks üleriigiliseks. See on nüüd teostunud ning mul on au avada esimest üleriigilist Vabaduse Risti Vendade Ühenduse erakorralist peakoosolekut.“

Esitatud põhikirja kavand leiab üldist pooldamist ning põhikiri võetakse vastu esitatud kujul ja tema lõplikuks redigeerijaiks ning kinnitamisele esitajaiks valitakse kindralmajorid P. Lill, E. Põdder, G. Jonson ja kolonel G. Kromel.

Põhikiri registreeriti Siseministeeriumis 5. juunil 1928. Põhikirja § 1 on väljendatud Ühenduse eesmärk järgmiselt:

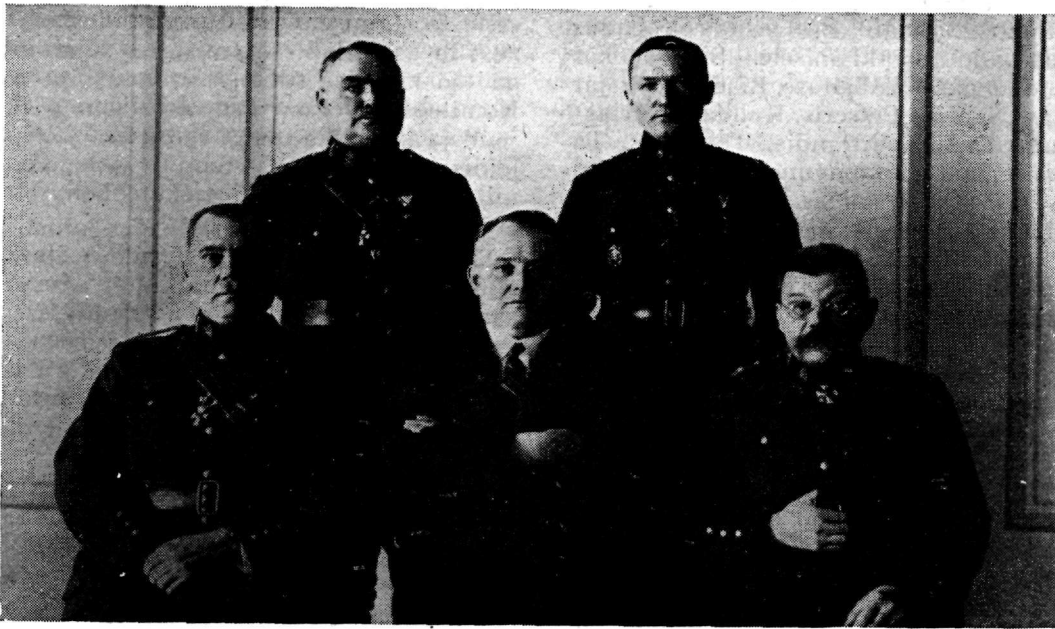
„Koondata enese ümber Eesti riikliku iseseisvuse alusel seisvaid Vabaduse Risti kavaleri koostöök Vabaduse Risti prestiiži kõrgel hoidmiseks ja üksteise vastastikuseks toetamiseks, jäädes truuks Vabadussõja aadetele.“

Selle eesmärgi taotlemiseks Ühendus seab enesele ülesandeks:

- riikliku iseseisvuse ja rahvusliku omakultuuri tähtsuse ja nende kaitsmise vajaduse selgitamise;
- riigikaitse vastu huvi äratamise;
- Vabadussõja mälestuste jäädvustamisele kaasaaitamise;
- kavaleride koondamise ja liitmise ühiseks perekse;
- riigikaitseks eneseohverdamise valmisuse kasvatamise;
- omavahelise materjalse ja moraalse toetamise korraldamise.

Esimene Vabaduse Risti Vendade Ühenduse volinikekogu koosolek kehtima hakanud põhikirja alusel peetakse 26. juunil 1928 Tallinnas, kus moodustatakse juhtivad organid ja püstitatakse lähema töökaiva sihtjooned. Esimesse juhatusse valitakse: kindralleitnant J. Laidoner (esimees), kindralmajorid Unt (abiesimees), E. Põdder, O. Heinze ja kol.-ltn. A. Kasekamp (sekretär).

Vabaduse Risti Vendade Ühendus raken-dub kõigi oma osakondadega kindlalt põhikirja alusel püsivale, energilisele, viljakale ja üldist tunnustust pälvivale tegevusele. Vabaduse Risti kavalerid on tänuvõlgelised selles õnnelikele asjaoludele, millistest on mainimisväärsed:

Vabaduse Risti Vendade Ühenduse esimene keskjuhatus.

Vasakult paremale: 1. rida — kindralmajor J. Unt (+), kindralleitnant J. Laidoner (esimees), kindralmajor E. Põdder (+); 2. rida — kindralmajor O. Heinze, kolonel A. Kasekamp.

- Ühenduse etteotsa astus vabadussõja-aegne geniaalne Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kes tulvil ideedest, huvist ja väsimatust energiast pühendus täie andumusega ühenduse tegevuse juhtimisele;
- Ühenduse juhtimine algusest peale jäi vanemate tegevsojaväe ohvitseride kätte;
- Ühendus tärkas ellu õigel ajal, kui kõik tema lahenduskinda kuuluvad küsimused olid juba pakitsevalt pävakorrale kerkinud lahendusi vajavatena;
- Ühenduse juhatus suutis püstitada tegevuskava, mis täies ulatuses haaras põhikirjas esitatud ülesandeid ja kavaleride elulisi vajadusi.

Esimene juhatus algatas järgmised küsimused:

- Vabaduse Risti põhikirja täiendamise;
- Vabaduse Risti kavaleride albumi koostamise ja väljaandmise;
- Vabaduse Risti aastapäeva pühitsemise;
- Vabaduse Risti päeva korraldamise;
- juriidilise ja moraalse abistamise korraldamise kavaleridele;
- kavaleride kodu asutamise;
- tuluallikate leidmise aineline abi korraldamiseks;
- rohkema arvu ühendusele kaasa elavate ja kasulike liikmete koondamise.

Laskudes Ühenduse kümneaastase tegevuse kirjeldamisele, peab kohe algul märkima, et eelloetletud ja tegevuse esimeses aastal kujunenud kava on kogu järgnevate aastate tegevuse ettenägelikult koostatud raamistikuks.

Vabaduse Risti X aastapäeva pühitsemisega 24. veebr. 1929. a. pannakse alus Vabaduse Risti aastapäeva pühitsemisele. Kuid varsti selgub, et 24. veebruar, olles koormatud teiste pidustustega, jääb varju Vabaduse Risti aastapäevana. Otsustatakse kanda aastapäev Vabadussõja lõpupäevale 3. jaanuarile. Kuid ka selle päeva sobimatus selgub varsti: on koolide vaheaeg ja ühtlasi ka külm aeg, kus pole võimalusi paraadile kaasa tõmata noorsugu, ning sel päeval toimub ühtlasi Vabadussõjas langenute mälestamine. Otsust revideeritakse ja peatatakse ristipäeval (taevaminemise pühal), mis on vaba kõigist loetletud ebasoodsustest. Ristipäeval 1934. a. pühitsetakse Tallinnas üleriigiliselt Vabaduse Risti aastapäeva. Edaspidiseks jääb maksma kord, et aastapäeva pühitsetakse igal aastal sel päeval osakondade kaupa, kuna juubeliaastail (V, X jne.) see pühitsetakse üleriigiliselt Tallinnas.

Põhikirja § 2 p. 3 ja 4 loetletud eesmärkide „kaasa aidata Vabadussõja mälestuse jäädvustamisele ja kallikspidamisele ning side loomisele Vabaduse Risti kavaleride vahel, võimaldades neile omavahelist lähenemist ja mõtete vahetamist“ teostamiseks otsustab

keskjuhatus 2. jaan. 1929 asuda Vabaduse Risti päevade korraldamisele. Seni on korraldatud üheksa Vabaduse Risti päeva järjekorras: Narvas, Petseris, Kundas—Utrias—Laagnas, Tartus, Viljandis, Tallinnas, Tapal, Saaremaal ja tänavune X päev korraldatakse 12. juunil Valgas.

Vabaduse Risti päev on ekskursioon Vabadussõja lahinguväljadele või Eesti muistsetele võitluskohtadele. Temast võtavad osa üleriigiliselt kõik Vabaduse Risti kavalerid. Vaadeldakse lahinguvälju ja kuulatakse osavõtmute referaate. Need päevad on ka kohalikele elanikele kujunenud pidustusiks. Nad on omandanud suure tähtsuse kavaleridele, aga ka üldise isamaalise meelsuse ja võitlustahtelisuse kasvatamise teguritena.

1929. a. algusest saadik püsib päevakorras Vabaduse Risti põhikirja täiendamise küsimus osaga, mis käsitleks kavaleride õigusi ja soodustusi. Ühe kava esitas kindralmajor J. Unt 11. mail 1929. a. keskjuhatusel, mis käsitles: vormikandmise õigus reservis olles, 50% hinnaalandus sõitudel riiklikel liiklemisvahendil, laste tasuta koolitamine, kavaleride matmise kord, Vabaduse Risti kujuritusega pitsati ja kirjalpalkettide kasutamine, tasuta arstiabi, poolteise-kordne puhkus ja teenistustlikud eesõigused. Esialgne kavatsus oli neid õigusi läbi viia Vabaduse Risti põhikirja VI peatükina. Muist nendest on maksvusele pääsenud seadluste ja üksikute korralduste näol, muist aga ootavad veel lahendamist. Neid loodetakse läbi viia lõppkujul praegu keskjuhatusel teoksil oleva ümbertöötatud Vabaduse Risti põhikirja maksmapanekuga. Siin olgu märgitud, et praegu on Vabaduse Risti põhikiri põhjalikul ümbertöötamisel — õiguste ja soodustuste osas juba rahu ajal käsitlemiseks, aga Vabaduse Risti liigituse ja annetamise korras suhtes tulevase võimaliku sõja korraks.

Palju hoolt ka tööd nõudvaks ürituseks keskjuhatusel oli Vabaduse Risti kavaleride albumi koostamine ja väljaandmine, millega alustati 1929. a. ja jõuti lõpule viia 1935. a., kus tema ilmus trükist „Eesti Vabadusristi Kavalerid“ nime all 403-leheküljelise suurekaustalise nägusa raamatuna, sisaldades 1343 Eesti Vabaduse Risti kavaleri pilte ja elulugusid, Vabaduse Risti põhikirja ja kõigi kavaleride nimestiku. Album on ainulaadne ja silmapaistev avaldis Vabadussõja mälestuste jäädvustamise ja populariseerimise alal.

Teiseks samalaadseks ürituseks oli keskjuhatusel Vabadussõja ajaloo populaarteadusliku väljaande koostamise algatamine 1931. aastal. Ta koostas kava ja oli asumas

selle teostamisele, kuid arvestades töö suurust ta astus läbirääkimistesse sõjaministri-ga töö täitmise suhtes Vabadussõja Ajaloo Komitees, kellel on vastavad kogemused, jõud ja ka allikad oma valduses. Ettepanek leidis heakskiitmist. Samuti täiendati komiteed ühenduse ettepanekute kohaselt.

1933. aasta algul kerkib üles ainelistesse raskustesse sattunud kavaleride toetamiseks abiandmise kapitali asutamine. Alusvarana saadakse kindral J. Laidoneri nimeliselt invaliidide kapitali komiteelt kr. 5000.—, 12. märtsil kinnitatakse vastav kodukord ja kapital alustab tegevust. Toetusi on antud igal aastal keskmiselt 40 kavalerile või nende perekonnaliikmetele.

1934. a. lõpul algatati Vabaduse Risti kavaleride kodu asutamise küsimus. Selleks saadi Udriku riigimõis ühes sisseseade ja toetuskapitaliga. Kodu alustas tegevust 1935. a. kevadel Sõjaministrile alluva riikliku asutisena. Seal on leidnud peavarju, ülalpidamist ja töövõimalusi kuni 20 kavaleri ühes perekondadega.

Peale selle on lahendatud rida väiksemaid küsimusi, nagu kindral J. Unt'ile mälestusamba püstitamine, kavaleride abistamine maasaamisel, töövõimaluste leidmisel jne.

Vabaduse Risti Vendade Ühenduse keskjuhatusel esimeheks on olnud kuni 1935. aastani, see on 6. a. kestel, kindralleitnant J. Laidoner ja hiljem 4 a. jooksul kindralmajor J. Soots. Juhatusel liikmeteks on olnud: kindral G. Jonson (7 a.), kolonel M. Tuisk (7 a.), ministriabi V. Päts (5 a.), kindralmajorid E. Pödder (+) ja A. Tõnisson (4 a.), kindralmajor H. Brede ja kolonel A. Keskamp (3 a.), kindralleitnant N. Reek, kindralmajorid J. Unt (+), J. Soots, J. Kruus, O. Heinze, J. Orasmaa ja kolonelleitnant A. Laats (2 a.).

Üldiselt on Ühenduse kümneaastane tegevus möödunud väga viljaka töö tähe all. Saavutised Vabadussõja populariseerimise ja tema mälestuste jäädvustamisele kaasaaitamisel on tähelepanuväärivad. Vabaduse Risti kavaleridele on omistatud rohkesti õigusi ja soodustusi, mis omakorda on suunatud Vabaduse Risti prestiiži kõrgel hoidmisele. Ühendus on tõusnud soliidselt kindlalt juhitavaks ja üksmeelseks Vabadussõja-sangarite koondiseks, kelle tegevus lipu all „Vaba Eestile — truu surmani“ ei piirdu oma liikmete isiklike huvide taotlemisega, vaid on rohkesti väärtuslikke kive kandnud Eesti rahva rahvusliku ja riikliku kasvatamise altarile.

Ühenduse kümneaastane üksmeelne, hoo-
gus ja viljakas tegevus on kindlaks aluseks
sellele, et tema edaspidine tegevus samas
suunas arendatuna on suuteline tõstma meie
ainsa sõjalise aumärgi tuleva põlve kodu-

maa sangarlikele kaitsjatele ihaldatavamaks
ja väärtuslikumaks tunnustuseks ja Vabadu-
se Risti kavalerid austusväärsemaiks Eesti
kodanikeks.

M. T.

Kas oleme nii kiired laskeandmete ettevalmistuse alal?

Kapten E. Vellend (end. E. Vimson).

Alates 1934. a. kuni tänini kehtib meil
„Juhend suurtükiväe laskeharjutuste teos-
tamiseks“, milles vahepeal on tehtud mõ-
ningaid muudatusi.

Nimetatud juhendi kehtimise aja vältel
on tehtud rida tähelepanekuid ja on oman-
datud hulk väärtuslikke kogemusi.

On loomulik ja paratamatu, et mõne
aja möödudes kõik juhendid, eeskirjad
määrustikud jne. elust teatud määral maha
jäävad ja uuendamisele kuuluvad, et siis
uuendatult vähemalt esialgselt jälle vastata
nõudeile.

Välisriiges näiteks näeme, et mõned ju-
hendid ja eeskirjad peagu iga aasta ilmu-
vad trükist kas parandatutena või täiesti
uutena. Sageli nad kannavad ka pealkirja
„projekt“ ja on kinnitatud ajutiseks tarvi-
tamiseks. Millal kaob lisapealkiri „projekt“
ja kui kaua vastavad küpsed eeskirjad ja
juhendid elu nõudeile, kuni nad jälle elust
maha jäävad, oleneb muidugi selle ala
progressist.

Kahtlemata aga on „Juhendil suurtüki-
väe laskeharjutuste teostamiseks“ tunnus-
tatavaid teeneid meie suurtükiväe välja-
õppe taseme tõstmisel tänapäeva kõrgusele.
Üheks peamiseks teeneks juhendil on kind-
lasti kiiruse saavutamine tulejuhtide kui ka
meeskondade töös. Endised laske-ettevalmis-
tuse ja eellaskmise ajad näivad praegu väga
pikkadena, samuti kui juhendi ilmudes näi-
sid väga väikestena juhendis reglamentee-
ritud laske-ettevalmistuse, eellaskmise ja
töötempo normide miinimumid ja maksim-
umid.

Nüüd aga, vaadates laskelehti suurtü-
kiväe laskeharjutuste teostamisest nii suvel
kui talvel polügoonidel ja ajutistel laske-
väljadel kaadriohvitseride, res.-ohvitseride,
kaitseliidu-pealikute või aspirantide tule-
juhtimisel näeme, et juhendites antud nor-
mid on just kui suured ja elust maha

jäänud, sest rõhuv enamus tulejuhte teos-
tavatad laskeandmete ettevalmistuse mini-
mum-aja normist mitmekordselt väiksema
ajaga.

Veel huvitavam ja imestustäratavam on
pilt seepoolest, et kuigi kõigil teistel peale
kaadriohvitseride on juhendi põhjal laske-
andmete ettevalmistuse aja normid kaadri-
ohvitseride normidest 50% suuremad, soori-
tavatad laskeandmete ettevalmistuse res.-
ohvitserid, kaitseliidu-pealikud ja aspiran-
did äärmiselt kiirelt ja lühiajaliselt, väga
sageli isegi kiiremini kui vilunud ja head
tulejuhid-kaadriohvitserid, otse uskumata
lühikeste aegadega.

Nii tekib esialgsel vaatlemisel tahtmata
arvamine, et

1. juhendis antud laske-ettevalmistuse
normid on kaadriohvitseridele pikad ja kord
kehtima pandud kiirusenormid kui ees-
märk on saavutatud ja isegi tugevasti üle-
tatud. Samuti näib, et praegu justkui
puudub kiiruse saavutamise alal eesmärk ja
tuleks kõige lähemal ajal juhendis antud
laskeandmete ettevalmistuse aja normid
võtta revideerimisele ja peagu kindlasti
neid tugevasti lühendada;

2. kaadriohvitserid on justkui maha jää-
nud laskeandmete ettevalmistuse alal kiiru-
selt res.-ohvitseridest ja aspirantidest või
on siis võrdsed viimastega, mis aga ometi
ei tohiks olla.

Kuid see näib sellasena, kui vaatame vaid
laskelehti. Jälgides aga tegelikult laskehar-
jutuste teostamist, jõuame selle põhjustes
selgusele. Laskeharjutused kuuluvad ju-
hendi põhjal hindamisele punktisüsteemis
ja iga tulejuhi püüd on saavutada paremat
hinnet. Laskejuhatajad on huvitatud sel-
lest samaväärselt, sest tulejuhtide hinded
annavad kaudselt tunnustust ka tema kui
laskejuhataja ja õpetaja õpetamise võime-
test ja saavutistest.

See on maksev kaadriohvitseride laskeharjutuste kohta, samuti ka reservohvitseride, kaitseliidu-pealikute ja aspirantide kohta. Iseäranis aga aspirantide juures, kes sageli ise kui ajateenijad oma lasketagajärgedest on huvitatud vähem kui nende otsene õpetaja ja laskejuhataja.

Eestoodust tingituna kahjuks on olnud juhtumeid, kus nõudmistes tulejuhtide vastu on olnud liiga pinnapealne.

Ja näib, et seda pinnapealsust ja võimalikult kergemate ülesannete andmist ja väikeste nõudmistele esitamist on harrastanud eriti just need laskejuhatajad, kellel on õpilased-tulejuhitud, kes ise ei ole niivõrra huvitatud laskeharjutuse hindest, kui seda on kaadriohvitserid-tulejuhitud.

Sellest siis on tingitud ka res.-ohvitseride, kaitseliidu-pealikute ja aspirantide üllatavalt head tulemused ja hinded.

Kuid üldiselt ka kaadriohvitseride mõningad tulemused on otse hämmastavad oma rekordiliste saavutistega. Iseäranis aga torkavad silma laskeandmete ettevalmistuse aja lühidused.

Teame, et meie suurtükiväe polügooni mõõted ei ole kuigi suured ja et ta on meile väga hästi tuttav ja kõik vähegi markantsemad punktid on meil täpsalt kaardile kantud. Siin alati ei kasutata küllaldaselt ära kõiki võimalusi uuduse loomiseks, mida siiski võimaldab meie polügoon ja mis asetaks tulejuhti temale võõramasse ja seega ka raskemasse olukorda. Hea tahtmise juures võiksime teha siin veel nii mõndagi. Kui aga ühel päeval teostada hulk laskeharjutusi ühelt ja samalt VP-lt ja TP-lt (näiteks aspirantide patarid oma suure arvu tulejuhtidega), siis vähemalt pooltel tulejuhtidel on olemas peagu kõikide märkide tarvis juba enam-vähem valmis (varem eellastud) seaded ja tulejuhi laskeandmete ettevalmistuse aja kestus on vaid aja vältus kuni esimese tulekäskluse suunaseade andmiseni.

Kuid ka siin saab laskejuhataja asja parandada. Tuleb muuta eelmine taktikaline olukord, seades tulejuhti raskemasse olukorda nii taktikaliselt kui lasketehniliselt, mis sunniks tulejuhti tegema täiendavaid arvutusi ja täpsustama oma laskeandmeid. Laskejuhataja võib anda tulejuhile täiesti puhta kaardi, kus märgid veel peale kandmata või laseb teostada silmamõõdulise laskeandmete ettevalmistuse.

Samuti võib asja parandada, andes tulejuhtidele märkideks mittemarkantseid punkte.

Tahaksin siin aga just rõhutada, et juba laskeandmete ettevalmistuse ajal tuleks panna tulejuhti ka mõtlema ja otsustama, kuidas teostada turmtuld, mis otseselt ja katkestamatult järgneks eellaskmisele või tule üleviimisele. Rahuaja laskeharjutustel laskemoona säästmise otstarbel, meid teostame tegelikult turmtuld küll harva, kuid läbimõeldud turmtule täitmist, turmtule käsklusi ja laskejuhataja poolt vastavalt käsklustele antavaid fiktiivseid vaatlusi võime ja peame praktiseerima ka rahu ajal.

Siin võidakse ütelda, et seda on nõutud ja tehtud. Õige, nõutud on seda küll, kuid tehtud sageli veidi pealiskaudselt, läbimõtlematult ja mõnikord isegi valesi. Suur osa laskeharjutusi on lõpetatud kohe pärast esimest turmtule käskluse andmist, kusjuures laskejuhataja ei ole andnud mingisuguseid vaatlusi, et sundida tulejuhti fiktiivselt jätkama turmtuld.

Rida taktikalisi ja laskemoonasse puutuvaid küsimusi ja palju lasketehnilisi, eellaskmisega ja turmamisega seoses olevate küsimuste lahendusi ei ole meie igakord nõudnud tulejuhtidelt ega ei ole neid sundinud mõtlema nii tarvilikele küsimustele alati laskeandmete ettevalmistuse kestel. Siin oleme olnud veidi vähenõudlikud. Turmtule tehnilisele täitmisele aga mõelda alles pärast eellaskmist viivitab paratamatult turmtule algust, mis kahtlemata on kahjulikum kui eellaskmise alguse viivitamine. Vilunud ja head tulejuhitud suudavad võib olla turmtule arvutusi teha ka eellaskmise kestel, kuid keskpärane tulejuht, asetatuna raskesse olukorda, hea ja kiire tulepositsiooni meeskonna töö juures tuleb vaevalt sellega toime.

Samuti oleme asetanud tulejuhte mõnikord olukorda, kus neil ei tule mõelda ja otsustada, millist eellaskmise- või tuleüleviimise viisi on otstarbekohasem kasutada, kuna vastavalt täitmisele määratud laskeharjutustele on loodud sidevõrk, võetud kaasa tulejuhtimise abinõud ja eelmisel päeval on laskelaual või toa- ja miniatüürpolügoonidel harjutatud ja viimistletud vaid järgmise päeva laskeharjutusi.

Kõik eespoolmainitu dikteerib tulejuhile juba ette temale järgmisel päeval polügoonil täitmisele kuuluva laskeharjutuse. Ja tõsist muret ja pahameelt on teinud mõnele laskejuhatajale see tulejuht, kes laskmise päeval ei toiminud täpsalt nii, nagu eelmisel päeval kodus sai harjutatud. Siin oleme kahjuks tulejuhilt võtnud tema enesealgatuse võimaluse ja vaevalt õpime tu-

lejuhi tõelisi võimeid niiviisi õieti tundma ja hindama.

Asetades aga tulejuhti olukorda, kus ta neid küsimusi peab otsustama täiesti iseseisvalt ja muutes VP asukohta mõne laskeharjutuse järele ja TP asukohta kas küll üks kord laskeharjutuse päeva kestes, paneme tulejuhi palju reaalsemasse olukorda ja õpime tundma ka senisest palju suuremal määral tulejuhtide tõelisi võimeid.

Tulejuhtidele annab see aga senisest palju enam õpiseid ja nad õpivad tundma oma võimeid ka ise. Samuti kasvatame seega heades tulejuhtides julgust ja usku oma võimetesse, kuna nigelad ja halvad tulejuhid näevad seda selgemini oma abitust ega ei õpi laskejuhataja mõtteid ja soove korrates end üle hindama.

Tulejuhtide täieline omaalgatus, turm- ja purustustulede teostamine (fiktiivselt), tulede üleviimised ja ühe patareiga mitme märgi üheaegne tulistamine on alad, millele tuleks pöörata tähelepanu senisest suuremal määral.

Oleks tarvis ainult nõuda tulejuhtidelt kõige selle täitmist, mis tarvis teha laskeandmete ettevalmistuse aja kestel ja asetada tulejuht raskematesse, sõjaolukorrale vastavatesse vaatlustingimustesse, siis ei

ole „Juhendis suurtükiväe laskeharjutuste teostamiseks“ antud laskeandmete ettevalmistuse aja normid sugugi pikad või suured.

Ühtlasi oleksid kehtivad normid jälle eesmärkideks, kuhu poole tulejuhid peavad püüdma ja laskejuhatajad-õpetajad neid kasvatama.

Vähemalt laskeandmete ettevalmistuse aegadega ei ole juhend veel elust maha jäänud, vaid meie oleme osa nõudeid täitmata jättes ülekohtuselt end üle hinnanud.

Loomulik, et kõik laskejuhatajad peavad esitama tulejuhtidele ühesuguseid nõudeid, kuna muidu tekib ebaühtlane ja ebaõige hinnang, mis halvab nii tulejuhtide kui laskejuhatajate laske- ja tööruumi.

Samuti valmistab ka laskejuhatajaile kõigi eespool üldjoontes loetletud nõudmiste täitmine senisest suuremal määral tööd ja raskusi, sest iga olukorra ja tuleülesande andmine peab kahtlemata laskejuhataja poolt olema enne põhjalikult läbimõeldud ja kaalutud, et panna tulejuhti teotsema soovitud suunas.

Kuid senise väljaõppe taseme veelgi tõstmiseks peame tegema alati kõik mis võimalik, vaatamata raskusile, sest see on üheks tõhusaks abinõuks võidu saavutamiseks arvuliselt ülekaalukast vastasest.

Taktika alalt.

Asulate kaitsmine.

Kapten H. Roots.

1. Üldalused.

Asulate kaitsmine on muutunud kaasajal akuutseks probleemiks. Vaenlase lennuväe rünnakud ja sõjagaas võivad tekitada kahju ning teha hävitustööd mitte ainult rindel, vaid ka sügavas tagalas paiknevates asulates.

Kuna käesolevas kirjutises leiab käsitlemist asulate kaitsmine välivägede poolt rindel, siis tagalas asuvate linnade ja muude asulate kaitsmise korraldamine ja läbiviimine, mis on probleem omaette, jääb lähemalt puudutamata.

Asulate kaitsmise käsitlemisele asudes väärib eeskätt tähelepanu asulate tähtsus tangitõrje seisukohast.

Soomusmasinate laialdane kasutamine praegusajal on sundinud eriti tehniliselt nõrgemat otsima kõikjal võimalusi tangitõrjeks. Kuna asulad on alad, mida

hõlpsasti võimalik muuta soomusmasinatele läbipääsematuteks või raskelt läbipääsetavateks, siis pakuvad asulad tangitõrje alal suuri soodustusi kaitsjale. Muutes asulaid nn. „tangitõrje rajoonideks“, kust vaenlase tankidele läbipääs takistatud, kaitsjal on võimalik pühendada kogu oma tähelepanu tangitõrje korraldamisele väljaspool asulat. Seega kaitseks organiseeritud asulad teataval määral võimaldavad kanaliseerida vaenlase tankide tegevust. Nad sunnivad tanke endast mööduma, jäädes seejuures raskelt vallutatavate aladena püsima ähvardusena vaenlase tankide ühendusteedele tagalaga.

Teiseks — asulate kaitsmise probleem pakub meile erilist huvi veel seetõttu, et kaitseks organiseeritud asulad võimaldavad siduda arvuliselt väikesel arvul võitlusega vaen-

lase tugevaid jõude, s. o. asulate ära- kasutamine kaitseüsteemi tervikus võimal- dab saavutada kokkuvõidu jõudude alal.

Jõudude ökonoomne kasutamine on eriti tähtis tegur arvuliselt nõrgemale, kes otstarbekohaselt peab oskama ära kasu- tada kõiki neid hüvesid ja soodustusi, mida pakub asula kaitsetegevuse seisukohast. See- ga asula kaitset on võimalik edukalt teosta- da ka nõrkade jõududega, mis omakorda kaitsejal lubab näidata üles suuremat aktiiv- sust väljaspool asulat.

Soodustused tangitõrje alal ja kokkuvõidu saavutamise võimalused jõudude kasutamisel on need tegurid, mille tõttu asulate kaitse- mine väärrib erilist huvi arvuliselt ja tehniliselt nõrgemale. Kui teisest küljest tuleb ar- vestada asulaid markantsete esemetena maastikul, mis tõmbavad endale vaenlase lennuväe rünnakuid ja suurtükitulid. Seoses seega on vajalik näha ette korraldusi gaasi- kaitseks ja ka tuletõrjeks.

Asulate kaitsmist on võimalik organisee- rida ja läbi viia maksimaalsete tulemustega vaid sel juhul, kui üksikasjalikult tuntakse asulat, tema iseäraldusi (asetust, plaani, ehi- tiste iseloomu, juhtimis- ja sidekeskuste ning muude tähtsamate asutiste ning ehitiste asukohti jne.) ja ka asulat ümbritsevat maastikku. Seepärast on otstarbekohane ja vajalik juba rahu ajal õppida tundma asulaid.

Asulate kaitsmisel tuleb arvestada ka kohalikkude elanikkonda, mis tarbekorral tu- leb evakueerida.

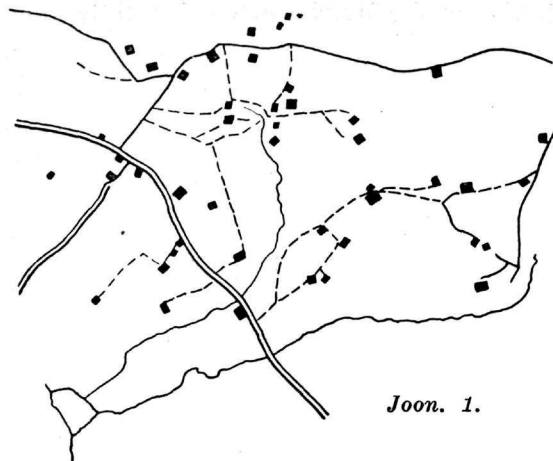
2. Asulate üldine iseloomustus kaitsetege- vuse seisukohast.

Iseloomustades asulaid kaitsetegevuse seisukohast tuleb märkida järgmist.

Küla de juures kaitsetegevuse iseloom oleneb peale ehitiste tugevuse suurel määral ka elamute asetusviisist. Ses suhtes võime jagada külasid kolme suuremasse gruppi:

- esimeses grupis oleksid hajakülad,
- teise grupi moodustaksid tänav- ja sumbkülad ja
- kolmandasse gruppi kuuluksid ahe- l- rida- ja hagukülad.

Hajakülades asuvad õued hajali üksikest kaugel, kuid siiski seevõrra lähed- dal, et neid saab pidada üheks asulaks¹⁾ (joon. 1). Seepärast hajaküla ei kujuta end- ast objekti, mida on hõlpsasti võimalik pu-

Joon. 1.

rustada suurtükitulega või lennuväe rünna- kutega. Hajaküla purustamine nõuab suu- rel arvul suurtükiväge ja rohkesti lennukeid, sest siin tuleb iga hoonetegrupi tulistada või pommitada eraldi. Ka ei ole tuleoht ha- jakülas eriti suur, sest elamud asuvad üks- teisest eemal ning seetõttu puuduvad sood- sad tule edasikandumise võimalused. Haja- külas elamud ja õued ei piira kuigi suurel määral vaatlust, tulistamist ega ka manö- vereerimist. Hajaküla võimaldab üksuste ja relvade paigutamist hajutatult ja järgusta- tult sügavusse. Teisest küljest aga hajaküla pakub vähe soodustusi tangitõkete loomiseks.

Tänav- ja sumbkülad, mis moodustavad teise grupi, on kaitsetegevuse sei- sukohast hajakülade vastandid.

Tänavküla s asetsevad õued tihedasti üksikest vastas kahel pool tänavat (joon. 2). Tihedasti on asetatud õued ka sumbkü-

Joon. 2.

la de s, kuid siin asetsevad nad korrapära- tult teeristmete ääres ja vahemikul (joon. 3).

Joon. 3.

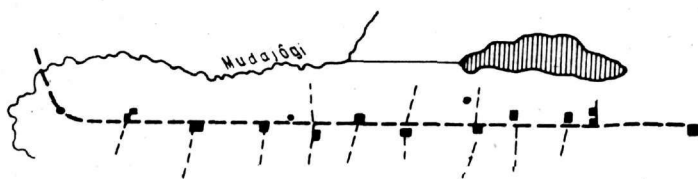
Tänav- ja sumbkülade suhtes väärrib eeskätt märkimist, et sellased külad kisuivad endale nii vastase suurtükitulid kui õhurünnakuid.

¹⁾ Kapten V. Ugandi. Sõjatopograafia, Tal- linn 1938. a., lk. 56, ja J. Kents. Eesti. Maatead- dus IV. Tartu 1936. a., lk. 84—94.

Kujutades endast kompaktsed ning väikesel maa-alal asetsevat märki, võivad kannatada sellased külad tunduvalt vastase suurtükiväe ja ka vastase lennukiväe pommidest. Eriti suur on aga sellastes küldes tuleoht. Ebasoodsa tuule juures võib sellaste külade kustutamine osutuda võimatuks. Ka sõjagaas võib pääseda nendes küldes eriti mõjule. Küll aga pakuvad need külad soodus-tusi soomusmasinate vastu võitlemise alal, sest nad võimaldavad tõhusalt sulgeda soomusmasinatele teid ja teederiste. Eriti on see mõeldav siis, kui kummalgi pool tänavat või teed asuvad kiviehitised. Seepärast tuleb tänav- ja sumbkülasid kaitsetegevuse seisukohast arvestada kui rajooni, milliseid on võimalik muuta soomusmasinatele läbipääsematuteks või raskelt läbipääsetavateks.

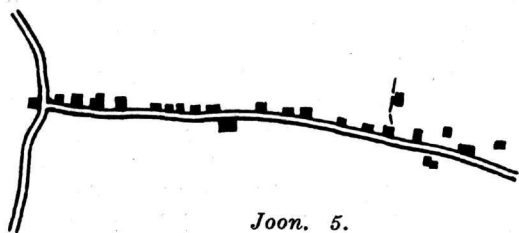
Kolmandasse gruppi kuuluvad sellased külad, mille elamud asetsevad enam-vähem jooneliselt.

Nimelt asetsevad a h e l k ü l a s õ u e d hõredasti piki teeäärte, kuid mitte vastastikku (joon. 4). R i d a k ü l a s on õued ühel pool

Joon. 4.

teed üksteise lähedal (joon. 5). H a g u k ü l a s asuvad aga õued eemal suuremast teest

Joon. 5.

kas ühel või kahel pool teed, kusjuures taludesse viivad suurelt teelt kitsamad õueteed (joon. 6). Toodud külatüüpide mõju kaitse-

Joon. 6.

tegevusele oleneb peamiselt sellest, kas vastupanupositsioon on valitud rööbiti elamute

reale või läheb ta põigiti küla otsast või keskelt läbi. Esimesel juhul elamute kasutamisel on võimalik paigutada relvi ja üksusi jooneliselt, kuid teisel juhul on see teostatav vaid sügavusse. Esimesel juhul sellaste külade haaramine on teostatav raskemini kui teisel juhul. Kaitsetegevus toodud küldes areneb tee vahetus läheduses, kusjuures hagu küla võimaldab soodsa olukorra juures katta teed flankeerivate kaugetuledega. Mis puutub tuleohtu, siis nendes küldes see võib puhkeda suureks vaid sel juhul, kui tuul on elamute rea suunas ja kannab tule ühelt hoonelt teisele. Tangitõkete ehitamine nendes küldes on otstarbekas vaid siis, kui need tõkked ehitatakse teedele elamute läheduses ja kui tankidel ja soomusautodel ei ole võimalik tee kõrvalt neist tõketest mööda sõita.

Küldele sarnaste asuladena võiksime nimetada ka a s u n d u s i, millede tekkimisel on kujunenud enamasti h a j a k ü l a d ja ü k s i k t a l u d. Asunduste rajoonis on tavaliselt endised mõisasüdamed tugevate kivihoonete ja -aedade grupiga ja parkide ning puistikega. Sellastest endistest mõisasüdametest on võimalik moodustada tugevaid toetuspunkte täis kaevikuid, kuulipildujapesi ja varjendeid, kusjuures parke on võimalik muuta jalaväele raskelt läbipääsetavateks aladeks nende läbipüümisel teel okastraadiga. Sellaste punktide nõrgaks küljeks on aga asjaolu, et nad kisivad endale vastase tähelepanu ja ka tuld. Kuid üldiselt nad ikkagi soodustavad kaitsetegevust ning visa ja aktiivse kaitse juures kaitsja võib püsida sellastes toetuspunktides kaua.

Edasi väärivad tähelepanu a l e v i k u d. Alevid meil teatavasti on muudetud linnadeks.

Need asulad on enamasti tekkinud kirikute ja raudteejaamade lähedusse või muudesse rahvarikkamatesse keskustesse. Majad alevikes asuvad harilikult kahel pool nn. p e a t ä n a v a t, millest hargnevad p õ i k t ä n a v a d. Kuna alevikes tänavad sageli on väga kitsad ja kõverikud või lühikesed, siis vaatlus ja tuli on siin suuresti piiratud. Teisest küljest aga sellastel tänavatel on soodustatud tangitõrje moodustamine. Kuna alevike majade enamik tavaliselt on puust ja ühekordsed, siis tugevate toetuspunktide loomise võimalused siin on piiratud. Kivihoonetena esinevad tavaliselt kirikud, mis on ka headeks vaatluspunktideks, ja suuremad riiklikud ning ühiskondlikud asutised. Puuhooned asulates osutuvad eriti ohtlikeks tulikahjude puhkemise korral.

Seepärast sellaste alevike kaitse organiseerimisel tuleb pöörata erilist tähelepanu tule-
tõrje korraldamisele.

Mis puutub linnadesse, siis enamik meie linnadest nii elanike ning elamute arvult kui pindalalt on väikesed. Nagu teistes asulates, nii ka linnades kerkib puumajade rajoonides eriline oht tulikahjude näol. Linnades see oht on seda suurem, et ta riivab paljude inimeste huvisid ja võib võtta väga suureulatusliku ilme. See aga ei tähenda veel, nagu puuehitistega asulaid ei tuleks üldse kaitsta. Hispaania kodusõja kogemused näitavad, et ka puuehitistega asulaid võib edukalt kasutada kaitseks, eriti manöövrise olukorras, kus sellaseid asulaid kasutatakse peamiselt ajutiste toetuspunktidena.²⁾ Ka võitlustes vaenlase ratsaväega puuehitistega asulad võivad pakkuda kaitsejale teatavaid soodustusi. Seepärast ei tule loobuda puuehitistega linnade ja muude asulate kaitsest, vaid nende kaitse organiseerimisel tuleb panna erilist rõhku tule-
tõrje teenistuse korraldamisele.

Tangitõkete loomise seisukohast pakuvad häid võimalusi sellased linnad, kus on kitsad ja kõverad tänavad. Sellased „labürinidid“ võivad osutada tankidele tõelisteks „lõksudeks“, eriti siis, kui neil tänavatel on tugevaid kiviehitisi ja kui tänavad ise on seevõrra kitsad, et tankid end ei saa pöörata ümber. Sõjagaaside mõju seisukohast eriti ohtlikud on sellased linnad, kus puuduvad suuremad väljakud, platsid ja pikad ning sirged tänavad, kus sõjagaaside kontsentratsioon ei saa olla nii mõjuv kui kitsastes ja umbsetes tänavates.

Mida suuremad aiad, pargid, väljakud jne. on asulas ja mida lähemal üksteisele nad asuvad, seda rohkem sarnaneb olukord normaalsele väliolukorrale.

Asulate iseloomustamisel tuleb arvestada ka asulat ümbritsevat maastikku. Nii näiteks annab oma erilise ilme asulale tema asend orus, kõrgendikul, legendikul, metsas, suurema veekogu ääres jne. Seepärast asula kaitse organiseerimisel tuleb hinnata asulat ka teda ümbritseva maastiku tervikus ja kasutada neid soodustusi, mida pakub ümbritsev maastik.

3. Kaitse ettevalmistamine.

Kaitse ettevalmistamisel osutub tähtsamaks küsimuseks: kuhu valida vastupanupositsiooni eelserv?

²⁾ Krasnaja Zvezda. 29. 01. 38. a. artikkel „A. Sviridov. Iz opõta voinõ v Ispanii. Boi za naseleñõe punktõ.“

Meie lahingueeskirja (LE § 383) kohaselt vastupanupositsiooni eelserv asulate rajoonis valitakse kas asulatest ettepoole või nende sisse m u s e s. Järelikult meie lahingueeskiri ei näe ette võimalust vastupanupositsiooni eelserva valimiseks asula servale või asula t a h a.

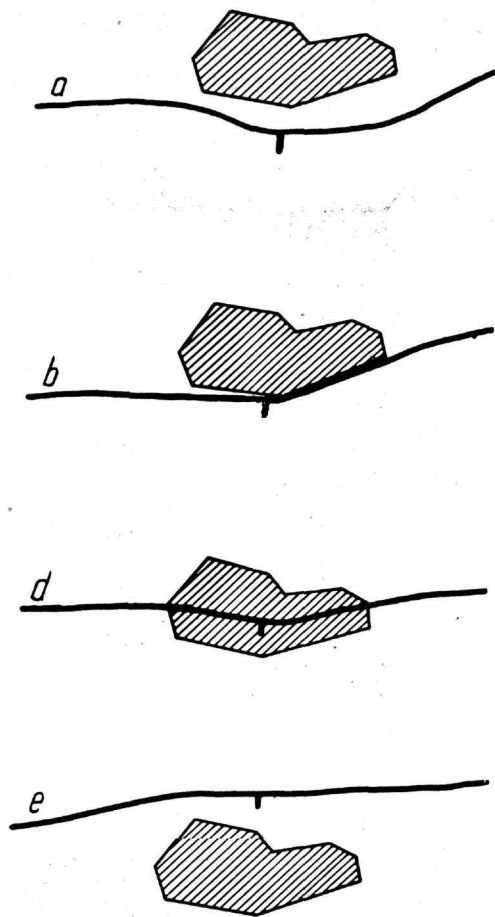
Küsimuse lähemaks selgitamiseks võtame selle kaalumisele.

Vastupanupositsiooni eelserva valikul asula ette (joon. 7-a) jäävad kasutamata asula need omadused, mis võimaldavad pakkuda varju vastase vaatluse eest ja kaitset tema relvade tule eest. Sellane moodus erineb vähe tavalisest kaitsest. Vastane võib valida takistamatult pealetungi suundi ja tema esialgset tegevust ei ole võimalik „kanaliseerida“. Vastupanupositsioon asula ees nõuab hoolast moondamist. Ühendus seljagusega on raskendatud. Asula ette valitud vastupanupositsiooni hüveks aga on asjaolu, et tema jääb puutumata vastase tules, mis tavaliselt avatakse asula, eriti aga asula serva pihta. Peale selle võib asula ees avaneda soodsamaid tulistamise ning flankeerimise võimalusi.

Vastupanupositsiooni eelserva valikul asula servale (joon. 7-b) vastupanupositsioon võib sattuda vastase täpsa ning tabava tule alla. Peale materjalsete kahjude võib olla sel tulistamisel ka suur moraalne mõju. Kaitsja osad võivad peita end tulistamise ajaks küll keldritesse ja varjenditesse, kuid vastase rünnaku alates nad võivad hilineda kaevikutesse ja laskuri- ning kuulipilduja-pesadesse asumisega. Võrreldes vastupanupositsiooniga asula sisemuses evib vastupanupositsioon asula välisserval selle hüve, et ta soodustab katkestamatu ja laiaulatusliku tulesüsteemi loomist vastupanupositsiooni eelserva ette. Pealetungiv vastane on sunnitud ründama neid punkte, mis asuvad asulast väljuvate tänavate läheduses.

Vastupanupositsiooni eelserva valikul asula sisemusse (joon. 7-d) osutuvad piiratuks nii kaitsja vaatluse kui ka tulistamise võimalused. Sageli pole võimalik sel juhul ka flankeerivate tulede loomine asula ette. Hüvedena esinevad siin:

- vastase vaatlus ja luure on raskendatud, mistõttu vastasel puuduvad soodsad võimalused vastupanupositsiooni ja tema üksikute elementide selgitamiseks ning kindlaksmääramiseks,
- vastase suuremate jõudude manööver on piiratud ja side pidamine üksuste vahel on raskendatud,
- kaitseorganeid on võimalik paigutada

Joon. 7.

tugevatesse ehitistesse, võimaldades saavutada jõudude kokkuhoidu,

- vastase suurtükitali ei saa olla nii täppis ega ka nii mõjuv kui asula serval või ka asula ees,
- vastase jalavägi võib sattuda ootamatult kaitsja mõjuva tule alla ja
- vastupanupositsiooni ees olevaid maju on võimalik kasutada tangitõkete süsteemi täiendusena.

Arvestades eestoodud hüvesid, mida pakub vastupanupositsiooni eelserva valik asula sisemusse, asutakse sageli seisukohale, nagu oleks alati kõige otstarbekohasem vastupanupositsiooni eelserva valida asula sisemusse. Nii kirjutab saksa kolonelleitnant Dr. Beyer: „Seega kujuneb reegliks, et vastupanupositsiooni eelservaga tuleks minna asula sisse.“³⁾ Nagu hiljem näeme, ei saa selle väitega aga täielikult ühineda.

³⁾ „Der Truppendienst“ nr. 10 — 1938, artikkel: „Oberstleutnant Dr. Beyer. Zur Kleintaktik der Infanterie im Ortsgefecht.“

Vastupanupositsiooni eelserva valikuga asula taha (joon. 7-e) loobutakse vabatahtlikult asula kaitsmisest ning nendest hüvedest, mida võib pakkuda asula kaitsetegevuse seisukohast. Teisest küljest aga asula võib kiskuda endasse vastase jõude, mistõttu asula võib kujuneda pealetungivale vaenlasele „löksuks“. Peale selle võib sattuda asulat läbistanud vaenlane vastupanupositsioonile ootamatult. Kui aga luure on korraldatud nõrgalt, siis vastane võib koonduda asulasse varjatult. Seepärast sageli on otstarbekohane hävitada väiksemaid puust asulaid, kui neid ei saa võtta vastupanupositsiooni sisse.

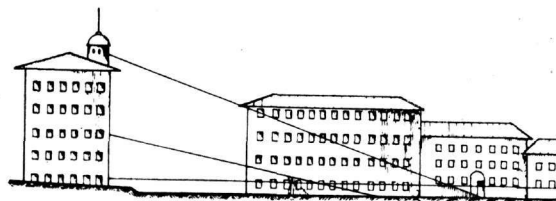
Eestoodust selgub, et vastupanupositsiooni eelserva valikul asula ette, servale, sisemusse ja taha esineb niihästi hüvesid kui pahesid. Neid tuleb kaaluda konkreetse olukorra raamistikus ja vastavalt kaalumise tulemustele tuleb vastupanupositsiooni eelserv valida. Vastupanupositsiooni valikuks ei ole ühtegi retsepti.⁴⁾

Vastavalt vastupanupositsiooni eelserva valikule tuleb määrata kindlaks ka julgestuspositsioon, kusjuures see peab vastama headele vaatlus- ja varjumistingimustele. Julgestuspositsioon võib asuda ka asula serval, kui vastupanupositsioon on valitud kas asula sisemusse või taha.

Mis puutub asula kaitse organiseerimisse, siis tavaliselt asulat tuleb organiseerida kogu tema sügavuses. Seejuures tuleb arvestada asula elemente kaitsetegevuse seisukohast, millest tähtsamad on tänavad, puisteed, aiad, pargid, hooivid, õued jne.

Vaatleme lühidalt nende elementide tähtsust ja iseloomustame neid kaitsetegevuse seisukohast.

T ä n a v a d — on linna põhielement.⁵⁾ Nad moodustavad kitsustikke, mida kaitsjal hõlpus on sulgeda tulega (joon. 8). T ä n a -

Joon. 8.

vad kanaliseerivad liikumist. Seepärast pealetungija püüdeks on haarata kaitsja osi läbi aedade, hoovide jne., mistõttu

⁴⁾ Greiner und Uebe. Gefechte besonderer Art. Berlin 1937, lk. 88.

⁵⁾ Ulitšnoi boi. Sbornik Statei. N. Šelavin. „Fortifikatsija v ulitšnom boju.“ 1924, lk. 158.

raskema osa tänavate kaitsmisel moodustab nende vastase löökide tõkestamine, mis on suunatud tiibadele ja seljatagusesse.

Kaitse organiseerimisel tuleb valida välja eeskätt tugevad kiviehitised. Relvad, eriti kuulipildujad, tuleb asetada harilikult hoonetes võimalikult madalamale, et saavutada lamedat tuld. Keldrites ja alumistel kordadel ei ole ka vaenlase suurtüki- ja miinipildujatuli, samuti ka lennukipommide tugevus nii mõjuv kui ülemistel kordadel. Torne ja majade ülemisi kordi on otstarbekohane kasutada eeskätt vaotlejate paigutamiseks. Kui aga vastasel puuduvad suurtükid ja miinipildujad, või neid on vähe, siis võib asetada kuulipildujaid ka kõrgemale maapinnast. Puht-jalaväelahingus võib tulistamine kõrgematelt majakordadelt ja katustelt evida sageli suure tähtsuse.⁶⁾ Relvad tuleb paigutada võimalikult hoonete väljaulatavatesse nurkadesse, kivist eeskodadesse jne., kust avanevad soodsad võimalused flankeerimiseks. Kui sellased võimalused puuduvad, siis tuleb maja nurkadesse ehitada kaevikud, mida võib ühendada keldritega, maja alusmüüridesse lõhutud avauste kaudu. Flankeerivaid kuulipildujaid tuleb seada üles maja kaitseks ka naaberhoonetesse.

Majades tuleb katta kinni kõik laskmiseks, vaatlemiseks ja liikumiseks mittevajalikud avaused mullakottidega, kiviprügiga, palkidega või mõne muu materjaliga. Kui aga maja kaitseks ei ole küllaldaselt määralt avausi (näiteks kivimüüris), siis sellased avaused tuleb sisse lõhkuda. Majadesse on otstarbekohane asetada peidetult lõhkelaenguid, mis väravate või uste avamisel plahvataksid nii alumistel kui kõrgematel kordadel. Sisemistesse seintesse tuleb raiuda avaused tulistamiseks või käsigranaatide loopimiseks kõrvaltubadesse.

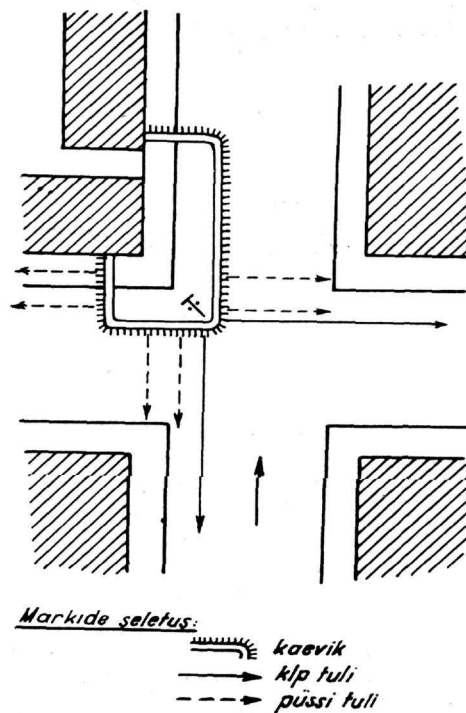
Käsigranaatide sissepildumise ohu vältimiseks kaetakse majade aknaid, uksi ja muid avasid traatvõrguga, mis kaitsjal endal ei sega tulistamist.

Tulikahjude vältimiseks tuleb kõrvaldada majast kõik need esemed, mis kergesti võivad võtta tuld. Samuti tuleb panna käepärast veenõud ja muud tulekustutamise abinõud.

Kui asulas või teatavas asula rajoonis puuduvad tugevad kiviehitised või neid pole küllaldaselt pideva kaitsesüsteemi loomiseks, siis tuleb moodustada kaitse organiseerimisel kuulipilduja- ja laskuripesad ka puuhoonetesse. Selleks tuleb kõvendada puu-

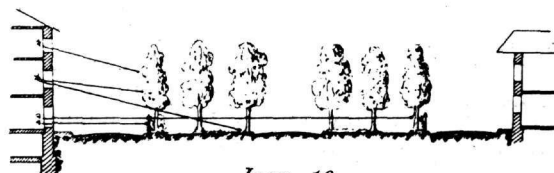
seinad kas kiviprügiga, mullakottidega või mullaga jne.

Erilise tähtsusega asula kaitsel on tänavate ristlemiskohad. Nende käeshoidmine hõlbustab manöövreerimist. Seepärast tuleb kaitsta neid punkte visalt. Selleks tuleb ehitada tänavate ristlemiskohtade kaitseks kuulipildujapesi ja kaevikuid tänavate hoidmiseks flankeeriva tule all (joon. 9). Samuti tuleb moodustada tõkkeid vastase edasilikumise pidurdamiseks.

Joon. 9.

Puiesteed erinevad tänavatest seepoolest, et puud ja hekid pakuvad siin varju vaatluse eest. Eriti on takistatud vaatlemine puiestee kõrval asetsevate majade kõrgematelt kordadelt, sest puukroonid ei võimalda näha sealt puiesteele (joon. 10). Peale selle puiesteel puudub tavaliselt sillutus, mistõttu siin on võimalik kaevuda hõlpsamini kui tänavatel.

Joon. 10.

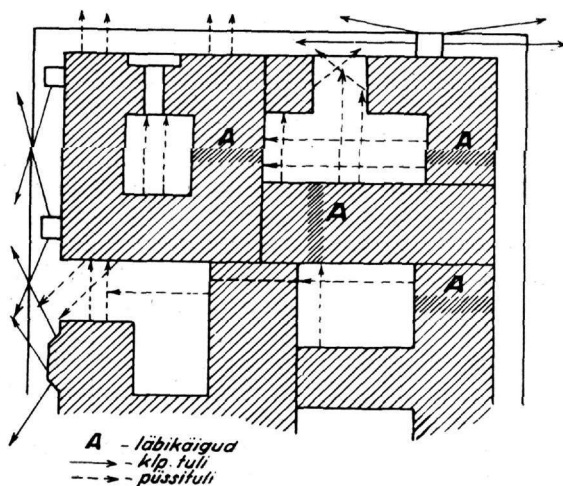
Aiad ja pargid on kaitse organiseerimise seisukohast tähtsad kui alad, kus tava-

⁶⁾ „Der Truppendienst“ nr. 10 — 1938, artikkel: „Oberstleutnant Dr. Beyer. Zur Kleintaktik der Infanterie im Ortsgefecht.“

liselt kasvab rikkalik taimestik. Seepärast lahingutegevus suuremates aedades (ka kalmistutel) ja parkides sarnaneb tegevusele metsades. Kuna aga linnas on võimalik kaitseks kasutada maju, kus varjumise ja moondamise võimalused üldiselt on soodsamad kui aedades ja parkides, siis on otstarbekohane kasutada viimaseid suurtükiväe paigutamiseks.⁷⁾

Kui aiad ja pargid on piiratud raud- või kiviaedadega, siis raudaedade kivist alusmüüre ja kiviaedu endid on võimalik kasutada kaitseks kuulide ja vaatluse eest. Puust plangud aga pakuvad varju ainult vaenlase vaatluse eest.

Hoovid ja õued moodustavad labürinte hoonete kvartaalide sisemuses, kus on vajalik vaid läbi murda läbikäike ja soodsad liiklemistingimused ongi loodud. Hoovide kaitseks tuleb asetada laskureid sellaselt, et hoovi sissetunginud vastane võetaks tule alla korruga mitmest küljest (joon. 11). Eriti tähtis on hoida mõjuva tule all hoovi-

Joon. 11.

värvaid ja muid sisse- ning väljapääse. Sellastel juhtudel hoovid võivad osutada kallaletungijale ohtlikeks „löksudeks“. On loomulik, et eeskätt tuleb organiseerida kaitseks neid hoove ja õuesid, mille kaudu vastane võib ähvardada tänavaid kaitsevate osade tiibu ja seljatagust.

Jõed ja ojad on tähtsad kui takistused, liiklemisteed, ja sõjalaevastiku olemasolu puhul jõe tuleb kasutada seda laevastikku ka asula kaitse kõvendamiseks. Jõgede kaitse asulates nagu mujalgi eeskätt pöörata tähelepanu sildade ja muude ülekäikude kaitsele. Puusildade kaitsele tuleb võtta tarvitusele abinõusid tuleohu vältimiseks.

Asula kaitse organiseerimisel evivad eri-

lise tähtsuse juhtimis- ja sidekeskused, raudteejaamad, veevärgid, laod ja elektri- ning gaasijaamad, milliste punktide kaitseks tuleb määrata igasse eriüksused, kes on küllaldaselt kõvendatud mitmesuguste relvade ja võitlusvahenditega ja kes alatiselt on valmis astuma tegevusse.

Trammid, autobused ja muud mootorsõidukid ja -veokid evivad tähtsuse kui transpordivahendid varude kiireks paigutamiseks ohtlikku rajooni ja varustuse ning laskemoona juurdeveoks.

Liiklemise hõlbustamiseks tänavatel, seal kus see on vajalik, tuleb jätta läbikäigud neisse kaevikutesse ja tõketesse, mis on ehitatud risti üle tänavate.

Eriilmelise kunstliku tõkkena kaitse organiseerimisel asula sisemuses esineb nn. barrikaad. Olenevalt materjalidest ja ehitamiseks kasutada olevast ajast barrikaadid ehitatakse kas kaitseks vaenlase kuulide eest või teatavatel juhtudel ainult varjuks vastase vaatluse eest. Barrikaade ehitatakse tavaliselt igasugustest kohapeal leiduvatest esemetest ja materjalidest, nagu: koormatega täidetud vankritest, millelelt rattad alt ära võetud, mullaga või kiviprügiga täidetud kastidest, tünnidest jne., mis üksteisega põikpuude abil kõvasti ühendatud ja maa külge kinnitatud.⁸⁾ Peale selle võib kasutada barrikaadide ehitamiseks mööblit, majatarbeid, patju, madratseid, vaguneid, raamatutega täidetud kaste, laternaposte ja muid esemeid.⁹⁾ Nende esemete kokkusidumiseks võib kasutada traati, trosse jne.

Barrikaadide ehitamiseks sageli tuleb kiskuda üles ka tänavasillutis. Väravad, ukсед, aknad, keldriavaused, trepikojad jne. tuleb lukustada või sulgeda muul teel, et vaenlane ei pääseks takistusteta kaitsja seljataha või tiivale ja ei saaks sealt avada tuld.

Võitluseks barrikaadidel määratakse vaid üksikuid häid laskureid kuulipildujatega, kuna suuremad jõud võtavad enda alla barrikaadide naabruses olevad hooned. Vastane peab sattuma flankeeriva tule alla juba lähenemisel barrikaadidele.

Barrikaadide asukohad tuleb valida võimalikult sellaselt, et tänavate kõverused ei võimaldaks tulistada barrikaade suurtükest lähedatelt ja keskmistelt laskekaugustelt.

⁷⁾ Ulitšnõi boi. Sbornik Statei. N. Šelavin. „Fortifikatsija v ulitšnom boju.“ 1924, lk. 164.

⁸⁾ Kolonel A. Parv. Maastiku organiseerimine. I osa. Kindlustatud positsiooni elemendid. Pärnu 1927. a., lk. 85.

⁹⁾ Ulitšnõi boi. Sbornik Statei. N. Šelavin. „Fortifikatsija v ulitšnom boju.“ 1927, lk. 188.

Kaitseks kuulide ja kildude eest tuleb ehitada barrikaadide moodustamisel ka kaevikuid või katta barrikaade vajaliku muldkihiga. Barrikaadide ette on otstarbekohane ehitada ka traattõkkeid.

Peale alatiste takistuste ja tõkete on otstarbekohane kasutada ka ajutisi kiirtõkkeid, mis valmistehetult hoitakse alal varjatult ja vajaduse korral asetatakse välja.

Barrikaadide moondamine on raskelt teostatav. Seepärast barrikaadid võivad pakuda tõhusat kaitset vaid sel juhul, kui vastasel puudub tugev suurtükivägi ja kui vastasel lennukeid on vähe. Esiolgsel vastupanu avaldamisel nad võivad evida aga otsustavat tähtsust. Barrikaade ajutiselt võib varjata kunstlike suitsu- või udukatetega.

Barrikaadidega võib tõkestada tänavat kas kogu tema ulatuses, kuid tänavasse võib jätta ka läbikäike liiklemiseks. Igal juhul aga barrikaadid ei tohi takistada kaitsja aktiivtegevust, vaid peavad soodustama seda igati.

Aktiivtegevuse võimaluse säilitamise nõue on maksev ka muude kindlustiste ehitamisel asulasse. Kindlustiste plaani koostamisel ja kindlustustööde läbiviimisel alati tuleb pida silmas nõuet, kuidas edukamalt teostada vastulööke ning rünnata vaenlast.

Kindlustustööde läbiviimise kohta peab tähendama, et asulates on see hõlbustatud, sest:

- materjale on saadaval külluses,
- materjalide juurdevedu (vajaduse korral) on soodus teede olemasolu tõttu,
- töid on võimalik läbi viia varjatult, ja
- asulas leidub kiviehitisi, keldreid ja muid esemeid, mida on võimalik kasutada otstarbekohaselt.⁴⁰⁾

Mis puutub tangitõrjesse, siis peab tähendama, et asulates evivad erilise tähtsuse eeskätt tangitõkked, sest nende ehitamine on soodustatud siin igatepidi. Kõigepealt väärib märkimist, et tõkete ehitamine teostub siin peamiselt tänavatel, s. o. kitsustikes, kust eriti tugevate ehitiste olemasolul mõlemal pool tänavat tankide möödamine pole võimalik. See hõlbustab tõkete ehitamist, sest aja ja materjalide kulu on väiksem kui tavalisel lahtisel maastikul, mistõttu tõkkeid on võimalik püstitada väiksema tööjõuga kiirelt ja seejuures tõhusalt.

⁴⁰⁾ Kolonel Parv. Maastiku organiseerimine. II osa. Positsioonide organiseerimise üldpõhimõtted ja talitusviisid. Pärnu 1927. a., lk. 98 ja 99.

Tangitõketest võiksid tulla kõne alla eeskätt kraavtõkked ja tankide püünised. Viimased peavad olema hästi moondatud. Tankide püünised võivad anda üldiselt tõhusaid tulemusi vaid siis, kui neid ehitatakse sellastesse kohtadesse, kust tangid tõenäoliselt peavad läbi minema ja kust möödaminek on võimatu. Kuna asulates võib leiduda palju sellaseid kohti, siis võib oletada, et asulad on üldse soodsamad alad tankide püüniste ehitamiseks.

Peale selle asulates võidakse moodustada tangitõkkeid tõusude järsustamise teel tänavatel. Loomulik, et sellaseid tõkkeid on võimalik luua vaid seal, kus seda eeskätt reljeef võimaldab.

Külades ja alevikes võivad osutada otstarbekaks ka kivitõkked, eriti juhul, kui kive läheduses saadaval. Teatavatel juhtudel on võimalik kasutada sellaste tõkete loomiseks ka raudkividest aedu, nagu meil neid mõnes kohas leidub külluses.

Kasutamist võivad leida ka vaitõkked, eeskätt sellastes asulates, kus materjali hankimine ei tekita raskusi.

Asulates võib tulla kaalumisele ka betoon- ja raudtõkete ehitamine, sest asulates võib leiduda vastavat materjali hõlpsamini kui kuskil mujal.

Tänavatel, kuhu pole võimalik ehitada tõkkeid, võib takistada tankide liikumist trosside ettevedamisega. Näiteks sakslased kasutasid maailmasõjas Verdun'i läheduses umbes 600-m rindel betoonposte, millede vahele oli tõmmatud rusikajämedune tross.⁴¹⁾

Tangitõketena võidakse ära kasutada ka barrikaade, kui neid ehitatakse sellastena, et tangid neist üle ei pääse.

Tangitõkked aga üksinda ei suuda luua tankidele absoluutselt ületamatuid takistusi, sest tõkete ületamine on aja küsimus, sõltudes tõkke iseloomust ja tõkete kaitstavusest tulega. Seepärast ka tangitõrje organiseerimist asulas ei saa rajada ainuüksi tangitõketele. Ka asulates tekib vajadus tangitõrjekahurite järele. Kuid tõhusate tangitõkete olemasolul asulas on võimalik tangitõrjekahurite arvu siin vähendada miinimumini. See võimaldab määrata tangitõrjekahureid rohkemal määral väljaspoole asulat, kus tangitõkete ehitamine tavaliselt on vähem soodus kui asulas.

Tangitõrjekahurite tegevus asulas nõuab erilist kiirust ja hoolast moondamist. Tangitõrjekahurid peavad asuma varjatult hoo-

⁴¹⁾ Kapten E. Saidra. Tangitõrje ja selle organiseerimine. Sõjavägede Staabi VI osak. väljaanne 1935. a., lk. 40.

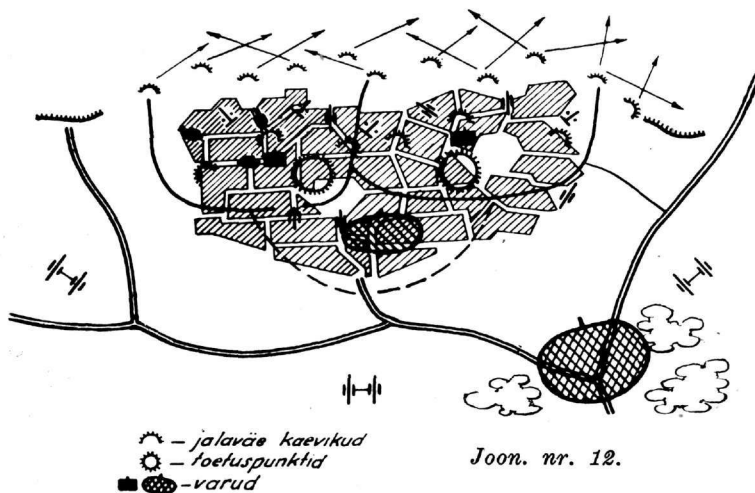
netes, majade või müüride taga jne., kust nad tankide ilmumisel kiiresti väljuvad, tulistavad ja jällegi kiiresti kaovad. Tangitõrjekahurite tuli asulas võib olla eriti mõjuv, sest tankide manööverimine siin on piiratud. Peale selle asulas avaneb võimalus tulistada soomusmasinaid ülalt (ülemiselt majakordadelt, katustelt ja tornidest) ja all (keldritest, kanalisatsiooni-siseseadetest jne.), kus masina soomus ja konstruktsioon on tavaliselt nõrgem kui mujal.

Asulates on võimalik kasutada tangitõrjeks edukalt ka inseneriväelisi vahendeid, nagu tangitõrjemiine ja leegiheitjaid. Miine võib kasutada otstarbekohaselt ka teiste tangitõkete ja ka looduslike tõkete täiendusena. Leegiheitjate kasutamine asulates tankide vastu oli ette nähtud sakslastel juba maailmasõjas, kusjuures soovitati juhtida leekvaatluspilude pihta.¹²⁾ Kuid ka tangi välispinnal on küllalt süttimismaterjali õli- ja rasvaolluste näol.

Eestoodust selgub, et asulad pakuvad suuri soodustusi tangitõrje korraldamiseks ja läbiviimiseks. Neid soodustusi tuleb kasutada.

Asudes kaitsepositsiooni moodustamise ja jõudude jaotuse käsitlemisele, tuleb eeskätt tähendada, et kaitstav asula jagatakse kaitselõikudeks (rajoonideks või sektoriteks), kus organiseeritakse toetuspunktid, mis on kogu kaitsesüsteemi aluseks (joon. 12). Kaitselõigud moodustatakse sellaselt, et nad haaraksid endasse üksteisega tihedas seoses olevaid kohalikke esemeid, mis moodustavad taktikaliselt terviku. Peale selle peavad kuuluma kaitselõikudesse ka tähtsamad suunad ja alad asulas.

¹²⁾ Kapten E. Saidra. Tangitõrje ja selle organiseerimine. Sõjavägede Staabi VI Osakonna väljaanne 1936. a., lk. 66.

Mis puutub jõudude jaotamise küsimusse, siis siin ilmnebki jõudude kokkuvõid, mida saavutatakse, kui osatakse kasutada otstarbekohaselt neid soodustusi, mida pakub asula kaitsetegevuse seisukohast. Kuna suuremate üksuste manööver asulas on piiratud ja juhtimine ning sidepidamine on raskendatud, siis sellaste üksuste kasutamine asulas ei ole üldse otstarbekohane. Siin nad võivad saada suurte kaotuste osaliseks, ilma et nende löögijõudu oleks võimalik kasutada maksimaalselt. Osates otstarbekalt kasutada asula elemente ja mitmesuguseid takistusi, tõkkesid ning muud kindlustustööd võimaldavad sulgeda edukalt tänavaid ja võtta tarvitusele abinõusid ka haaramiste vältimiseks. Seepärast tuleb asetada asulasse vaid väiksemad jõud, kellel siin avanevad soodsad võimalused ka aktiivtegevuseks, kuna suuremad jõud tuleb kasutada väljaspool asulat.

Kuna asulas tule- ja vaatlusalad on piiratud, siis kaitse asulas peab olema rajatud löökidele.

Seepärast peaosas asulate kaitsmisel evivad — vastulöögid. Need aga nõuavad varusid. Varudena võivad tulla kõne alla:

- jalaväeüksused kõvendatult suurtükiväega ja
- soomusosad.

Varude asukohad suurte ja laiaulatuslike asulate kaitsmisel valitakse asula sisemuses sellaselt, et oleks võimalik anda asulasse sissetunginud vaenlasele vastulööke tiibadele. Muudel juhtudel hoitakse varud väljaspool asulat, asula naabruses, et anda lööke tiibadele juba asula eelserva esisel maa-alal, mille ületamine osutub vaenlasele raskemaks faasiks pealetungil.

Suuremaid varusid on otstarbekas hoida väljaspool asulat.

Varud asetatakse asulas ühenduste läheduses keldritesse, tugevamate ehitiste alumistele kordadele, varjatult aedadesse jne.

Iga asula kaitsel on tingimata tarvilik taktikaline koostöö väljaspool asulat võitlevate üksustega. Viimased kaitsevad asula ümbruskonnas asuvaid kõrgendikke ja maastikualasid, mis katavad asulat kaitsvate vägede tiibu ja seljatagust.

Kaitselõikude kaitseks määratakse jalaväeüksusi, mida kõvendatakse suurtükidega ja soomusosadega. Iga lõigu gar-

nison peab olema kõvendatud relvadega ja muude võitlusvahenditega sellaselt, et ta võiks jätkata võitlust iseseisvalt ka siis, kui naaberlõigud on langenud vastase kätte.

Suurtükivägi, mis on määratud võitlemiseks asula sisemuses — detsentraliseeritakse ja antakse patareidena, rühmade-na või üksikute suurtükkidena jalaväeüksuste käsutusse. Positsioonid asula sisemuses valitakse sellaselt, et kõik lähised asulale ja ka peatänavad asula sisemuses oleksid suurtükitule all. Üksikuid suurtükke asetatakse kivihoonetesse, mida vastavalt kindlustatakse.

Osa suurtükiväest asub positsioonidele väljaspoole asulat. Selle suurtükiväe juhtimist on otstarbekohane tsentraliseerida.

Kui kaitsja käsutuses on ka t a n g i ü k s u s i, siis neid kasutatakse peamiselt vastulöökideks ja vastase tiibade ning seljataguse ähvardamiseks. Tangiüksused paigutatakse sellaselt, et neid oleks võimalik kasutada ettenähtud suunas. Võitluses asula sisemuses kasutatakse tanke ootamatuteks rünnakuteks.

Kaitse ettevalmistamisel evib suurt tähtsust ka varustamise ja evakueerimise küsimuste otstarbekas lahendamine.

Varustamiseks tuleb moodustada hästi moondatud laskemoona ja elutarvete väljandmise punkte ja ladusid. Erilise tähtsusega on joogivee ja sooja toidu eest hoolitsemine.

Haavatute evakueerimise ja esmasabi andmise korraldustest oleneb suurel määral võitlejate meeleolu. Esmasabi andmiseks tuleb rakendada võimaluse korral kohal leiduvat arstlikku personaali ja kasutada kohalikke apteeke ja rohukauplusi.

Kaitse organiseerimisel asulas tuleb arvestada ka kohalike elanikke, nende meeleolu, suhtumist jne. Tarbekorral elanikud tuleb evakueerida asulast. Suurt tähtsust evib ka liiklemise piiramine asulas ja ümbruskonnas.

4. Kaitselahingu läbiviimine.

Kaitselahingu läbiviimisel kõigepealt tuleb paljastada l u u r e g a vastase kavatsused ja ettevalmistused pealetungiks ja k a u g e v õ i t l u s e g a raskendada tema edasi liikumist samadel alustel nagu see tavaliselt teostub kaitselahingu läbiviimisel.

Lahingutegevuse kandumisega julgestuspositsioonile ja sealt vastupanupositsiooni ette, tuleb pidada silmas, et vastane ei saaks tungida sisse asulasse taanduvate lahingueelpostide õul.

Vastupanupositsiooni eelserva ees satub vastane flankeerivate kuulipildujatulede alla ja tulede alla, mis tulevad sügavusest, juhul kui vastupanupositsiooni eelserv on valitud asula ette.

Kui pealetungijal, vaatamata kaitsja hästiorganiseeritud tuledele, siiski läheb korda sisse murda asulasse, siis ta tuleb lüüa välja asulast vastulöökidega. Seega kaitsja peab kiskuma algatuse enda kätte ja teotsema aktiivselt. Kui aga esialgu ettevõetud vastulöögid ei anna tulemusi, siis kandub võitlus asula sisemusse. Tekib olukord, kus vastase sissetungiga asulasse kaitsja osad teataval määral desorganiseeruvad taandumisel. On täiesti loomulik, et kaitsjal on loodud teatav sügavus, kuid siiski nõuab uue vastupanu organiseerimine asula sisemuses temalt suurt moraalset tasakaalu, sest sügavuses olevad tuled asula sisemuses ei saa toetada ees asuvaid osi. Arenevad võitlused, kus otsustava tegurina ei esine arvuline suurus, vaid kaitsja aktiivsus, o s k u s, j u l g u s ja meelekindlus on aluseks edu saavutamisel.

Võitlused asula sisemuses võivad areneda ka siis, kui kaitsja on valinud oma vastupanupositsiooni eelserva asula sisemusse.

Võitluste arenedes asula sisemuses tuleb kaitsta iga löiku ja hoonet ja pidada võitlust iga maja pärast ka siis kui kaitsja on ümber piiratud. See on eriti vajalik selleks, et võimaldada vastulöökidete teostamist naaberlõikudest.

Seejuures võitlus peab olema kogu aeg kombineeritud vastulöökidega, mis võetakse ette väikeste üksuste poolt. Suuremate jõudude kallaletung tuleb võtta ette väljaspool asulat, sest asulas sellane operatsioon jõudude killunemise tõttu osutub raskelt teostatavaks.

Kaitsetegevus asulas seab üles üksikvõitlejale suured nõuded. Üksikvõitleja satub siin hoopis erinevasse olukorda kui lahtisel maastikul. Siin puutub ta kokku rea seni tundmatute teguritega, mis aga evivad olulise tähtsuse teotsemisel.

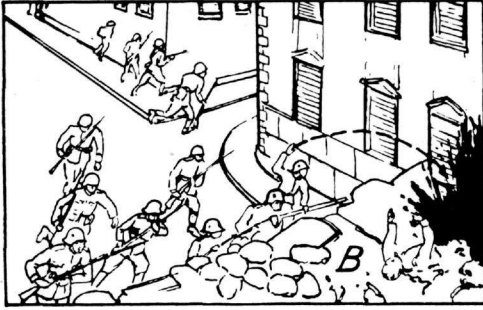
Kõigepealt nõuab võitlus asulas kiiret tuleavamist, kusjuures laskmine käigult evib erilise tähtsuse. Tuleb osata tulistada aken-delt ja akendesse. Laskurid peavad olema leidlikud varjumisel. Tulistamisel hoonest sageli tuleb hüpata ühe akna juurest teise juurde ja isegi ühelt majakorrald teisele, et raskendada vaenlasel leida kaitsja õiget asukohta. „Varitsemine“ evib siin suurt tähtsust. Vaenlase petmiseks tuleb asetada akendele ja korstnate äärde kiivreid jne., mis peavad jätma vaenlasele mulje, nagu viibik-

Asulate kaitsmine.

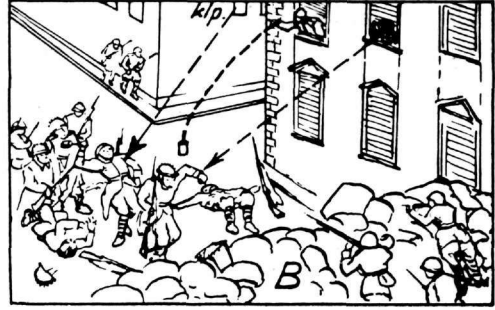
Vale!

Tänavvõitlused.

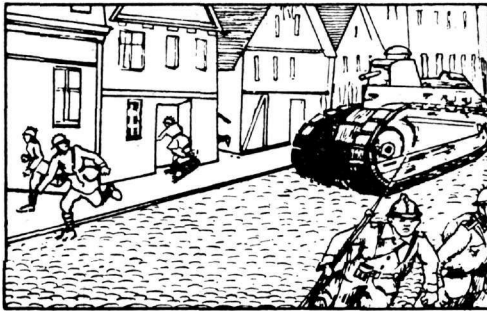
Õige!

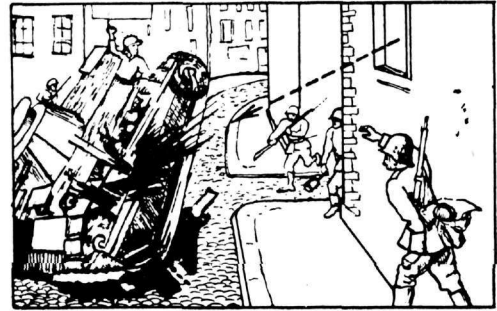
Neid barrikaade (B), mida kaitsakse vaid rindelt, on hõlpus vallutada.

Flankeeriv tuli barrikaadide (B) ette soodustab kaitsetegevust barrikaadidel.

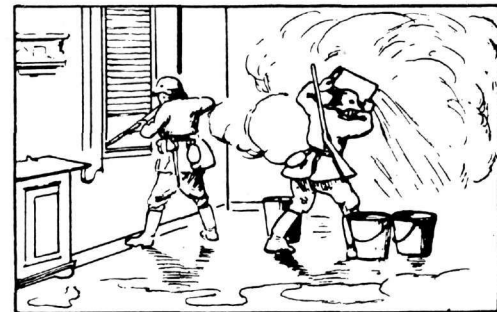
Ainult halva väljaõppega ja nõrga moraaliga võitlejad põgenevad vaenlase tankide eest.

Tangitõkked ja -miinid on mõjuvateks abinõudeks võitluses tankide vastu.

Kui puuduvad abinõud tuletõrjeks, siis võib sundida väiksempi tulikahju kaitsjaid taanduma.

Asudes maja kaitsesele, tuleb hoolitseda tule kustutamiseks vajalike abinõude eest.

sid seal laskurid. Laskeavade leidmise ras-
kendamiseks tuleb valmistada seintesse ja
müüridesse petteavasid jne. Huvitav on
märkida, et kui pealetungija liigub tänaval
kaitsja suhtes vasakult, siis kaitsja võib teda
tulistada, ilma et tarvitseks näidata end
aknal, kuid vastase lähenemisel majale pa-

remalt, peab kaitsja tulistamiseks end aknast
välja „upitama“, sest enamik inimesi on pa-
remakäelised ja tulistamine sünnib paremalt
õalt.

Edasi väärrib märkimist, et kui väliolu-
korras kivi- ja mullahunnikud võivad pak-
kuda tõhusat kaitset, siis asulates nad osu-

tuvad sageli kasututeks, sest vaenlasel on siin head laskmisevõimalused kõrgematelt majakordadelt, tornidest jne. Seega sellastel juhtudel nimetatud varjete taga tuleb varju otsida kas kükitades või istudes, mitte aga lamades nagu tavaliselt väliolukorras.

Suure tähtsusega on ka mitmesuguste ainete ja materjalide iseäralduste ja vastupidavuse tundmine, näiteks mõni ese, mis küll peab vastu üksiklasule, võib kestval tulistamisel enam kaitset mitte pakkuda.

Need oleksid mõningad praktilised näpunäited üksikvõitlejatele teotsemiseks asulas tänavvõitluste olukorras.

Peale tänavvõitluste evib tähtsuse asulate kaitse läbiviimise seisukohast vastase väljatulek asula tagaservast. Olles välja surutud asulast, kaitsja peab asuma uuele kaitsepositsioonile asulast sellasele kaugusele, et vastane ei saaks kasutada asula tagaserva rünnaku lähtealusena ja et kaitsja kuulipildujatuli pääseks täiel määral maksvusele.

Vastase kallaletungi nurjaajamiseks tuleb takistada tema koondamist ja ettevalmistusi asula tagaserval. Vastase kallaletungi alates tuleb avada mõjuv kuulipildujatuli, mis sunniks vastase osi tõmbuma tagasi asulasse. Kui aga tuli ei anna küllaldast efektiivsust, siis vastase tagasipaikamiseks tuleb võtta ette vastulööke.

Kui vastane annab haarava löögi asulast mööda, siis asulat vahetult kaitsvad osad võivad teotseda edukalt nii tulega kui manöövriga vastase tiivale või seljatagusesse.

Sidepidamiseks asulate kaitsmisel võib traatsidena kasutada kas püsivat sidevõrku või väliside vahendeid. Esimene moodus annab suuri paremusi, sest sidevõrk on juba olemas, mitte ainult ühendusepidamiseks asula sisemuses, vaid ka väljaspoole asulat. Viimane on ka suure moraalse tähtsusega tegur.

Side juhtimist ja korraldamist asulas on otstarbekohane tsentraliseerida. Kõik asulas leiduvad sidevahendid peavad alluma isikule, kes on määratud asula sideülemaks ja kes teeb vajalikke korraldusi side loomiseks.

Traatside korrashoiu tagamiseks tuleb võtta valve ja kaitse alla keskjaamad, kaablikastid ja maa-aluse kaabli kaevud.

Tähtsaks sidevahendiks osutub kaasajal ka raadio, eriti ühendusepidamisel isoleeritud üksustega.

Ühtlasi tuleb korraldada raadioluure salaraadiojaamade kindlakstegemiseks.

Torne ja kõrgemaid ehitisi võib kasutada optilise side pidamiseks.

Peale selle kasutatakse sidepidamiseks asulas veel jalg- ja mootorrattureid, autosid, soomusautosid ja tanke. Soomusmasinate kasutamine sidepidamiseks on otstarbekohane eriti siis, kui vastase tuli on mõjuv. Sidepidamiseks sageli on vajalik ka läbi raiuda läbikäike ehitiste seintesse.

Sidepidamine on hõlbustatud siis, kui tuntakse asulat. On soovitatav anda juhtidele kasutamiseks sideskeeme võimalikult kantuna asula plaanile.

Otstarbekohane on kasutada ka erilisi tunnuseid ja salasõnu, sest üksuste ja üksikute võitlejate segimineku võimalused asulas on suured.

5. Kokkuvõte.

Kokku võttes näeme, et asulad võimaldavad kaitsjale edukalt korraldada tangitõrjet ja saavutada kokkuhoidu jõudude kasutamise alal, luues soodsaid võimalusi aktiivtegevuseks.

Seejuures ühed asulad oma ehituselt ja asendilt pakuvad kaitsetegevuseks rohkem soodustusi kui teised. Nagu eestoodust selgub, võib toetuspunktidenä harilikult kasutada ainult kiviehitistega asulaid, kuid ka puuehitistega asulate kaitse on edukalt läbiviidav. See aga nõuab erilisi korraldusi (näiteks tuletõrje alal) ja kaitse mitmekülgsemat organiseerimist.

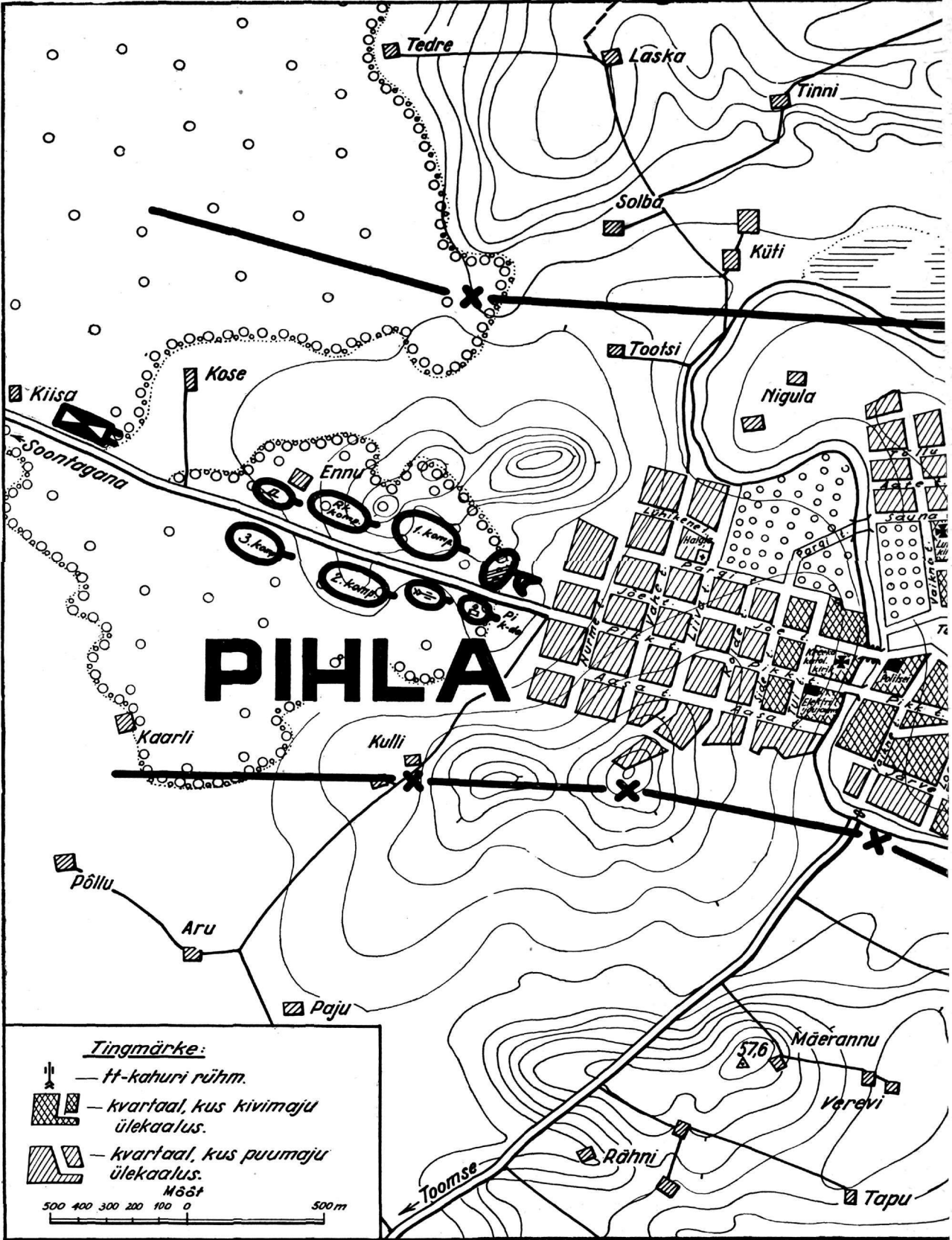
Ühtlasi selgub eestoodust, et asulate kaitsmine erineb mõneski suhtes tavalisest kaitsetegevusest.

Huvitava võrdluse pakub selle kohta saksa kolonelleitnant Dr. Beyer, kes ütleb: „Lahtisel maastikul võitleja peab end üles pidama kui salakütt, kuid asulas peab ta ülespidamine sarnanema murdvarga ülespidamisele.“¹³⁾

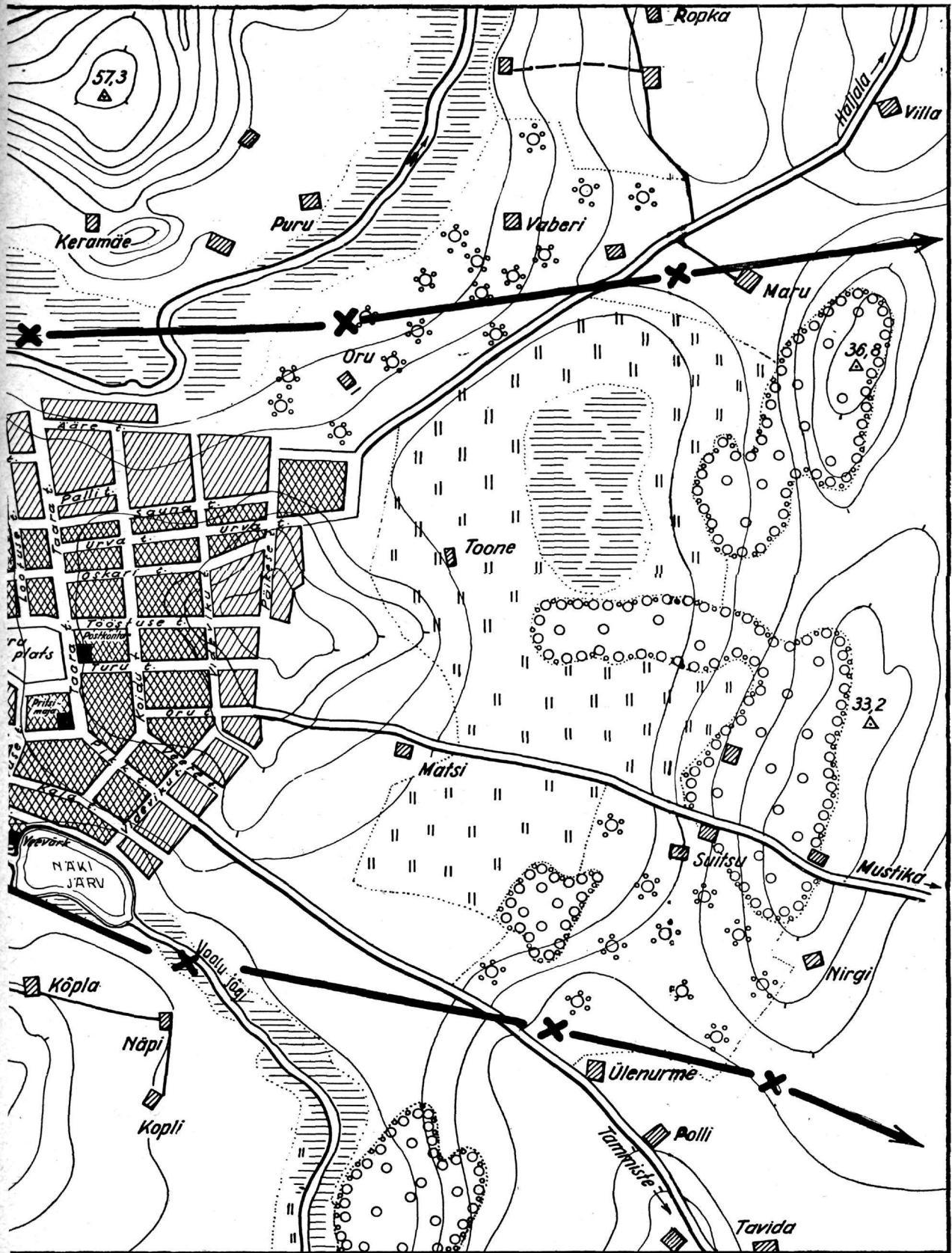
See võrdlus käib niihästi kaitsetegevuse kui pealetungi kohta, sest asulate kaitsmine, nagu nägime eespool, on põimitud läbi aktiivsusega. Kui vaenlasel on läinud korda tungida sisse asulasse või vallutada asula, siis kaitsja võitlustahe ei tohi raugeda enne kui asula on vallutatud taas. Asula „käest-kätte käimine“ peab lõppema seega, et kaitsja on jällegi asula peremees. Asula kaitse peab kestma ka siis, kui asula on ümber piiratud. Sageli on ümberpiiramisel suurem moraalne kui materjalne efekt. Seepärast ümberpiiratud võitlejad peavad panema vastu igasuguses olukorras ja varitsemata soodsaid võimalusi läbimurd-

¹³⁾ „Der Truppendienst“ nr. 10 — 1938, artikkel: „Oberstleutnant Dr. Beyer. Zur Kleintaktik der Infanterie im Ortsgefecht.“

17. üpat asetus

10. 05. kell 1500.

nastele: 1) Tammiste, Kaalu, 2) Mustika, Pihla ja 3) Agusalu⁷⁾, Sulbi⁸⁾ suunad.

Piirjooned:

4. Brigül otsustas kindlasti enda käes hoida Pihla linna rajooni, pöörates erilist tähelepanu Mustika, Pihla suuna sulgemisele.

Vastupanupositsiooni eelserv ja julgestuspositsioon — (lahendada 17. üksiku jalaväepataljoni suhtes).

Brigaadi varude positsioon

5. 17. üksiku jalaväepataljonil, käsutuses Pihla kaitseliidu üksik ratturikompani, Pihla linna politsei, kodanliku õhukaitse ja tuletorjeüksused, tõkestada vastase pealetung Mustika, Pihla üldsuunas, hoides enda käes Pihla linna idaserva.

Teostanud taandumise, asuvad kaitsele pataljonist paremale 7. rülg, hoides vasaku tiivaga enda käes k õ r g. 57,6 rajooni, ja vasakule — 3. rügement, hoides parema tiivaga enda käes k õ r g. 57,3 rajooni.

Piirjooned — vt. skeem.

Tuleside — (lahendada).

6. Käsutusse 17. üksikule pataljonile 1./XIV k gr. Brigaadi üldgegevuse suurteikivägi toetab pataljoni kahe raske haubitsapatareiga. Tulenõudmised esitada minule 10. 05. kella 1900-ks.

7. Brigaadi varu: III/7. rülg, asukoht — Kose rajoon.

Ülesanne:

8. Brigül KP alates 10. 05. kella 2200-st — Kiisa.

Üpatül 17. KP (lahendada).

Signaalid: (lahendada).

9. X brigaad taandub Voolu jõe joonele a) Tammiste, Kaalu, ja b) Agusalu, Sulbi suundades 10/11. 05. öösi.

Mustika, Pihla suunda katab X brigaadi luureeskadron.

1/XIV k gr jõuab pärast taandumist senistelt positsioonidelt Ennu rajooni täna kell 2330, mille järele patareülem ilmub otsekohe üpatül 17. KP-sse.

Lahinguvälmis olla 11. 05. kell 0230.

10. Brigaadi LP 17. üpat tarvis Kiisa juures metsas — alates täna kella 2300-st. 17. üpataljon võib saada kuni 1500 tt-miini; nõudmine esitada minule täna kella 1730-ks.

Brigaadi EP — Haljaste⁹⁾ — avatud 17. üpataljonile kella 2300—2400-ni.

Märkim e i d: 1. 17. üksiku jalaväepataljoni koosseisu kuulub 3 laskurikompanit, 1 rk-kompani, ratsakomando (3 kk-jagu), tt-kahurirühm (3 — 47-mm tt-kahurit), miinipildujarühm (2 — 81-mm miinipildujat) ja vastavaid tagalaosi.

Pataljoni allüksuste koosseisust puudub eelmiste lahingute kaotuste arvel ca 5%, mis täiendamata.

2. Pataljon on varustatud laskemoonaga täies normis. Meeskond sai lõunasöögi kätte täna kella 1100—1200 vahel. Majandusvoor on täis. Allüksuste köökides on elutarbeid vaid õhtusöögi jaoks.

3. Pihla kaitseliidu ratturikompani koosseisu kuulub 4 ratturirühma ja üks neljatoruline, õhukaitsealustega ja sihikutega

varustatud kuulipildujarühm. Meeskond koosneb 17—19 ja 46—50 aasta vanustest vabatahtlikul alusel kokku kutsutud kaitseliitlastest. Väljaõpe rahuldav. Kompani asub Pihla kaitseliidumajas.

4. Ilm on selge, kuiv; temperatuur päeval +15°C. Puhub nõrk läänetuul. Päike loojeneb 10. 05. kell 2035 ja tõuseb 11. 05. kell 0359.

5. Pihla kujutab endast võrdlemisi moodsat provintsilinna, mille keskosas domineerivad kahe- kuni kolmekordsed kivi-ehitised, kuna servadel — ühe- kuni kahekordsed puuelamud. Hooned asuvad võrdlemisi tihedalt, eriti turuplatsi ümbruses; aedu on vähe, hoovid — väikesed.

Linnas on oma elektrijõujaam, telefoni-keskjaam (250 numbrit), telegraaf ja veevärk. Kaevusid evivad üksikud linnaservadel asuvad majad. Linna ainus avalik kaev asub turuplatsil.

Linnal on oma vabatahtlik tuletorje-organisatsioon — ca 60 tuletorjumat, üks auru- ja 3 käsipritsi ühes vastava arvu abitulekustutamishahenditega. Pritsimajas on alaliselt valvel 10—15-meheline lentsalk.

Peale selle on igas suuremas majas või 2—3 vähemast majast koosnevas majagrupid kohalikest majaanikest organiseeritud 2—5-liikmelised majade (resp. majagrupid) tuletorjerakukesed ühes lihtsamate tulekustutamishahenditega (hiiv, veevõud jne.). Nende tuletorjerakukete peamiseks ülesandeks on süütepommide kustutamine.

Linna kodanlikku õhukaitse kuulu kolm degaseerimissalka (à 10 degaseerijat) ja 5 sanitarisalka (salgas 1 õde ja 4 kandurit). Linnas on üks haigla 60 voodiga; vabu voodeid 25.

Õhukaitsevarjendeid evivad üksikud majad; linna ainus avalik õhukaitsevarjend (150 inimese jaoks) asub postkontori kõrval, turukaubamaja keldris. Linna ÖVP asub Lutheri kiriku tornis.

Linna politseipersonaal koosneb ca 50-st politseinikust.

Politseülem on ühtlasi linna kodanliku õhukaitse ja tuletorje ülem.

Linn on evakueeritud ning seal asub praegu umbes 2000 elanikku, kes suures enamusel on lojaalsed sinistega.¹⁰⁾

⁷⁾ Agusalu asub 17 km kirde pool Pihla linna.

⁸⁾ Sulbi asub 6 km põhja pool Pihla linna.

⁹⁾ Haljaste asub 3 km lääne pool Pihla linna.

¹⁰⁾ Enne evakuatsiooni oli Pihla linnas 8000 elanikku.

6. Voolujõgi Pihla linna rajoonis on 1 kuni 1,5 m sügav ja 10 meetrit lai, voolukiirus 0,15 m sekundis; kaldad on järsud, põhi — liivane.

Linna kohal on Voolujõeel üks be-
toonsild (Pikas tänavas), üks kivisild (P ar-
gi tänavas), üks pontoonsild (J õ e tänavas)
ja parv (V a i k s e s tänavas).

Linna idaserval asuv soo on jalaväele ja
tankidele raskesti läbipääsetav.

7. Vastane on õhus ülekaalus.

L a h e n d a d a: Üpatül 17. lühike olukor-
ra hinne ja otsus. Lahendused palutakse
saata „Sõduri“ toimetusse hiljemalt 15. juu-
niks s. a. Parema lahendus avaldatakse ning
arvatakse vastava reahonorari alla.

Meie suurtükiväe käsirelvade laskeasjanduse väljaõppe seisukorrast.

Kapten A. Rääk.

„Sõduri“ nr. 14-15 artiklis: „Käsirelvade
laskeasjandusest suurtükiväe väljaõppes“
kapten A. Nõmm leiab, et peaksime revidee-
rima oma suurtükiväe käsirelvade laskeala-
list väljaõpet. Seejuures peaksime vähenda-
dama suurel määral praegusi püssilaskmise
eesmärke, nõudeid ja norme, mis olevat hä-
davajalik suurtükiväe erialalise väljaõppe
taseme ning lahinguväärtuse tõstmiseks.

Eestoodud mõtetega aga meie oludes
ei saa täielikult nõustuda.

Kõigepealt vaatame, mida nõuavad maks-
vad eeskirjad meie suurtükiväelt käsirelva-
de laskeasjanduse alal.

Laske-eeskiri jalaväe relvadele I-a vihk
§ 20 on määratud kindlaks laskeväljaõppe
ulatus selles osas, mis puutub ka suurtüki-
väesse, järgmiselt — § 20 teine lõige: „Iga
sõjaväelane, oma ametialale vaatamata, peab
võima kasutada püssi tabava tule andmiseks
vähemalt kuni 300 m ja enesekaitseks.“
Sama paragrahvi viimane lõige: „Ajateenija
kõigis väeliikides peab lasketehnikas saama
niivõrra põhjaliku ettevalmistuse, et ta pä-
rast teenitusest vabanemist võiks iseseis-
valt jätkata laskmise vabatahtlikku harras-
tamist kaitseliidus või laskespordi ühin-
gutes.“

Sellaseid nõudeid esitab ka sisemäärus-
tiku § 50.

Need oleksid siis nõuded, mida pea-
vad saavutama ka suurtükiväe aja-
teenijad.

Järgmisena vaatame, kui võrra meie suur-
tükiväe ajateenijad on suutnud täita eestoo-
dud eeskirjalisi nõudeid. Kokkuvõtliku pil-
di annavad sellest noorte klassikatsete tule-
mused käesoleva aasta jaanuaris.

Jaanuarikuu klassikatsel saavutas kesk-

miselt punktides (hindamine vastavalt Sõ-
javägede Ülemjuhataja käskkirjadele nr. 71
— 1934. a. ja nr. 7 § 8 — 1936. a.):

— jalavägi	— 743 punkti,
— ratsavägi	— 696 ”
— soomusvägi	— 616 ”
— pionerid	— 608 ”
— sideosad	— 602 ”
— merevägi	— 555 ”

ja suurtükiväest:

— soomusrongide patareid	— 682 punkti,
— merekindlused	— 564 ”
— õhukaitse srt-vägi	— 518 ”
— välisuurtükiväe grupid	— 331 ”

Vastavad nõuded on:

- jala- ja ratsavägi: rahuldav vähemalt 600,
hea 700 ja eeskujulik üle 800 punkti;
- kõik teised väeliigid: rahuldav vähemalt
500, hea 600 ja eeskujulik üle 700 punkti.

Seega saavutasid häid tulemusi jalavä-
gi, ratsavägi (ümmarguselt), soomusvägi,
pionerid ja sideosad; rahuldavaid tu-
lemusi merevägi, merekindlused ja õhukait-
se; nõrku tulemusi saavutasid ainult vä-
lisuurtükiväe grupid. Nendes väe-
osades suutis sooritada II klassi täiskatse
vaid 2% noori.

Veel tuli ilmsiks, et ühe suurtükiväe grupi
lasketase (oli seni järjekindlalt püsinud
teistest välisuurtükiväegruppidest tunduvalt
kõrgemal) võrreldes 1937. a. sügiseste
klassikatssetega oli langenud 400 punk-
ti võrra, s. o. ühele tasemele teiste suur-
tükiväe gruppidega. Neljasaja-punktiline,
s. o. igalt lasult umbes 3,5-silmaline laske-
taseme languse saavutamine mõne kuu jook-
sul on erakorraliselt suur.

Välisuurtükiväe grupid ei küüni käsirelvade laskeasjanduses kuidagi merekindluste, õhukaitse ja soomusrongide patareide ja pioneride tasemeni, jäävad ka kaugele maha sideüksustest.

Ei usu, et välisuurtükiväe erialaline väljaõpe oleks niivõrra raskem ja aeganõudvam pioneride, merekindluste, õhukaitse ja soomusrongide patareide, eriti aga sideüksuste väljaõppest, et ei suudeta täita käsirelvade laskeväljaõppe alal eeskirjalisi minimaalnõudeid.

Sarnase pildi annab ka reameeste laske-tase.

Jaauuaris käesoleval aastal reameeste kontroll-laskmisel saavutas:

— jalavägi	— 689 punkti,
— ratsavägi	— 600 ”
— soomusvägi	— 525 ”
— pionerid	— 481 ”
— sideosad	— 470 ”
— merevägi	— 466 ”

ja suur-tükiväest:

— õhukaitse srt-vägi	— 612 punkti,
— soomusrongide patareid	— 598 ”
— merekindlused	— 418 ”
— välisuurtükiväe grupid	— 380 ”

Vastavad nõuded on:

- jala- ja ratsavägi: rahuldav vähemalt 550, hea 650 ja eeskujulik üle 750 punkti;
- kõik teised väeliigid: rahuldav vähemalt 450, hea 550 ja eeskujulik üle 650 punkti.

Seega saavutasid: häid tulemusi jalavägi ja soomusosad; rahuldavaid tulemusi ratsavägi, pi- ja si-osad ja merevägi.

Suur-tükiväest saavutasid: häid tulemusi õhukaitse ja soomusrongide patareid; nõrku tulemusi merekindlused ja eriti välisuurtükiväe grupid.

Milles siis peaks peituma põhjus,

et välisuurtükiväeosade ajateenijad käsirelvade laskeasjanduses jäävad kaugele maha teistest suur-tükiväeosadest? Kas on selles süüdi kaader, õppemeetodid või relvad.

LE I-a § 23 algab lausega: „Laskeväljaõppe edukus oleneb peamiselt laskeõpetaja asjatundlikkusest.“

Meie sõjaväe kaadri isikliku laskeosavuse arendamine toimub suurelt osalt sõjaväe laskespordiühingutes. Ühingud on kutsutud ellu kõigis väeosades. Laskespordiühingute tegevus avaldub eriti klassikatsete ja võistluste korraldamises. 1937. a. jooksul ei võtnud osa ühestki võistlusest kümne laskespordiühingu liikmed. Nendest kümnest pas-

siivsest ühingust oli seitse suur-tükiväeosadest. See laskespordiühingute passiivsus ei jätnud muidugi avaldamata mõju ka nende väeosade üldlasketasemele.

Suur-tükiväe laskespordiühingute liikmetest on sõjapüssi alal EL laskurklassides (protsentides):

Laskurklassid	Välisuurtükivägi	Merekindlused	Soomusrongid	Informatsioonina jalaväe vast. %/o
SM	—	—	—	1,5
EM	0,4	3,7	2,8	7,3
M	6,9	11,7	12,9	24,4
I	23,6	21,3	39,8	48,3
II	39,0	47,8	30,6	15,5
III	18,2	10,4	1,9	0,9
Klassituid	11,9	5,1	12,0	2,1

Üldine pilt seega enamvähem rahuldav. Leidub ka väeosi, kus ei ole sõjapüssi alal ühtegi klassitut.

Suur-tükiväe kaadri võib lasketaset lugeda rahuldavaks alates EL II klassist kõrgemale. Seega välisuurtükiväe laskespordiühingutesse koondunud kaadrist 70%, merekindlustest 84,5% ja soomusrongidelt 86% võiksid rahuldavalt täita laskeõpetajate ülesandeid käsirelvade alal. Nii et sel alal asi on enamvähem korras.

Nõrga lasketaseme põhjus võib peituda veel relvade kvaliteedis. Muidugi relva ja relva, kui ka hooldamise ja hooldamise vahel on vahe. Kõveraks kiskunud laadidega ja praakraudadega püssidega ei saa muidugi saavutada vähegi rahuldavat lasketaset. Selle eest hoidumiseks väeosas peab olema relvur, kes tunneb oma asja põhjalikult. Ilma erialalise ettevalmistusega sellele kohale määratud isikud ei suuda korda saata just palju.

Ka korraliku erialalise ettevalmistusega relvur, kui puuduvad asjatundjad abilised, meistrid ja täieliku varustusega korras töökojad, ei suuda üksinda palju olukorda parandada.

Kui see ka kõik on olemas, ikkagi veel on tarvis väeosa juhtkonna üldist kaasabi ja heatahtlikku suhtumist asjasse. Siis oleks kõik korras ka relvade suhtes.

Kokkuvõttes — välisuurtükiväe kaader suudab edukalt täita laskeõpetajate ülesandeid käsirelvade laskeasjanduse alal. Ka relvade seisukord on parandatav, sest suur-tükiväeosades ei puudu selleks vastava erialalise ettevalmistusega ametiisikud.

Seega välisuurtükiväe osade ajateenijate madala lasketaseme põhjuseks võib olla ainult juhtkonna eriti mitte just pooldav suh-

tumine käsirelvade laskeasjandusse. Sest vaatest tuleks loobuda kindlasti eriti meie oludes.

Välisriikide, eriti Saksa, Prantsuse ja N. Vene sõjaväe nõuetega ei saa meie olusid üldse võrrelda. Nendes moodsa varustusega suurriikide sõjavägedes võib suurtükiväest ilma millegagi riskimata püssid hoopis varustuselt ära võtta ja varustada neid vaid püstolitega, püstol-kuulipildujatega, iselaa-divate püssidega jne. lähedaseks enesekaitseks.

Hõreda ja väikese sügavusega rinnete juures peavad olema varustatud püssidega kõik sõdurid väeliigile vaatamata, kes peavad oskama kasutada seda püssi tarbekorral ka tagajärjekalt. **Teist teed ei ole.**

Kapten A. Nõmm oma artiklis on toonud mõningaid mõtteid, mis vajavad selgitust.

1. „Käsirelvade laskeasjanduse tähtsus suurtükiväe väljaõppes on viimasel ajal kord-korralt tõusnud.“ See on täiesti õige ja mitte üksi suurtükiväeosade, vaid kõigi väeliikide suhtes. Samuti väljaõppe nõuded pole mitte tõusnud ainult käsirelvade laskeasjanduse alal, vaid meie sõjaväe kõigil väljaõppe aladel, muuseas ka suurtükiväe erialadel. See on ka loomulik. Väikeriigi sõjavägi peab koosnema vaid meistritest igal alal.

2. „Umbes 10 aasta eest suurtükiväe ajateenija pidi püssilaskmise alal oma teenistusaja lõpul vastama üldiselt samadele tingimustele kui jalaväelane noortekursuse lõpul.“

Suurtükiväe ajateenijad oma teenistusaja lõpul ei 10 aasta eest ega praegu ei ole kүүndinud sellele tasemele kui jalaväelane noortekursuse lõpul. Kui seda suudaksid suurtükiväe ajateenijad käesoleval ajal, oleks ainuke hinne suurtükiväe ajateenijatele — täiesti eeskujulik. Kui nad saavutaksid teenistusaja lõpuks jalaväe noorte lasketasemest vaid 70%, oleks hinne ikkagi veel — täiesti hea. Kuid nähtus, kus suurtükiväe ajateenijatest teenistusaja lõpul suudab täita kontrolllaskmise tingimusi vaid 1—5%, ei räägi sugugi selle poolt. Et saavutada jalaväe noorte lasketasemest vähemalt 70%, peaks olema kontrollkatsete täitjate protsent vähemalt 40.

Klassikatsete ja kontroll-laskmiste tingimused on meil ainult noorte kursusel ülesõ-

javäeliselt ühtlased, kuid hinnangus on ka siin kaunis suur vahe, keskmiselt üks silm igalt lasult.

Kaadri kontroll-laskmistel ei tehta tõesti mingisugust vahet väeliikide vahel, sest vahetegemine oleks vastuolus LE I-a § 20 nõuetega.

Suur vahe aga algab reamehe kursusega, sest eriväeliikide programmis puudub täiesti üksikmehe ja üksuste lahingulaskmine, mis on jalaväe laskekursuse olulisem ja raskem lõpposa.

3. „Kümne aasta eest suurtükiväelased said umbes 35—40% jalaväelase püssipadrunitest normist. Tänapäeval suurtükiväe ajateenijad saavad aga umbes 70—75% jalaväe normist.“

Sellest paistab, nagu oleks suurtükiväe ajateenijate laskemoona normi tunduvalt tõstetud. Tegelikult pole mitte tõstetud suurtükiväe laskemoona normi, vaid v a h e n d a t u d t u n d u v a l t j a l a v ä e o m a.

Üldse laskeväljaõppe edukus pole sugugi nii palju olenev kasutada olevast laskemoonast normist, nagu kiputakse tihti tõendama, vaid hoopis õpetajate asjatundlikkusest, õpemeetodist ja relvade hoolekandest.

Sellestki normist, mis on määratud suurtükiväe ajateenijatele, on jäänud igal aastal kasutamata noortekursustel ca 15% ja reameeste kursustel ca 35%.

Ekslik on ka kapt. Nõmmel välisriikide sõjakooli laskemoona norme arvestada padrunitest arvu järgi, mis on ette nähtud õpelaskeharjutuste tabelites, nende harjutuste ühekordseks täitmiseks; normid on palju suuremad ja neid harilikult ei avaldata Laske-eeskirjades, vaid määratakse erikorraldusega.

Välisuurtükiväe käsirelvade laskemoona normid osalt on täiesti võrdsed soomusronigide, merekindluste ja õhukaitse patareide omadega, kuid lasketulemused jäävad neist kaugemale maha.

4. On kahjuks küll esinenud juhtumgid, kus suurtükiväe saavutisi võrreldakse jalaväeosade keskmiste silmadega. See on tulnud ette vaid ühes väekoondises. Sellane võrdlus ei vasta LE I-a §§ 20 ja 21 nõuetele.

5. Keegi pole nõudnud, et suurtükivägi peaks laskma püssi sama hästi kui jalaväe või ratsavägi. On küllaldane, kui ta algelise õppelaskmise alal suudab üldiselt vaid ca 50% II klassi täiskatsete täitjate arvu järgi sellest, mida suudab jalavägi.

Jalaväe probleeme ameeriklase valgustusel.

P.-A. Ühendriikide uus jalaväeinspektor kindral George A. Lynch valgustab võrdlemisi huvitavalt ajakirja „Infantry Journal“ k. a. veebruari-numbri veergudel mõningaid tähtsamaid jalaväkke puutuvaid küsimusi. Autori omapärased, julged, kuid siiski põhjendatud vaated väärivad tõsist tähelepanu.

Autor seab üles terve rea moodsasse jalaväkke puutuvaid küsimusi, lähtudes kahest peamisest vaatepunktist ja nimelt: tule jõust ja liikuvusest. Liikuvuse tõstmine ning tule mõju tõhustamine kui ka tule ja liikuvuse kokkukõlastamine, need on probleemid, milledest ei saa mööduda, arutades tänapäeva jalaväkke puutuvaid taktikalisi küsimusi, väidab autor oma artikli sissejuhatavas osas.

Puudutades lähemalt jalaväe tule mõju tõstmise küsimust, autor konstateerib, et siin on leitud rahuldav lahendus poolautomaatse v-püssi tarvituselevõtmise näol. Poolautomaatne v-püss, evides palju suuremat tuletäpsust tavalisest v-püssist, pole ainult võimeline viimast edukalt asendama, vaid poolautomaatset v-püssi tarvitusele võttes kaob jalaväes isegi vajadus kkk-tele, sest ükski kkk ei suutvat võistelda nelja poolautomaatse v-püssiga (ameerika sõjaväes relvastusel oleva Browning-süsteemi kkk teenimiseks on vaja vähemalt nelja numbrit — ref.). Kkk kõrvale heites eviks jalaväerühm jällegi ühtlase relvastuse, mis kergendab tunduvalt juhtimist ning väljaõpet. Kuid kahjuks see on vaid tulevikuküsimus. Nii kaua kui laskurid pole veel relvastatud poolautomaatsete v-püssidega, vajab jalavägi ka kergekuulipildujaid oma tulejõu nõutaval kõrgusel hoidmiseks.

Teise tänapäeva jalaväe relvastuse tähtsa probleemina esineb kumera lendjoonega relva vajadus jalaväe oma käsutuses. Lameda lendjoonega jalaväerelvad — v-püssid ja kuulipildujad esinevad tõhusate võitlusvahenditena vaid lahiste märkide pihta tulistades; need on peamiselt relvad kaitseolukorras. Seevastu pealetungiolukorras lameda lendjoonega relvad on edukalt kasutatavad vaid osaliselt — seni, kuni vastane pole jõudnud täielikult sisse kaevuda. Hästi sissekaevunud vastase vastu suude-

takse saavutada nimetamisväärsed tagajärjed vaid kumera lendjoonega relvade abil. Seepärast kompanite ja pataljoni relvastuse hulka peab kuuluma ka miinipildujaid. Jalavägi peab jõudma veendumusele ning nägema miinipildujas mitte ainult abirelva, vaid jalaväe peamist pealetungirelva, mis evib pealetungil sama tähtsuse kui püss ja kkp kaitset. Kaasaegsed moodsad miinipildujad suudavad rahuldada jalaväe nõudeid igas suhtes. Raskusi näib tekitavat vaid laskemoonaga varustamise küsimus, kuid tankette laskemoona veoks tarvitusele võttes kaob ka see probleem päevakorralt.

Puudutades jalaväe taktikalise liikuvuse probleemi, autor eitab neid vaateid, mille kohaselt tulevikus väikesed, kiireltliikuvad soomuskoondised suudavad valitseda lahinguvälja. Sellaste liialdatud vaadete ebareaalsust on küllaldaselt tõestanud Hispaania kodusõja kogemused. Hispaania kodusõja lahingud on vastuvaidlematult tõestanud, et mehhaniseeritud koondised on võimelised saavutama nimetamisväärselt edu vaid töötades tihedalt koos jala- ja suurtükiväega. Seevastu iga kord, kui mehhaniseeritud osi suunati tegevusse iseseisvalt, lõppes üritus kurbade tagajärgedega. Seega on leidnud veelkord kinnitust vana sõjaajalooline tõde, mille kohaselt viib võidule vaid kõikide väelike ladus koostöö.

Edasi kindral Lynch analüüsib kerge tankide ebaedu põhjusi Hispaania kodusõjas ning jõuab otsusele, et kodusõda pole suutnud tõestada tankide kui jalaväe peamiste abirelvade jõuetust, sest seal on seni kasutatud jalaväe kallaletungi toetuseks peamiselt ülikergeid 3—5,5-tonniseid tanke, milliste võimed on liiga nõrgad selleks, et täita edukalt „jalaväetangi“ ülesandeid.

Jalaväetank evib kindral Lynch'i vaadete kohaselt peamiselt ühe, kuid seejuures väga tähtsa ülesande, ja nimelt: vastase kuulipildujate hävitamise või vähemalt selle tulesüsteemi mahasurumise. Et suuta täita seda ülesannet, peab evima jalaväetank sellase tugevusega soomuse, mis suudab vastu panna igasugusele jalaväe kantava tulirelva tulele; ühe tolli (2,5 sm) paksune soomus suudab siin täielikult rahuldada — isegi kantavate suurekalibri-

liste tt-relvade (20-mm tt-püss) suhtes. Oleks ju ideaalne, kui jalaväetank suudaks vastu panna ka 37-mm tt-relvade tulele. See aga omakorda nõuaks soomuse tugevdamist 2,5 kuni 3 tollini (6—7,5 sentimeetrit) ning piiraks tunduvalt tangi kiirust ja liikuvust. Seepärast ainult rasketele, erelisteks ülesanneteks määratud tankidele saab lugeda otstarbekohaseks sellase paksusega soomust ning vastase tt-kahurite hävitamiseks tuleb otsida teisi teid.

Jalaväetangi peamise ülesande — vastase kuulipildujate tulesüsteemi mahasurumise — kõrval ei tohi unustada tankide tähtsat kõrvalülesannet ja nimelt vastase tt-kahurite hävitamist või vähemalt nende tule mahasurumist. Viimane ülesanne on väga raske, ning kes suudab endale luua selget ettekujutust mõlema ülesande tähtsusest pealetungi tervikus ja raskustest tankide seisukohast, sellel on ka selge, milline mõtetus on vaade, mille kohaselt loetakse võimalikuks suunata pealetungivaid tanke läbi organiseeritud rinde kuni vastase kaugete tagalaasutisteni. Samuti ebareaalne on kindral Lynchi arvates püüd maha suruda vastase tt-süsteemi vaid tankide abil, teiste relvade toetuseta, sest positsioonil asuv tt-relv on võrreldamatult paremas seisukorras pealetungivas tangis asuvast tt-relvast ning tank on määratud enamjaol juhtumel paratamatult kadumisele. Kuid teisest küljest vastase aktiivse tt-süsteemi mahasurumiseks vaid tankide abil pole ka erilist vajadust, sest tankide kallaletungi toetamine tulega on palju lihtsam jalaväe kallaletungi toetamisest tulega ses mõttes, et tankide soomuskate võimaldab toetava tule julgeolekuala vähendamist miinimumini. Eriti on see väide maksev kuulipildujate kohta, millised on võimalised toetama tangikallaletungi ning maha suruma vastase tt-relvi kuni tankide vahetu otsasõitmiseni nendele.

Seega kindral Lynch eitab täielikult „lähimurdetankide“ kasutamise ideed. Kuid teisest küljest ta siiski peab soovitavaks

pealetungivate tankide tegevusserakendamist kahe järgus. Esimene tangijärk peab suruma maha võimalikult tugeva suurtükiväe- ja rk-tule toetusel vastase aktiivse tt-süsteemi, kuna teise tangijärgu ülesandeks on suruda maha vastase kuulipildujate tulesüsteemi, tungides kallale tihedas taktikalises sidemes jalaväega.

Väljudes mõlemat liiki tankide ülesannetest nähtub, et nad vajavad ühtlase tugevusega soomust. Seevastu nõuded relvastuse järele on erinevad. Esimeses järgus võitlevad tangid tungivad peale jalaväeahelike vahetu toetuseta; seepärast need tangid peavad olema suutelised end ise kaitsma jalaväe vastu, et välja jõuda oma eesmärgini — vastase tt-kahuriteni. Seega need tangid vajavad mitu kuulipildujat endakaitseks ja suurtükke — pealetungiks. Sellane relvastus nõuab vähemalt 5-liikmelist meeskonda. Teises kallaletungijärgus teotsevate tankide ülesanne on palju lihtsam. Nende vahetu koostöö oma jalaväega vabastab neid nõudest ise end kaitsta vastase jalaväeosade vastu. Seepärast nende tankide relvastuseks jätkub ühest kuulipildujast ja ühest kahurist.

Toodud analüüsi alusel kindral Lynch nõuab jalaväega koostööks kahte tüüpi tanke ja nimelt: 8—10-tonnist kergetanki ja 15—20-tonnist keskmist tanki.

Puudutades jalaväe tt-relvastuse küsimust, kindral Lynch jõuab otsusele, et Ameerika sõjaväe praegune tt-relv — suurekaliibriline kuulipilduja — ei evi küllaldase läbilöögivõime ning pole otstarbekohane tt-ülesanneteks. Tangitõrjerelvastuse tuuma peavad moodustama 37—47-mm tt-kahurid.

Lõppeks autor vaatleb jalaväe motoriseerimise küsimust ning jõuab otsusele, et motoriseeritud üksused kujutavad endast vaid jalaväe mürdosa ning need on määratud peamiselt erilist kiiret teotsemist nõudvate ülesannete täitmiseks. Seevastu jalaväe mass peab koosnema tavalistest jala liikuvatest osadest.

V.

Hispaania sõda.

Õhujõudude koostöö mere- ja maaväega.

„Revue Militaire Générale“, märts 1938.

Kirjutise autor kindral Armangaud, kes oli komandeeritud valitsuvägede juurde, annab kokkuvõtte oma tähelepanekuist

Hispaania sõjast, eriti lennukiväe tegevusest, ja seda peamiselt valitsuvägede poolel.

Hispaania sõjast väärivad peamiselt tä-

helepanu õhusõda ja õhujõudude aktiivne kasutamine. Mereväe nõrga koosseisu (valitsusväelaste poolel) ja puuduliku suurtükiväe tõttu nõutakse lennuväelt peamiselt sellaste ülesannete täitmist, mis muidu kuuluvad lennuväe eriülesannete hulka. Lennuvägi on kujunenud Hispaania sõjas viiendaks väeliigiks, mida kasutatakse massina.

Et õieti mõista lennuväe tegevuse tähtsust nim. sõjas, vaatleme lühidalt võitlevate poolte mere- ja maavägesid ja olukorda, millisesse need on asetatud ning nimetatud vägede koostööd õhujõududega.

1. Mereväe ja õhujõudude koostöö.

Kumbki võitlevaist poolist ei evi oma territooriumil pikaks sõjapidamiseks vajalikku materjali; seda tuleb sisse tuua väljast, milleks on kasutada vaid mereteed. Järelikult evib suuri paremusi oma vastase suhtes see pool, kelle käes on valitsemine mere üle. Viimasel asjaolul on peale selle veel suur poliitiline ja moraalne tähtsus. Sellane eesõigustatud seisukord on Francol, kes suudab enda käes hoida mereteid. Valitsusväelaste laevastik, mis ei ole käesoleval momendil palju nõrgem rahvuslaste omast, on passiivne kartusest Francot toetavate suurriikide laevastike pärast.

Mereväe sõjategevusala on Vahemerele Baleaari saarte ja Hispaania ranniku vahel. Franco suur paremus seisab veel selles, et tema käes on Ibiza ja Mallorca saartel asuvad õhu- ja mereväe baasid.

Hoolimata tähelepanuväärivast toetusest, mida sellasel väikese ulatusega mereteatril lennuvägi võib pakkuda laevastikule, puuduvad viimase koosseisus nii maaku merelennukid. Viimased võtavad osa ainult teatavatest operatsioonidest igakordsel riigikaitse staabi ülema määramisel.

Pommitajate tegevus Franco laevade vastu ei ole andnud tagajärgi, kuna laevastiku õhukaitse tõttu on teostatud kalalagetunge vaid 4000 kuni 6000 m kõrguselt. On siiski tabatud „Deutschlandi“ 3000 m kõrguselt.

Pommitajate tegevus on näidanud, et õhurünnak on edukas vähemalt paigalseisva märgi pihta, kui see teostatakse ootamatult ja keskmiselt kõrguselt.

Valitsusvastaste ristlejate vastu, mis tulevad rannikut pommitama, võivad valitsusväed alati koondada keskmiselt 30 rünnaku- ja sama palju pommituslennukit, mis võivad mõne minuti jooksul ristle-

ja pihta pilduda 2500—3000 m kõrguselt 200—300 kerget ja umbes 100 150-kl pommi, millisel tegevusel on eeldusi vastase laeva tabamiseks.

Baleaari saarte enda käes hoidmisel on valitsusväelastel suur paremus, kuna seal on võimalik lennuväega rünnata tähtsaid strateegilisi ja tööstuslikke keskusi Vahemere idakaldal, mis on valitsusvägede käes, nagu Barcelona, Valencia, Tarragona jt. Valitsusväelased on pannud selle ranniku kaitsele suurt rõhku. Nii näiteks on koondatud ühe eespoolnimetatud punkti kaitseks 8 head 100-mm patareid, mille laskeulatus kõrguses 7500 ja kauguses 14 000 m, 14 helgiheitjate rühma ja lennukite eskadrill. Rannast 15—20 km kaugusel teostatakse vaatlust kalapüügi laevadega.

Eespooltoodu tõttu ei teosta ka kindral Franco kallaletunge Baleaaridelt, mille põhjuseks on ka see asjaolu, et seal on vaid keskmise kvaliteediga lennukid, itaalia või saksa päritoluga.

Valitsusväelaste lennuväe piiratud tegevus mereteatril on ka põhjendatud. Juba sõjategevuse algul, jäädes lootma ühendusele Püreneed kaudu Prantsusmaaga, pühendasid valitsusväelased oma peatähelepanu operatsioonidele maarindel, jättes kõrvale mereväe ja meretegevuseks spetsiaal lennuväe, nagu koostöö-merelennuväe ja pikeer-pommituslennuväe, mis on võimsamad vahendid nõrgalt kaitstud laevade ründamiseks.

Eespooltoodud põhjusil puudus kaua aega riigikaitse staap, mis haaranuks endasse nii maa- kui meresõja juhtimise. Nüüd on olemas see staap, kuid riigikaitse staabi ülem on ühtlasi ka maavägede kindralstaabi ülem, nagu hiljem näeme.

Lõppeks on oluline põhjus selles, et lennuväge on valitsusväelastel piiratud arvul ja seda kasutatakse vaid maaväe toetamiseks.

2. Maaväe ja õhujõudude koostöö.

Mõlemad võitlevad pooled kasutavad lennuväge peamiselt maarindel. Lennuvägi on maaväele sama, mis suurtükivägi jalaväele.

Sõja algul koosnes valitsusvägi väljaõpetamata miilitsast, kellel puudus suurtükivägi ja kes taganes Franco väeosade ees, peamiselt just viimase lahingulennuväe tõttu, Madridi alla, kus rinne stabiliseerus. Selleks ajaks olid valitsusväelased muretsenud ka endile lennuväe ja rinne jäi püsima.

Pärast mitmekuist rinde stabiliseerumist teostab Franco Madridist kirdes pealetungi Guadalajara suunas, millel algul on edu. Edu ärakasutamine kahe itaalia tangirügemendiga aga ebaõnnestub, kuna vastane ründab tanke ja motoriseeritud kolonne, mis on sunnitud raske maastikuloole tõttu teedel liikuma, üksteisele järgnevate kolmelennukiliste gruppidega 400—500 m kõrguselt. Teedel tekivad ummistused, mis lõpeb paanikaga. Valitsusvastaste pealetung on tagasi löödud tänu lennುವေး ja maavေး kokkukõlastatud tegevusele.

Jättes kõrvale Madridi, Franco alustab pealetungi põhjas, Bilbao, Santanderi ja Gijoni vallutamiseks, kus tegevuse pearaskus lasub lennುವေးle. Valitsusväed koosnesid selles rajoonis halvasti organiseeritud miilitsast, puudulikult varustatud suurtükivေးga ja õhukaitse relvadega.

Valitsusವေး ohvitseride sõnade järgi ei ole ükski suurem rünnak õnnestunud ainult suurtükivေး ettevalmistuse tõttu. Rünaku valmistas ette alati lennುವေးgi, teostades pommitamisi keskmiselt 1500 m kõrguselt, saavutades määratud moraalseid ja materjalseid tagajärgi. Lahingust osavõtnud ühe valitsusವေး koloneli sõnade järgi oli näiteks Bilbao rindel kaks tema kompanit lennukite pommide poolt täielikult maa alla maetud. Pideva pommitamise järele muudeti vastase osad peavastupanupositsioonil alati võitlusvõimetuks, mille järele jalavေးgi okupeeris positsiooni ilma rünnakuta.

Enne sõjategevuse lõppu Põhja-Hispaania alustasid valitsusväed piiratud eesmärgiga pealetunge Brunete'i ja Belchite (Madridist kirdes) rajoonis, et kergendada Santanderi ja Gijoni kaitsjate seisukorda. Need pealetungid olid kõik enamvähem sarnased: rünnakud, mis algasid õõsel ja toetatud tankidest, andsid algul edu, kuid vaibusid peagi tugeva suurtükivေးga ja lennುವေးga toetatud vastulöökidest tõttu. Eriti elav on olnud lennುವေး tegevus: mitme päeva jooksul on üheaegselt õhus olnud kuni 200 lennukit. Belchite vallutamisel valitsusvastased on teostanud näiteks üldse 46 pommitust (à 20—40 masinat), ühel päeval tervelt 15.

Valitsusವေးelased nende endi ütluse järgi on tulistanud alla Brunete's 27 ja Belchite's 22 lennukit.

Valitsusವေးgede pealetungil Terueli rajoonis 1937. a. detsembris oli kummalgi poolel tegevus üle 100 000 mehe, kusjuures valitsusvastaste vastu pealetunge toe-

tas tugev suurtüki- ja lennುವေးgi, mis pommitas vahetpidamata vastase positsioone ja kaevikuid.

Eriti märkimist väärib tihe koostöö lennುವေး ja maavေး eelosade vahel lahingus kogu sõjategevuse kestel.

Mis puutub võitlevate poolte jõudesse, siis peab tähendama, et mõlemad armeed on puudulikult varustatud tankide ja suurtükivေးga suhteliselt jalavေးle. Igas väekoondises on vaid 1 grupp suurtükivေး ja peale selle üldine varu. Suurtükid on 75-, 100- ja 105-mm; rasket suurtükivေး on vähesel arvul. Patareide väärtus on mitmesugune; mõned suudavad tulistada ainult otsese vaatlusega.

Mõlemal poolel on 600 000—700 000 võitlejat, jaotatud 60—70 diviisi. Francol on 10 000—12 000 ohvitseri, valitsusವေးlastel aga 3000—4000.

Väljaõpe on puudulik, eriti tankide ja suurtükivေး osades. Side väeliikide vahel jätab palju soovida, eriti jalavေး ja suurtükivေး ning jalavေး ja tankide vahel, mille tõttu nurjub ka jalavေး rünnak kaevikute ja külade pihta, kui see ei ole teostatud õõsel või kui suurtükivေး ei toeta arvukas lennುವေးgi.

Mõlemad pooled asuvad kaitseks organiseeritud positsioonidel juba üle aasta. Valitsusvastaste positsioon koosneb poolpermanentsete kindlustega punktidest, mille vahel on kilomeetreid ulatuses vaba ala.

Valitsusವေးelaste esimene positsioon on enam joonekujuline; kaitse on järgustatud sügavusse ja on olemas tagavara-positsioonid.

Rinde üldpikkus on 1700 km, kusjuures valitsusವေးlastel on peale selle veel mererinne.

Suurtükivေး ja eriti raskesuurtükivေး puudulikkuse tõttu täidab lennುವေးgi suurtükivေး üldvaru ülesandeid, tõkestades ootamatuid rünnakuid, nagu see teostus Brunete, Belchite ja Terueli rajoonis. Samuti kasutatakse lennುವေးga pealetungi kiireks ettevalmistuseks.

Lennುವေးgi on pealetungil parim võimsuse element ja hoolimata suurtest kaotustest teda kasutatakse eelrindel nagu viiendat väeliiki.

Lennುವေးga kasutatakse ka väljaspool lahinguvälja, peamiselt tagala ründamiseks enne pealetungi või vastu pealetungi. Nii näiteks nurjus valitsusvastaste pealetung Saragossa rajoonis valitsusವေးelaste õhürünnakute tõttu tagalasse, tekitades seal suurt kahju elavjõus ja materjalos.

3. Üldise juhtimise ja õhujõudude organisatsioon.

Üldjuhtimist teostab kõrgem sõjanõukogu, mille koosseisus on nõukogu esimees, sõja-, välis- ja põllutööminister ja riigikaitse staabi ülem. Viimane kui kompetentne isik on küsimuste tegelik otsustaja; ta on ühtlasi ka maavägede kindralstaabi ülem.

Maavägede kindralstaabi ülem jagab lennuväge maa- ja mererinde vahel.

Kõrgem sõjanõukogu näeb ette sõja pikalevevimit ja usub, et sõda otsustatakse maarindel maa- ja õhujõudude koostöoga.

Lennuväge kasutatakse vajaduse korral nii maa- kui mererindel. Kogu lennuvägi on koondatud ühe juhi käsutusse, kes allub riigikaitse staabi ülemale. Vastavate rajoonide lennuväge ülemad esitavad omad nõudmised üldisele lennuväge ülemale, kes selle järele jagab lennuväge üksusi operatsioonideks kogu rindel maavägede kindralstaabi ülemalt saadud juhtnõõride kohaselt. Moodsad sidevahendid võimaldavad kiiret ja kindlat sidet pidada lennuväge üksuste, lennuväge rajoonide, maaväe ja rannakaitse sektorite ülemate vahel.

Olulisi järeldusi.

Lennuvägi evib Hispaania sõjas seda suuremat praktilist väärtust, mida suuremal määral seda väeliiki kasutatakse nii maal kui merel manövreriva jõuna ja vajaduse korral maaväe viienda väeliigina tihedas koostöös väekoondiste ja ka väiksemate üksustega.

Valitsusväelaste arvamus on sellane, et sõja võidab see pool, kelle käsutuses on parem ja suurearvulisem lennuvägi. Kõrgem juhatus on otsustanud lennuväge kasutada massina.

Õhujõud kujutavad enesest manövrerivat armeed, mis ilmub koondatult ja momentaanselt teatud rindeossa maavägede pealetungi või kaitseoperatsiooni abistama.

Õhukaitsevahendid alluvad täielikult lennuväge ülemale, kes neid käsutab kogu territooriumil.

Mis puutub lennuväge kasutamisse massiliselt ja jõudude kokkuhoiusse, siis vastab see Hispaania sõjas Douhet' kuulsale teooriale. Samas erineb aga lennuväge kasutamine nim. teoriast seepoolest, et lennuväge kasutatakse peamiselt maaväe lahingus. Harvem leiab lennuvägi kasutamist tagala kaugemate punktide pommi-

tamiseks, mille põhjuseks lennuväe vähene arv.

Kui vaadelda sõjajõudude organiseerimist ja sõja juhtimist valitsusväelaste pool, siis peab tähendama, et sõjaminister ühes oma nelja alamriigisekretäriaga (maaväe, mereväe, õhujõu ja relvastuse) ja riigikaitse staabi ülem kindral Rocco, kes on ühtlasi ka maavägede kindralstaabi ülem, on teinud suuri pingutusi sõjajõudude organiseerimiseks. On saavutatud tähelepanuväärivaid tulemusi tugeva maaväe moodustamisel, kuna aga hooletusse on jäetud merevägi.

Hästi on organiseeritud ka õhujõud, mis valitsusvastaste jõude ja rinnete pikust arvestades on väikesearvuline.

A. J.

PRANTSUSMAA.

„Revue d'Artillerie“, jaanuar 1938.

Soomusmasinate tulistamine patareidega. Kol.-lt. F. le Nôtre. — Vastavalt prantsuse „Väekoondiste kasutamise eeskirjale“ suurtükivägi peab tangitõrjeks:

- tulistama soomusmasinaid nende ilmumisel suurtükiväe tegevuspiirkonda,
- teostama tõkketuld vastupanupositsiooni ees ja sisemuses,
- valima ja organiseerima oma positsioonid nii, et patareid ja suurtükiväe tangitõrjerelvad, tulistades läheda maa peale, moodustaksid tõkke vastupanupositsioonist läbimurdnud soomusrelvadele.

Artikkel uurib neid kolme küsimust.

1. Soomusmasinate vastane tõkketuli. Laske-eeskirja järgi patareid tõkketuli teostub 100-meetrilisel rindel 4—5-minutilise kestusega maksimaalse tulekiiruse juures. Artikkel tõestab esiteks, et väga raske on avada tuld õigel momendil, sest 40-km tunni kiirusega liikuva soomusmasinad vajavad hajumispindala läbistamiseks sama palju aega kui seda on mürsu lennuaeg. Sellest tingitult patareid peavad alati seisma vastava patareid tangitõrje tõkketule suunas, seejuures tõkketule ala ja selle ees olev maastik peab olema hästi vaadeldav. Teiseks määrustikuline tuletihedus näib olevat ette nähtud 10-km tunni kiirusega liikuvatele soomusmasinatele. Suurema kiiruse juures rinnet tuleb vähendada või koondada mitme patareid tuld või sundida tõkete abil soo-

musmasinad vähendama oma kiirust. Kolmandaks on sageli raskusi tangitõrje tõk- ketule ja üldise tõkkesule ühtevõimiseks. Neljandaks, kuna soomusmasinad liiguvad lainetena üksteise järel, siis võib tekkida tarvidus avada tõkkesule kaks-kolm kor- da, mis nõuaks patareilt pool tuleüksust 100-m rinde peale.

Need raskused teevadki küsitavaks tõk- ketule tõhususe soomusmasinate hävitami- se seisukohast, mida tõestavad ka maail- masõja kogemused, näidates, et suurtüki- väe tõkkesule mõju oli nõrk. Sellele vaa- tamata tuleks tõkkesulesid luua, kuid mitte eesmärgiga hävitada soomusmasinaid, vaid segada nende tegevust, kasutades eriti suitsu-, süüte- ja suure lõhkevõimega mürske.

2. Vastulöögituled ja takis- tustuled. Selle ülesande jaoks laske- eeskiri näeb ette 10-minutilisi tulekoondi- si tihedusega 300 kergekahuri mürsku, 150 kergehaubitsa ja 75 raskehaubitsa mürs- ku hektaarile. Artikkel konstateerib, et raskusi teeb suurema hulga suurtükiväe- tule koondamine ühte kohta, mis võtaks aega 15 minutit. Seepärast takistustulede loomisel tuleb piirduda ühe grupi tule koondamisega, mis võtab vähem aega. Vastasel korral tuleks tuleavamise korral- dused teha siis, kui tangid on kuni 5 km eemal tulistatavast kohast. Näib, et võib piirduda ka 2-minutilise tulekoondisega, mis võimaldab anda patareile tulistami- seks ühe-hektaarilise pindala.

3. Patareide positsioonide valimine ja organiseerimine. Positsioon tuleb valida võimalikult loodus- like takistuste taha. Nende puudusel tuleb luua kunstlikke tõkkeid. Positsioonide ees peab olema 500—1500-m sügavune laskevälj, eriti kahuripatareidele. Suurtü- kiväe tangitõrjerelvad tuleb asetada nen- de alade tulistamiseks, mis on soodsad soomusmasinatele teotsemiseks.

Suurtükiväe motoriseerimine (lõpp). Kpt. A. Duvignac. — Käesolevas artikli- osas autor uurib kaasaegseid traktoreid ratastraktorite ja lülitraktorite paremus- te määramiseks teedel ja igasugusel maas- tikul sõitmiseks. Autor leiab, et kuue ja kaheksa veorattapaariga ja lülitraktorid on täitnud seni parimini traktoritele esi- tatavaid nõudeid. Ratastraktorid liiguvad teedel kiiremini kui lülitraktorid. Nende bensinitarvitus on väiksem, nende kuluvus ei ole liiga suur, nende korrashoid ja juh- timine on küllalt kerge. Väga raskel maastikul nad on halvemad lülitraktori-

test, kuid keskmisel maastikul nad on võrdsed. Nende puudustena esinevad lii- ga suur kõrgus, vajadus ratastele kette panna ja kõrge raskuskeskpunkt. Lülitraktorid seevastu on paremad raskel maastikul ja eriti pehmel pinnasel. Nemad peagu ainsatena suudavad liikuda lumisel maastikul, kuid nad lõhuvad teid, tarvitavad väga palju bensiini, teedel nen- de kiirus pole rahuldav ja suure osa oma energiast nad raiskavad oma osade kulu- tamiseks. Sellest järgneb, et mõlemad lii- ki liiki traktorid vajavad veel tublisti teh- nilist täiendamist. Missugust liiki tarvituse- le võtta, oleneb olukorrast, milles neid tahetakse kasutada. Näiteks: ratsadiviisi suurtükiväele näivad olevat kasulikud ratastraktorid, kuna nad on kohasemad te- gema suuri strateegilisi ümberpaigutusi. Jalaväe suurtükiväele oleksid kasulikud lülitraktorid, kuna nad paremini suuda- vad järgneda jalaväele igasugusel maas- tikul.

Itaalia suurtükiväe kasutamisest Abes- siinia sõjas. Kpt. Ch. Ailleret. — Itaa- lia suurtükiväe tegevuse iseloomu mõjuta- sid suurtükiväe ja lennukiväe peagu täielik puudumine Abessiinia sõjaväes. Eriti sood- sus suurtükiväe tegevusele oli Etioopia platoo, kus kõva pinnas võimaldas liikumist väljaspool teid ja kõrgendikud või- maldasid head vaatlust taimevaesel maas- tikul. Somaali lagendik seevastu oma kõrge taimestikuga takistas täiesti vaat- lust ja ka laskmist. Suurtükiväe kasu- tamise põhimõtted olid järgmised:

a) Rännakuteks toimetati põhjalikku teedeluuret. Luure andmete põhjal anti gruppide käsutusse vajaduse korral töö-, jala- või inseneriväeüksusi.

b) Juhtimise korraldamine pidi lu- bama üheaegselt jalaväe esiosade tule- nõudmiste rahuldamist kui ka suurtüki- väe tule koondamist kõrgema juhi käsul. Selleks suurtükivägi saatis iga esijärgu- pataljoni juurde sidesalga. Iga grupp pidi rahuldama ühe jalaväeüksuse tule- nõudeid selle tegevuspiirkonnas. Samal ajal aga grupp pidi olema ühenduses kolonni või väekoondise suurtükiväe ülemaga.

c) Suurtükivägi liikus edasi ešelonee- ritult. Taga liikuvad patareid saatsid aeg- sasti ette oma luure.

d) Suurtükivägi hargnes võimalikult lähedal jalaväele, vahest isegi jalaväe joonel; grupid harilikult koondatult. Varjumise ja maskeerimise eest polnud vaja kanda hoolt.

e) Laskemeetodid olid väga lihtsad, arvestades lähedaid vaatluspunkte või isegi lahtisi positsioone.

Kaitsel teostati massilisi tulelööke ja harilikult suudeti seega vastast peatada või vähemalt tema hoogu teha kahjutuks. Laskemoonakulu oli sageli õige suur. Tembieni juures kolmepäevases lahingus, millest võttis osa 132 toru, oli laskemoonakulu keskmiselt 200 mürsku toru peale. Kallaletungil kasutati suurtükiväge jalaväe toetamiseks, samuti kallaletungivate kolonnide tiibade kaitseks ja vastukallaletungide tagasilöömiseks. Hoolimata halbadest teedest teostusid suurtükiväe rännakud hästi. Tähelepanuväärsed on kaks rännakut, mis motoriseeritud suurtükiväe poolt olid teostatud. Üks Adua juurest Makalle rajooni — 500 km 5 päevaga ja teine Selaklakast Makalle rajooni — 550 km 3,5 päevaga.

Perspektiivplaan. Major R. Duval. — Artikkel uurib riivajate joonistamist perspektiivplaanil.

Uued saksa rahvaga asinaskid. Kolltn. R. Grenouillet. — Artikkel kirjeldab saksa gaasimaske. V. M. 37, S. Maske ja Heeresatmer.

Mitmesuguseid teateid.
Bibliograafia.

K.

ROOTSI.

„Ny Militär Tidskrift“ nr. 6-7 — märts-aprill 1938.

Kaksiknumber tegeleb peamiselt talve-manöövritega 6—12. märtsini s. a. Erilist huvi pakuvad artiklid „**Veokoerad talve-manöövritel**“ ja „**Vakuumkuivatud toidumoon**“, kuna mõlemas käsitletakse omapäraseid küsimusi, millisel alal nähtavasti katseid laiemalt katsetatakse jätkata.

Veokoerte katsetamise suhtes väljuti seisukohalt, et jalaväepataljon tuleb selleks, et võimaldada temale võimalikult vaba edasilükkumist maastikul, täielikult varustada koerteveo voooriga (koertekelkudega raskerelva, laskemoona, signaalimaterjali, toidumoonaga jne. vedamiseks). Selleks otstarbeks koondati armee koerteosakonnast 50 koera ühes 31 koertehühiga ja niisama palju veokelguga lühikest aega enne manöövrite algust Västernorrlandi

gemendi juurde ettevalmistavaks väljaõppeks. Kui algasid manöövrid, siis viidi koertevoor, jaotatuna ühtlaselt viiele veoautorühmale, manöövrite piirkonda.

Rootsi sõjaväe määruste järgi kõik sõjaväe koerad, millisteks eriülesanneteks nad oleksidki väljaõpetatud, peavad olema ühtlasi kohased ja väljaõpetatud ka veoteenistuseks. Sellasele seisukohale on asunud arvestades Rootsi talveaega ja maastikku ja ligi 10 aasta kogemused on näidanud, et see seisukoht on õige.

Veoüksuseks on Rootsis ühe-, kõige enam kahekoera kelk, erinevalt Gröönimaa või Alaska rakendusest, kus ühe sõiduki ees on hulk koeri kõrvuti või ka üksteise järel. Kuid tuleb pidada silmas, et Rootsis ei ole mõeldud panna koerteüksust tööle maastikul üksinda ja oma käel. Koerakelgu ees peab liikuma — välja arvatud eriliselt hea sõidutee või kui seda nõuavad asjaolud — suuskurüksus, mis valmistab teed, nii et järgnev koeravor võib saavutada ülemmäära tulemusi töös, mida iga koer suudab saavutada vedajana.

Kauaaegsete sõjaväeliste katsete alusel, mida on täiendatud polaar- ja teistel ekspeditsioonidel koertevooridega saadud kogemustega, on määratud kindlaks koera loomulik koorem. Koer eespooltähendatud oludel, nimelt kui on tehtud ette vajalik tee, peab võima vedada kasulikku koormat vähemalt oma enda raskuse ulatuses, nii siis 35—40 kg. Ja seda niihästi lühemal kui pikemal maavaahemikul püsiva kiirusega, mis vastab eesliikuva suuskuriosa suurimale kiirusele.

Muidugi võib olla koorem ka raskem, kuid siiski vaid teatud sobiva piirini. Tee peab olema siis võimalikult kerge ja koerte-

Koerterakend rk veol.

juht eriti hoolikas ning osav, eeskätt suusatajana, kes alati on valvas ja ruttab kiiresti appi, kui seda vajatakse. Sellest ei tule aga järeldada, et koertejuht peaks varunööri abil aitama kogu aja vedada kelku. Kui maastik on ühtlane, tee kõva ja hästi libe, siis koerakelk võib edasi liikuda peagu kahekordse koormaga hariliku kiirusega, ilma et see kurnaks koeri. Abi vajatakse seejuures harilikult vaid kelgu liikuma panemiseks või juhul, kui kelk on mingil põhjusel jäänud seisma. Kui vaid ses suhtes olla tähepanelik ja hoolas, siis isegi väga raskesti koormatud koeravoor, kui koerad on hästi treenitud ja neid juhivad osavad mehed — ka suusutamises — võib üsna hõlpsasti järgneda suusatajatele maastikul.

Väga tähtis on muidugi koertevoori koostis. Ses suhtes selgus talvemanöövritel, et paljud koerad ei täitnud nõudeid, mis veokoertele esitatakse.

Rootsi sõjaväe koerteosakond on alles noor, sest ta algas oma tegevust 1. juulil möödunud aastal. Sõjavägi ise ei saanud siis oma kasvandustest anda manöövrite tarvis enam kui paarkümmend koera ja nendest olid enam kui üks kolmandik liiga noored ning oma ülesande jaoks veel mitte küllalt arenenud. Kuid töö sel alal jätkub, nii et tuleval talvel loodetakse pakkuda juba palju rikkalikumat ja täiuslikumat materjali.

Ülejäänud 30 vajalist koera tuli hankida manöövrite jaoks „vabatahtlikust koerteteenistusest“. Osa võeti niinimetatud sõjaväe tagavarakoertest, kes asuvad erainimeste juures, ja osa Rootsi veokoerte klubist, mis oma tegevuskava järgi töötab kokkukõlas sõjaväega, Punase Ristiga jne. Eeskätt võeti manöövritel vajalised koerad seekord sõjaväe tagavarakoerte hulgast, väiksem osa aga klubilt ja nii saadi kokku nõutav arv.

Kuid paljud tagavarakoerad ei olnud küllalt sobivad oma ülesandeks, olid vähemad ja nõrgemad kui tarvis, ei olnud ka kohast tõugu. Kuna aga korte omanikud nad meelsasti sõjaväe käsutusse andsid, siis võeti nad ka vastu, et katset valgustada võimalikult mitmekülgselt. Ja kõik sõjaliseks teenistuseks väljaõpetatud koerad, kes peavad suvel töötama teadete-, valve- või sanitaarteenistuses, pidid täitma nüüd veokoerte ülesandeid.

Rootsi talvemanöövrid näitasid muuseas, et veokoerad täidavad oma ülesandeid üldiselt rahuldavalt. Tuleb aga panna vajalist rõhku sobivate veokoerte kasvatamisele

kui ka koertejuhtide-suusatajate väljaõppele. Ses suhtes viimastel talvemanöövritel tuli ilmsiks veel küllalt puudusi, kuid sellest hoolimata tulemused juba nüüdki olid positiivsed. Kui on olemas head veokoerad ja hea personaal, siis täidab kortevoor väga hästi oma ülesannet ja kergendab jalaväe edasilikumist tunduvalt, mis tõstab väeosa võitlusvõimet.

Vakuumkuivatatud toidumoonas suhtes tuleb tähendada, et motoriseeritud pataljon oli talvemanöövritel organiseeritud ja varustatud sel viisil, et ta võiks tegelda eemal majandusvoorst 1—2 päeva jooksul. Kui väeosa autod maha jättis, pidi ta saama läbi toidumoonaga, mida veeti koeravoori-kelkudel.

Algul oli mõte olnud vedada neil kelkudel kaasas harilikult valmistatud toitu isoleeringukastides. Kuid sellest mõttest tuli loobuda kastide ja toidu suhteliselt suure raskuse tõttu, kuna oli liiga vähe koerakelke, mida võeti kasutada seks otstarbeks. Küll aga selgus arvestamisel, et võidi väga hästi koerakelkudel kaasas vedada pataljonile vajalist toidumoonas, kui kasutada valmis tehtud, vakuumkuivatatud toitu.

Et sobivaid toite välja valida, tehti aegsasti teatavaid katseid, kusjuures katsetati ühemeportsjoniks pakitud toidumoonas individuaalset valmistamist. Metsas korjatud põletisainega ja lume sulatamise läbi saadud veega kulus nende portsjonite valmistamiseks kõige enam 40 minutit. Parema põletismaterjaliga ja kui vesi oli valmis, vajati toidu valmistamiseks kõige enam 15—20 minutit. Kuna kogemused toidu maitse, isu rahuldamise suhtes jne. olid väga head, siis tehti korraldus, et talvemanöövritel tuleb teatav vakuumkuivatatud toit anda eespooltähendatud pataljonile katsena tarvitamiseks. Et aga meeskond saaks võimaluse harjutada toidu valmistamises, siis anti sellast toitu pataljonile juba manöövrite ettevalmistuse ajajärgul.

Toidud, mida talvemanöövritel katsena tarvitati, olid järgmised: hernerid ja sealihad (165 grammi herneid, 150 grammi liha, 100 grammi kartuleid), lihasupp (200 grammi liha, 300 grammi aiavilja, 100 grammi kartuleid) ja pruunid oad ning sealihad (150 grammi liha, 150 grammi pruune ube). Sellase portsjoni raskus kuivatud olekus (parafineeritud paberis) on vastavalt 280, 120, 230 grammi, kuna toorained kaaluvad vastavalt 41,5, 600, 300 grammi. Siit selgub, et kaalu kahanemine vakuumkäsit-

lušel mitmekesiste toiduainete juures on vahelduv. Kuna näiteks kartuli kaalu võib alla viia kuivatamise läbi kuni 90% võrra, alaneb pruunide ubade ja herneste kaal suhteliselt õige vähe.

Eespooltähendatud koostise vakuumkuivatatud toitu võib vedada üks koerakelk laskurikompani päevase tarvituse ulatuses ilma raskuseta. Koormas oli peale selle keedunõu ühiseks toidu valmistamiseks jne.

Katse pidi andma vastuse muuseas järgmisele küsimusele: „Kas vakuumkuivatatud toidumoon, pakitud ühemeheportsjoniteks, võib anda suuremat painduvust toit-

lustusteenistuses, taktikalise tegevuse vajaduste seisukohalt?“

Ametlik vastus küsimusele on alles andmata, kuid talvemanöövrите katsetuste alusel võib siiski juba nüüd ütelda, et vakuumkuivatatud toidumoon süsteem kõrvaldab raskused, mis seni takistasid meeste toitmist painduvalt kohandada vastavalt tegevuse nõudeile. Selle meetodi tarvitusele võtmine võiks tuua hulk muidki hüvesid, nii et välitoitlustamise põhjalik ümberkorraldamine ratsionaliseeringu seisukohalt lihtsalt on vajalik.

H.

Sõjaväe elu.

Vabariigi Ohvitseride Keskkogu korriline üldkoosolek.

Sõjainistri käskkirjaga oli kutsutud kokku 28. aprilliks s. a. Vabariigi Ohvitseride Keskkogu korriline üldkoosolek. Üldkoosolekust võtsid osa väeosajärglaste ja ohvitseridekogude esindajad, V.O.K. juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmed, kokku 87 volinikku.

Kell 1110 kuulutasid Porilaste marsi helid Sõjavägede Ülemjuhataja saabumist Sõjavägede Staabi ülema saatel. Ülemjuhataja tervitas koosolijaid ning peatus ohvitseridekogude ülesannete juures. Oma sõnavõtu Ülemjuhataja toonitas ohvitseridekogude tähtsust kasvatuslikul alal ja ohvitserkonna kõlbliste aluste kindlustamisel. Majandusliku omaabi korraldamise kõrval ohvitseridekogudel tuleks pöörata erilist rõhku just neile aladele.

Edasi peatus Ülemjuhataja praeguste kasiinorumide puuduste juures ja avaldas veendumust, et tuleval kevadel Keskkogu uue kasiinohoone ehitustööd juba on käsil.

Lõppeks soovis Ülemjuhataja koosolijatele õnne ja edu ning koosolekule kordaminekut.

V.O.K. juhatuse esimees kindralmajor G. Jonson tänas Ülemjuhatajat ja palus ohvitserkonna nimel vastu võtta südamlikumad tervitused ja soovid. Kõnelele järgnes ühine pildistamine, mille järele Ülemjuhataja lahkus.

Algas üldkoosolek. Üldkoosoleku avas juhatuse esimees lühikese tervitusega, millele järgnes traditsiooniline manalasse varisenud kangelaste austamine, kelle nimed sisse kantud V.O.K. erinimekirja.

Koosoleku rakendamisel valiti koosoleku juhatajaks kindralmajor J. Kruus ja protokollijaks kolonel E. Ahman, mille järele asuti päevakorra arutamisele.

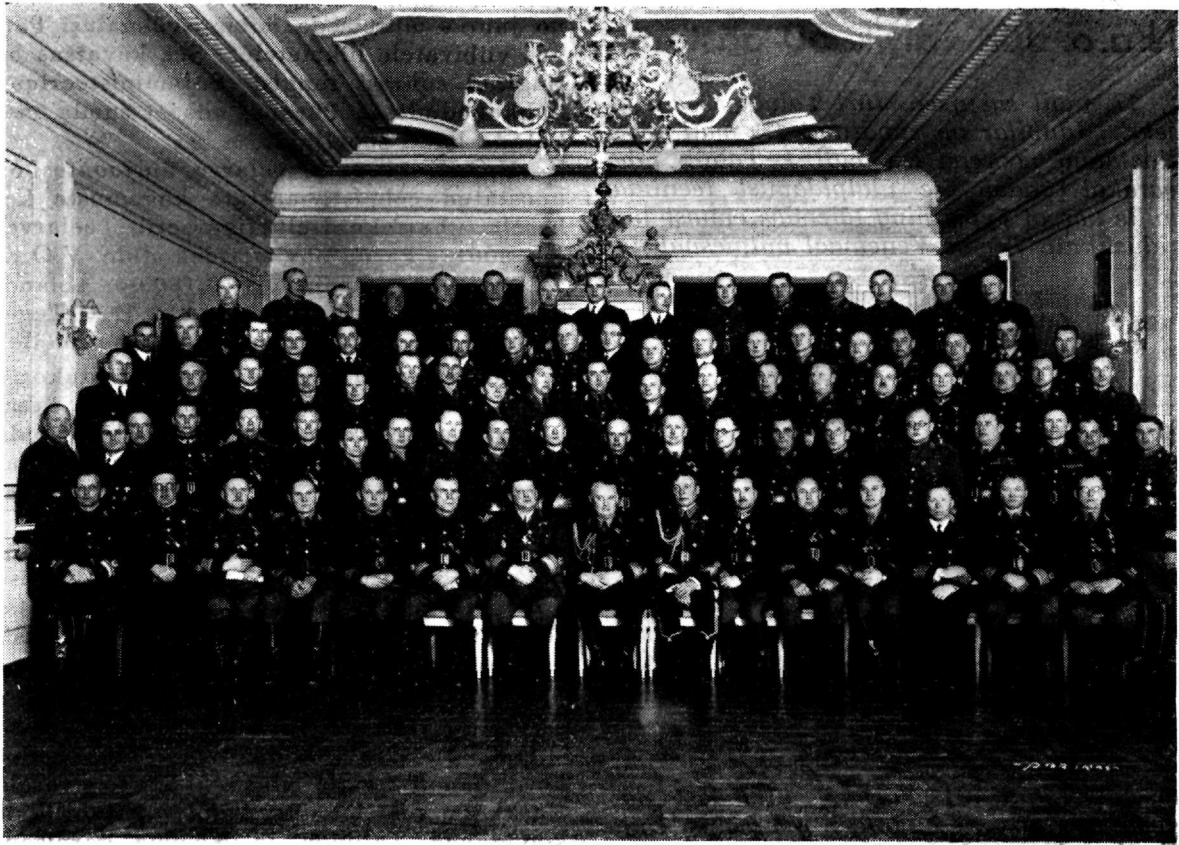
Möödunud tegevusaastal juhtis Keskkogu tegevust juhatuse järgmises koosseisus: esimees kindralmajor G. Jonson, abiesimees kindralmajor H. Brede, laekahoidja kindralmajor J. Orasmaa, sekretär kolonel A. Kasekamp, abilaekahoidja kolonel J. Maide, abisekretär kolonel K. Laurits ja ametita liige kolonel M. Tuisk. Aasta jooksul peeti 16 juhatuse koosolekut.

Tähtsaimaks küsimuseks, millega juhatusel tuli tegelda, oli uue kasiinohoone ehitamiseks vajalike eeltööde sooritamine, eeskätt — sobiva ehitusprojekti hankimine.

Hoone eelprojekti saamiseks korraldati detsembris l. a. piiratud kinnine võistlus, millest võtsid osa arhitektid A. Kehva, A. Kotli ja E. Kuusik. Auhind parima kava eest määrati arhitekt A. Kehvale. Kahjuks ühtegi esitatud projekti ei saadud võtta ehituse aluseks muutmata kujul.

Kuigi uue ajakohase hoone valmimine on lähemate aastate küsimuseks, pidi juhatuse paratamatult hoolt kandma praeguste ruumide korrashoiu eest. Möödunud aastal tuli remontida kasiino köök ja rida kõrvalruume, lasta parandada rida ahjusid jne.

Keskkogu ruumide sisustus kasvas mitme hinnalise maali võrra. Lisaks eelmisel aastail annetatud sõjaväe vanemate juhtide portreedele kinkis Sõjavägede Ülemjuhataja Keskkogule kindral A. Kurvitsa port-

Volinikud ühes Sv. Ülemjuhataja ja Sv. Staabi Ülemaga.

ree. Sõjaministrilt saadi kingiks prantslase Delaroché'i maalitud Napoleoni portree ning Talinna Linna Pangalt — vene lahingumaalija akadeemik Rouboud' maalitud stseen Vene-Türgi sõjast 1877. Vananenud raadioaparaadi asemele osteti uus ajakohane vastuvõtja Marconi tüüp 561.

Juhatuse kultuuriliste ürituste alal möödunud aastal tuleks nimetada loengute korraldamist. Aktuaalseil välispoliitilisel teemadel peeti kaks loengut: kolonel A. Traksmaa „Kaug-Ida konflikt“ ja kaptenmajor J. Santpank „Vahemere probleem Euroopa politika seisukohalt“. Sõjaajaloolisel teemal rootsi ajaloolane kolonel E. Zeeh pidas loengu: „Balti provintsid Gustav Adolphi strateegilistes kaalutlustes“.

Meelelahutuseks korraldas V.O.K. juhatuse ühe perekonnaõhtu eeskavaga ja traditsioonilise uue-aasta vastuvõtu balli. Peale selle hoolitses meelelahutuste eest Talinna Garnisoni Naisklubi, korraldades kella-viie-teesid ja perekonnaõhtuid. Oma liikmeskonnale korraldas Naisklubi loenguid ja kursusi.

V.O.K. 1937. a. tegevuskavas ettenähtud ohvitseride ekskursioonide korraldamine

välisriigesse jäi teostamata soovijate vähesuse tõttu. Kogudele saadeti tutvumiseks meie suuremate turismi-ettevõtete prospekte.

Möödunud majandusaasta lõppes edukalt. Rohkem laekunud tulud ja kulude kokkuhoid andsid ülejääki Kr. 1360.72. V.O.K. kodukorra § 44 põhjal kantakse pool ülejääki 1938. a. eelarvesse tuluna, kuna teine pool arvatakse V.O.K. tegevuskapitali juurde. Viimase seis oli 01.01.38. — Kr. 6289.99. V.O.K. bilanss 31.12.37. oli tasakaalus Kr. 70.394.58, näidates eelmise aastaga võrreldes suurenemist 6432.51 krooni võrra.

Abiandmiskapitalist määrati möödunud aastal toetusi Kr. 1.779.65, sellest tegevteenistuses ohvitseridele Kr. 1.117.15 ja reservohvitseridele Kr. 662.50. Abiandmiskapital kasvas aasta jooksul Kr. 2.848.89 võrra, tõustes 31.12.37. Kr. 15.582.07 peale.

Möödunud aasta tegevuse- ja kassaaruanded võeti vastu vaidlusteta ühel häälel.

1938. a. tegevuskava kandis ette juhatuse esimees. Ka tänavuni on V.O.K. juhatuse suurimaks tööks uue kasiinohoone

N.a.o. Jüri Talvik 50-aastane.

17. mail sai n.a.o. Jüri Talvik 50-aastaseks. Juubilar on sündinud 17. mail 1888. Kaotanud noorena isa, pidi J. Talvik juba varakult endale ise ülalpidamist teenima, mille kõrval õppis ning täiendas ennast hariduslikult. Teenis Venemaal mitmesugustes

N.a.o. J. Talvik.

tööstustes kuni 1918. aastani. 1919. aasta augustikuus avanes juubilaril võimalus tulla Eestisse ja astuda teenistusse Eesti sõjaväelike Inseneriväe Pataljoni autoroodu 18. septembril 1919. Hiljem on juubilar vahetpidamata teeninud autojuhina.

Soovime juubilarile tema tähtsa hällipäeva puhul õnne ja head kordaminekut kõigis ettevõtteis.

ehitamise ettevalmistamine. Maja ehitamiseks vajalik summa on juba V.O.K. käsutuses. Ehitatav maja peab rahuldama kahte peamist nõuet: ta peab olema esinduslik ja peab sisaldama kõiki Keskkogule vajalikke ruume ajakohases mugavuses. Esialgse kavandi kohaselt oleks maja maht ulatanud 53 000 m³. Täpsamad kalkulatsioonid näitavad, et käsutada olevaid summasid ei jätku nii suure hoone ehitamiseks, sest tuleb arvestada ka kasiino sisustamist.

Seepärast esialgses kavas tuleks võtta ette muudatusi ja kärpimisi olukorrale vastavalt. Juhatus peaks viima lõpule majaehitamise eeltööd veebruariks 1939. a. Uus kasiino võiks saada valmis sügiseks 1941. — Ilma sõnavõtuta koosolijate poolt antakse juhatusale volitus oma äranägemisel teha hoone ehitamiseks ja sisustamiseks vajalikke töid ja kulutusi.

Edasi võiks märkida ära tegevuskavas juhatus kavatsust Pärnu ohvitseridekasiin

no juures muretseda ööbimisvõimalusi Pärnus viibivatele liikmetele. See kavatsus on tingitud suurest tungist Sõjaministeeriumi puhkekodudesse Pärnus, mis ei suuda mahutada kõiki soovijaid.

V.O.K. 1938. a. eelarve üldjoontes on koostatud eelmiste aastate kogemuste kohaselt. Esmakordselt figureerib eelarves Kr. 300.— Pärnu ohvitseridekodule. V.O.K. eelarve on tasakaalus Kr. 9.180.04, Abiandmiskapitali eelarve Kr. 20.332.07. Tegevuskava ja eelarved võeti vastu ühel häälel.

Edasi võeti vastu V.O.K. kodukorra § 49 muudatus, millega täiendatakse rahasutiste nimestikku, kus on lubatud hoida Keskkogu raha ning muudetakse paindumaks summade väljavõtmise korda rahasutistest.

Samuti muudeti Abiandmiskapitali kodukorra § 14, milline käsitleb aruandmise korda kapitalist antud toetuste kohta. Nüüdsest peale saadetakse aasta lõpul üksikutele kogudele andmeid ainult nende ettepanekul määratud toetuste kohta.

Järgnevalt üldkoosolek võttis vastu V.O.K. Naisklubi kodukorra. Uus kodukord paneb kindla aluse klubi tegevusele Keskkogu sektsioonina, kuhu vabatahtlikult koonduvad Tallinna ja Nõmme garnisoni ohvitseridekogude ja reservohvitseride sektsioonide liikmete abikaasad.

Pärast valimisi kujunes V.O.K. juhatuse koosseis järgmiseks:

Esimees — kindralmajor G. Jonson (edasi jäänud); abiesimees — kindralmajor H. Brede (tagasi valitud); liikmed — kindralmajor J. Orasmaa (edasi jäänud); kindralmajor J. Kruus (uus liige); kolonel K. Laurits (tagasi valitud); kolonel M. Tuisk (tagasi valitud); kolonel A. Kasekamp (tagasi valitud).

Revisjonikomisjoni koosseis: kindralmajor A. Kurvits, kolonel A. Saueselg, kolonel R. Maasing, kolonel G. Leets ja kolonel P. Triik.

Läbirääkimiste all tõsteti üles ohvitseride jahispordi korraldamise küsimus. Selgus, et Põllutöoministeeriumis on väljatöötamisel uus jahiseadus. Vastavad asutised on lubanud pidada kontakti V.O.K. juhatusega selles mõttes, et uus jahiseadus teatud piirini võiks rahuldada ohvitserkonna huve jahispordi alal.

Läbirääkimiste lõppedes üksmeelselt otsustati saata tervitustelegramm Vabariigi Presidendile ja Sõjaministrile, kuna Sõjavägede Ülemjuhatajat koosolijaile oli võimalus tervitada isiklikult.

A. L.

Tallinna Garnisoni väeosade ja allüksuste rivilaulmise võistlus.

10. mail korraldati S. S. Kalevi spordiväljakul Tallinna Garnisoni väeosade ja allüksuste vaheline rivilaulmise võistlus, missugusest võtsid osa Sidepataljon, Auto-Tangirügement, 10. Üks. Jalaväepataljon ja T. G. Vahipataljon oma esindusmeeskondadega.

Käesolev rivilaulmise võistlus on Sõdurite Kodu kultuurtoimkonna üritus ja järjekorralt juba kolmas.

mis pakuti näitas, et meil on saavutatud viimastel aastatel tähelepandav edu rivilaulu alal. Enamikus olid laulud mehised ja marssimise jaoks valitud sobivusega.

Peatselt pärast võistluste algust hakkas sadama vihma ja ilm läks külmaks, mis takistavalt mõjus esinejatele. Kuid sellele vaatamata täideti esinemine korralikult ja kuulajas-vaatlejaskonnale jäi meeldiv mulje mehise ja valitud esinemisega.

Rivilaulmises võitnud meeskond — 10. Üks. Jalaväepataljonist.

Keskel pataljoni laulukoorijuht kapten A. Rahuorg.

Sõdurite Kodu kultuurtoimkonnalt kindlaksmääratud 9 rivilaulust väeosad valisid võistlustel esinemiseks 3 laulu oma soovi kohaselt, peale selle võisid võistlustest osavõtjad esineda veel neljanda lauluga, valides selle kas määratud 9 laulu hulgast või väljaspoolt, missugune kuulus auhindamisele ühisel alusel kolme eelmise lauluga.

Võistlus algas võistlevate meeskondade paraadmarsiga tribüüni eest läbi, kus olid aset võtnud külalised, kõrgemad sõjaväelased ja võistluste kohtunikekogu. Võistluslaulmine toimus marssides, kusjuures iga meeskond esines nelja lauluga. Paljud laulud olid meeskondadel ühised, mis lasi paremini võrrelda rivilaulmise oskust üksikutes väeosades.

Iga väeosa oli sellele võistlusele saatnud oma paremad üksused rivilaulu alal ja see

Kohtunikekogu pärast nõupidamist tunnistas I auhinna vääriliseks 10. Üks. Jalaväepataljoni meeskonna, kes päris ühtlasi garnisoni ülema rändauhinna — suure hõbekarika. Teisele ja kolmandale kohale tulid T. G. Vahipataljoni meeskonnad. Esimesele kolmele kohale tulnud meeskonnad said auhinnaks hõbedast õllekapad. Läinud-aastase laulumestri — Auto-Tangirügemendi meeskonna laulud olid eeskujulikult tempoküllased, kuid silmnähtavalt võistlejad närvisesid, tabamata õiget tooni. See tõi tublile lauluväeosale seekordsel võistlusel viimase koha.

Võistluse lõpul võistelnud meeskonnad kogunesid väljakule, kus neid jalaväe inspektor kol. J. Siir tervitas ja auhinnad võitjatele välja jagas.

Kohtunikekogu koosseisu kuulusid kol.

J. Raud VR I/3, koltn. A. Simson VR II/3, koltn. J. Lepp VR II/2) ja 3, major A. Luts, kapten H. Luhari, Konservatooriumi õppejõud professorid J. Vaks ja A. Arder.

Käesoleval korral ei saa tunnustamata mööduda Tallinna Garnisoni Sõdurite Kodu kultuurtoimkonna tööst ja tegevusest, missugune on üles näidanud suurt püüdu ja omaalgatust nii sõdurite meelelahutuse kui ka sõdurite kultuureluavalduste laiemate rahvahulkade ette viimisega ning sellega aidanud kaasa sõjaväe populariseerimisele ja sõjaväe rahvale lähedasemaks tegemisele. Meenutagem siin veel kas või Tallinna Garnisoni sõdurite muusika- ja võimlemisõhtut „Estonia“ kontsertsaalis 5. mail s. a. Garnisoni sõdurite kultuurelu küsimustele on ka alati lähedal seisnud ja kõigiti soojalt kaasa aidanud garnisoni ülem ja tema lähemad abilised. L.

SPORT SÕJAVÄES.

Tallinna Garnisoni spordis algas uus tegevusaasta.

Tallinna Garnisoni ülema käsukirja alusel kokkutulnud väeosade ja asutiste esindajate koosolek moodustas uue spordikomisjoni 1938.-39. tegevusaastaks. Komisjoni valiti kapten Joh. Langel (esimees), kapten Joh. Lest, leitnant Arn. Luha, leitnant Har. Markus ja n.-leitnant Otto Tamm (sekretär).

3. mail peeti väeosade ja asutiste vaheline traditsiooniline murdmaajooks, mis on peetud igal aastal mai esimestel päevadel juba alates 1929. aastast. K.-ü. „Vaba Maa“ poolt väljapandud rändauhing rändas ühest väeosast teise, kuni möödunud kevadel selle võitis kolmandat korda ja jäädavalt Sidepataljon.

Tänavu pani spordikomisjon välja uue karika, mis samuti on rändav ja mida jäädavalt omandamiseks on vaja võita 3 korda. Isiklikke auhindu sai 25 paremat.

1. n.a.o. Agu Kiili, aeg 24,02.
2. rms. Al-der Külm, aeg 24,20.
3. v.a.o. Aug. Pukk, aeg 24,27.
4. rms. Herman Härm.
5. rms. Johan Krull.
6. asp. Evald Tuulik.
7. rms. L. Haljasta.
8. II j.m. J. Reidla.
9. n.-ltn. O. Tamm.
10. noor A. Saumets.
11. noor H. Eichorn.
12. rms. K. Kinep.

Tallinna G. Sp. komisjoni poolt väljapandud rändauhing võitis esimest korda Lennubaas 235 punktiga.

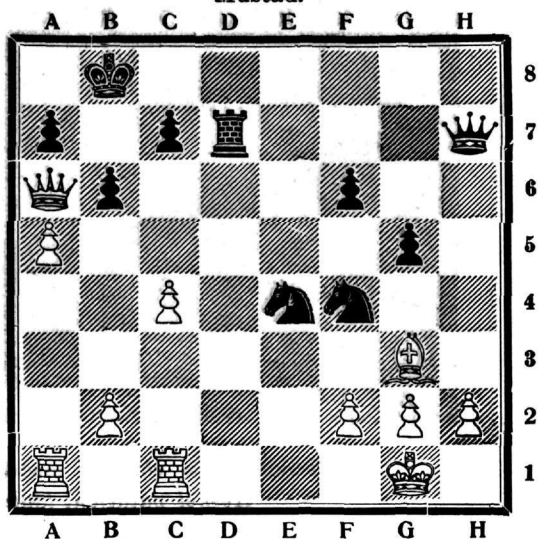
21. mail s.a. korraldab Sp. kom. kergetuulipildujajao rännakuvõistluse ühes granaadi tabavusviske ja laskmisega. Algu kell 1330 Tondil, Sõjakooli võimla ees. Iga väeosa või asutis võib panna välja ühe kk-jao, mille koosseisus 9 sõjaväelast, kelle hulgas jaotlem peab olema kas ohvitser või kaadri-allohvitsner. Rännaku pikkus 3—5 km maastikul. Granaadivise toimub kolmekümne meetri kaugusel olevasse kaevikusse, mille mõõdet 10×1,5, ja laskmine 200 m kauguselt normaali 10-ringilisse märklehte. —m.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 11.

Mustad.

Valged.

Mustad algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 10 lahendus.

1. —, Of5:e4, 2. Lh6-f8+, Vf7:f8, 3. Vf1:f8+, Kh8-g7, 4. Rc5-e6+, Kg7-g6, 5. Vf8-f6+, Kg6-h5, 6. Vf6-h6+, Kh5-g4, 7. h2-h3+, Kg4-g3, 8. Og5-h4 matt, või 7. —, Kg4-f5, 8. Vh6-f6 matt.

1. —, Rd6:e4, 2. Vd5-d8+, Lc7:d8, 3. Og5:d8, Vb5:b4 (R:c5, 4. Of6+, Kg8, 5. V:f5 valgete võiduga), 4. g2-g4, Re4:c5, 5. Od8-f6+, Kh8-g8, 6. g4:f5 ja valged võidavad. Või 3. ... , Rc8-d6, 4. g2-g4, Of5-g6 (R:c5, 5. Of6+, V:f6, 6. L:f6+, Kg8, 7. g:f5 jne.), 5. Vf1:f7, Og6:f7, 6. Lh6-f8+, Of7-g8, 7. Od8-f6+, Re4:f6, 8. Lf8:f6 matt.

Vastutavtoimetaja major Alfred Luts. Tegevtoimetaja kapten Evald Saidra.

Sv. Staabi ja Lennuväe ohvitseridekogude veeremänguvõistlused.

10. mail s. a. korraldati Tallinna Garnisoni Veeremänguklubi veereteedel Sv. Staabi ja Lennuväe ohvitseridekogude ühisgrupi omavahelised hooaja lõppvõistlused veeremängu individuaal-auhindadele. Igal võistlustest osavõtjal tuli visata 60 palli (2 mängu). Ühekordse arvestuse järgi kümme esimest saavutasid silmi järgmiselt:

1. kolonel Haas	—	319	(156, 163)
2. kolltn. Jõgi	—	317	(162, 155)
3. major Under	—	309	(155, 154)
4. major Haber	—	304	(163, 141)
5. kapten Tuul	—	300	(129, 171)
6. major Vesilo	—	295	(151, 144)
7. kolltn. Lango	—	291	(151, 140)
8. kapten Püss	—	291	(143, 148)
9. s-am. Asman	—	288	(148, 140)
10. kapt. Muruma	—	287	(144, 143)

—i.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel E. Leithammel.

1. Küsimus: Kuidas maksta palka Riigiteenijate, tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seaduse (RT 1937, 41, 366) alusel töölistele mitmesugustel haigusjuhtumitel ja mis tuleb mõista sama seaduse § 29 p. 2 tähendatud „esimese kahe haiguskuu“ all?

Vastus: 1) Küsimuses tähendatud seaduse § 29 p. 2. ettenähtud „esimese kahe haiguskuu“ all tuleb mõista kalendriaastal ettetulnud esimest haigusjuhtumit, kus haigus kestis vahetpidamatault vähemalt kaks kuud. Kalendriaasta algusest peale kõigi lühemaajaliste haigusjuhtumite ja üksikute haiguspäevade kokkuarvamist „esimese kahe haiguskuu“ moodustamiseks ei saa lugeda õigeks, sest seaduses ei ole määratud, mitu päeva tuleb lugeda säärase mooduse järgi üksikutest haiguspäevadest kokkuarvutatavaks haiguskuuks.

2) P. 1 tähendatud tõlgenduse alusel tuleb päevatööliste alla kahe kuu kestnud haigusjuhtumite puhul maksta tervete kuude eest § 10 korras arvatud kuupalk ja vähema kui kuuajaliste perioodide eest maksta § 10 korras arvatud päevapalk ainult tööpäevade eest, mil kindlustatu haiguse tõttu töölt puudus.

3) Kalendriaastas esimese vahetpidamata vähemalt kaks kuud kestnud hai-

gusjuhtumi puhul tuleb päevatöölistele esimese kahe haiguskuu jooksul maksta § 10 korras arvatud kuupalka ja üle kahe kuu kestva haigusaja eest, samuti pärast seda samal kalendriaastal ettetulevatel igasugustel lühema- või pikemaajalistel haigusjuhtumitel: tervete kuude eest — $\frac{2}{3}$ kuupalka ja poolikute kuude eest — $\frac{2}{3}$ päevapalka ainult tööpäevade eest, mil kindlustatu haiguse tõttu töölt puudus.

4) Punktides 2 ja 3 ettenähtud juhtudel tuleb ühtlasi silmas pidada § 29 esimeses lõikes ettenähtud norme ja sama §-i kolmanda lõike teises lauses sisalduvat erandit.

5) Kuna päevatöölistele tasude maksimine toimul kaks korda kuus ja tööliste haigestumisel ei ole ette teada haiguse kestvus, mille tõttu ei ole võimalik esimesel ja sageli ka järgneval palgamaksmisel kindlaks teha, kas töölistele maksta haiguse aja eest tasu kuu- või päevapalga alusel, siis seni, kui see selgusetu, tuleks haiguse aja eest palka maksta päevapalga alusel, ning ümber arvestus, kui see vajalik on, teha sellel palgamaksmisel, kus olukord juba selgunud.

—k.

2. Küsimus: Kas sõjaväelane, kelle teenistuskohas ei ole olemas sõjaväe veo- ja sõiduabinõusid, on õigustatud nõudma oma perekonnaliikme transportimisel lähemasse haigemajja, mille asukoht tema teenistuskohast üle 40 km, eraveo- või sõiduabinõu kasutamisest tekkinud sõidukulude tasumist Sõjaväe haiguskindlustuse seaduses ettenähtud normide piires.

Vastus: Kuna Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse § 49 viimase lõike eeskiri oma mõtte järgi ei ole mitte seotud garnisoniga, vaid käib kõigi nende juhtude kohta, kus haigete ja nende saatjate veoks ning sanitaarpersonaali sõiduks kohapeal puuduvad vastavad sõjaväe sanitaarveoabinõud või üldse sõjaväe sõiduabinõud, siis tuleb arvata, et küsimuses tähendatud juhul sõjaväelane on õigustatud nõudma oma perekonnaliikme transportimisel haigemajja kantud kulu tasumist Sõjaväehaiguskindlustuse seaduses ettenähtud normide piires.

—lu.

Reservohvitserid!

Tellige ja lugege
„Sõdurit“

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel

Kapten V. Ugandi

Sõjatopograafia

Hind 2 krooni

Müügil „SÖDURI“ toimetuses,
Tallinn, Sakala 33 Telef. Sõjaväe 1-63

Neil päevil ilmus

„Sõjateadlane“ nr. 1

Hind: 3 järjekordset annet Kr. 4.—

Tellimisi võtab vastu

„Sõduri“ toimetus Tallinnas,
Sakala 33 — Telefon: Sõjaväe 1-63